

การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน

โดย

ยุพิน พิพัฒน์พวงทอง และคณะ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา
ปีงบประมาณ 2548

การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน

โดย

ยุพิน พิพัฒน์พวงทอง และคณะ

คณะผู้ช่วยวิจัย

กิตติศักดิ์ พรพิทักษ์พงศ์

พิรุพห้ กัลยาณธรรม

สกุลณี ถาวรนิกร

วัลย์รัตน์ เจริญโชควัฒนกุล

สุมิตรา สกุลสุภเศรษฐ์

พัชรีย์ ตีเมืองซ้าย

สุกัญญา ศรีวัฒน์

ถนอมพงษ์ มาณีศรีสัมพันธ์

ไชยวัฒน์ ไตรจีรวัฒน์

ลาวัลย์ เพ็งวิก

สุชาดา ทศไทสนธิ

ชุติมา ชูกุล

ญาดาจิ ระเบียบกุล

นฤมล ศีกหาญ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา

ปีงบประมาณ 2548

หัวข้อวิจัย	การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน
ผู้ดำเนินการวิจัย	ยุพิน พิพัฒน์พวงทอง
หน่วยงาน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปีที่ทำเสร็จ	2549

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ประยุกต์รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน เป็นกรอบในการดำเนินงาน โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา (Objectives of the Study) ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน คติความเชื่อ ตำนาน วัฒนธรรม การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การละเล่น การแสดงและดนตรี ภาษา ประเพณี เอกถัมภ์ และบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจของชาวบ้านในชุมชน เช่น การฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
3. เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และผลกระทบที่มีต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ทุกขั้นตอนของกรอบดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR)

การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นสืบค้นปัญหาและความต้องการของชุมชน (Need Assessment) 2. ขั้นการวางแผนแก้ปัญหา (Program Planning) 3. ขั้นการประเมินผลการดำเนินงาน (Implementation) 4. ขั้นการประเมินผลที่เกิดขึ้น (Outcome Evaluation)

1. **ขั้นสืบค้นปัญหาและความต้องการของชุมชน (Need Assessment)** ผลการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้พบว่าชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่มีทรัพยากรทั้งแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งมีวัฒนธรรมชุมชน และผลิตภัณฑ์โอท็อป ขนบฝรั่งเศสถิ่น นับว่ามีองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้เป็นอย่างดี

2. ขั้นการวางแผนแก้ปัญหา (Program Planning) ขั้นนี้คณะผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยร่วมกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่สมัครใจเข้าร่วมประชุม ในการดำเนินการจัดเวทีชาวบ้านช่วงบ่ายวันเสาร์ อาทิตย์ จำนวน 8 ครั้ง ผลการดำเนินการวิจัยพบว่าสมาชิกในชุมชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน ได้วิเคราะห์ปัญหาของชุมชนซึ่งทุกคนยอมรับว่าปัญหาทางการฟื้นฟูการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาหลักของประชาชน ความเชื่อ ความศรัทธา ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกำลังถูกกลืนเลือน หากแต่ชุมชนยังมีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ประเพณี วัฒนธรรมที่ค่อนข้างสมบูรณ์สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้

สมาชิกในชุมชนได้เห็นชอบร่วมกันในการที่จะดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวด้วยการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน จัดโครงการ “ล่องเรือกินลม ชมกรุงธนบุรี” โดยประสานงานกับเขตธนบุรี รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นแบบนั่งเรือและเดินชมแหล่งท่องเที่ยว (Boat Tour and Walking Tour) มีการล่องเรือในคลองบางกอกใหญ่หรือคลองบางหลวง และเข้าคลองด่าน พร้อมกับมีวิทยากรบรรยายเรื่องราวให้ฟัง

นอกจากนี้ยังมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม กับชมรมสยามทัศน์ เป็นการท่องเที่ยวแบบทอดน่อง (Walking Tour) ร่วมกับมีการจัดงานบวงสรวง “สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมหาราช” ระหว่างวันที่ 25-28 ธันวาคม 2548 เป็นเวลา 4 วัน มีการกำหนดโครงการและกิจกรรมการบวงสรวง สำหรับทุนดำเนินการนั้น ได้รับความอุปถัมภ์จากคนในชุมชนและนอกชุมชน เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบการจัดงาน

3. ขั้นการประเมินผลการดำเนินงาน (Implementation) หลังจากทีมวิจัยได้ศึกษาความพร้อมในการดำเนินงานให้บริการการท่องเที่ยว ในระหว่างนั้นได้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาใช้บริการต่าง ๆ ของชุมชน คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวเพื่อประเมินความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่ได้รับ ผลการประเมินได้ถูกนำเสนอต่อทีมวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ในการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนนับว่าอยู่ในเกณฑ์ดี เพราะได้มีการจัดประชุมเพื่อร่วมมือและช่วยเหลือกัน เสนอความคิดเห็น คำแนะนำและช่วยกันกระจายข่าวระหว่างหัวหน้าชุมชนพระและชาวบ้าน หัวหน้าชุมชนจะขอความร่วมมือจากพวกชาวบ้านในชุมชน เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมหรืองานเทศกาลทางศาสนา เช่น ชาวบ้านร่วมแห่ในวันเกิดหลวงพ่อดำ วัดกัลยาณมิตรและหลวงปู่แสง ชาวบ้านในชุมชนจะเข้ามาร่วมช่วยงานบ้างบางครั้งเท่าที่จะช่วยได้ เข้าร่วมกิจกรรม จัดนิทรรศการ เตรียมสถานที่จัดงาน จัดอาหารมาเลี้ยงคนที่มาเที่ยวงาน ทำความสะอาด บ้างก็นำสินค้ามาจัดจำหน่าย เป็นต้น บางครั้ง

ก็ไม่ได้มาช่วยงาน แต่มาเที่ยวชมงานเฉย ๆ ถ้าเป็นงานสงกรานต์ งานลอยกระทง ชาวบ้านจะเป็นผู้จัดการเอง

4. **ขั้นการประเมินผลที่เกิดขึ้น (Outcome Evaluation)** จากการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวชุมชนนั้น ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวชุมชนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง นักท่องเที่ยวผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่พึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว นอกจากนั้นผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่ามีความพึงพอใจที่มีโอกาสได้พบปะผู้คน และได้เพื่อนใหม่ และสมาชิกในชุมชนเองมีความสัมพันธ์ร่วมมือร่วมใจกันมากขึ้นทั้งในประเด็นร่วมมือดำเนินการจัดงานต่าง ๆ และการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน

สำหรับผลที่เกิดขึ้นด้านสิ่งแวดล้อม ผลวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าชุมชนมีความสะอาดเรียบร้อยสวยงามขึ้นกว่าเดิม แม่น้ำและลำคลองสะอาดขึ้น นักท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดมลภาวะทางเสียง ชาวบ้านให้ความร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

Research Title	Promotion of the Sustainable Tourism in Bangkok Yai Communities
Researcher	Miss Yupin Pipatphuangthong
Organization	Faculty of Humanities and Social Sciences Rajabhat Suan Dusit University
Year of Completion	2006

ABSTRACT

The purpose of this research was to study how the communities situated near the mouth of the Bangkok Yai canal or Bang Luang canal develop their tourism. It is research and development, Participatory Action Research - PAR. This research began from June 2005 to June 2006. The groups of sample are Wat Kanlaya community, Kudi Jeen community, Kudi Kao community, and Wat Hongratanaram community in Bangkok. It uses the primary data, secondary data and participatory observation and action in order to create the policy and action.

Every step of the research procedure was based on “Participatory Action Research - PAR” approach where researchers were among the villagers.

Four procedures are Needs Assessment, Program Planning, Implementation Evaluation, Outcome Evaluation. Every step of the research procedure was based on “Participatory Action Research - PAR” approach where researchers were among the villagers. Each stage of the research process :

1. Needs assessment. The problems and the needs of the people were both identified. Tourist attractions and traditional and cultural resources were found to be in abundance together with “One Tambon, One Product (OTOP), Kudi Jeen cake that can be developed into community tourist attractions.

2. Problem resolution and needs of the villagers. We use Participatory Action Research, PAR pattern. We held eight meetings on Saturday and Sunday with the villagers when the members of research team were free from work and study. The participants or the stakeholders in the meetings learned that the promotion of tourism and the environment were the problem of Bangkok Yai Communities. They also found that many believes and historical and cultural knowledge will disappear in one day. As a result, the stakeholders decided to organize the promotion of their communities by using community tourism as its main activity. The formation of the villagers was agreed upon, complete with a tourist market plan and tourist business plan including the protection of environment.

The form of community tourism and the program of activities are walking tour and boat tour. The tourists will see the way of life, the custom, the tradition and the festival. They will have local meals in the communities. The villagers will sell their products to the tourists.

3. Implementation of evaluation. After the research team has been prepared for the walking tour and boat tour activities, the community tourist project was organized. Tourist groups came from July 2005 to March 2006. Information was gathered from the tourists particularly about their opinions regarding the management of the walking tour and boat tour activities, all traditional and cultural resources, and the tourists' satisfaction for the service received. After analysis, these opinions were presented to the meeting of the stakeholders for further study.

4. Outcome evaluation. The results of the research showed the Promotion of the sustainable Tourism in Bangkok Yai Communities having a satisfactory level of success. As a consequence of the management of this community tour. All villagers were quite satisfied with the historical and cultural promotion. They received especially over other indirect effects of community tour activities. Most informants mentioned that they were pleased with the opportunity of meet other people and having new friends. They

perceived that other community members have become closer to one another due to the collaboration in tour activities and in conserving the cultural traditions of the communities.

As regarding the environments, results showed that Bangkok Yai communities have become more hygienic and tidier than before. The Bangkok Yai canal is cleaner. There is more collaboration and conservation among the villagers who still keep on looking for the environment in the traditional way but with less destruction.

In summary, the community tourism supports the villagers to love and take care of their communities. They can work in the communities and protect the environment.

The findings indicated that these communities have the capacity to promote and develop sustainably their community tourism. Since the villagers have the spirit to show their identity and manage the tourism in their community by themselves and have the cooperation with the organization of the private section and the public section such as the Tourism Authority of Thailand, the Tourism Division, Office of the the Permanent Secretary for the Bangkok

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความช่วยเหลือและคำแนะนำเรื่องระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอันเป็นประโยชน์อย่างมากจาก ดร. เทิดชาย ช่วยบำรุง ผู้ประสานงานชุดโครงการ สำนักงานประสานงานชุดโครงการการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล รวมทั้ง อาจารย์ ดร. โฉมยง ไต้ะทอง คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณทีมงานวิจัยของผู้วิจัยเองและทีมงานวิจัยท้องถิ่น ไปจนถึงมิตรภาพของชาวบ้านทุกคน แม้ว่าจะเป็นการพบกันเพียงครั้งแรกก็ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ขณะไปเก็บข้อมูลภาคสนามในชุมชน

งานวิจัยฉบับนี้จะคงเสร็จสมบูรณ์ลงไม่ได้หากไม่ได้รับเงินทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา

ยุพิน พิพัฒน์พวงทอง

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Research Problem)

ในช่วงเศรษฐกิจไทยเฟื่องฟูในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาคนไทยผู้มีอันจะกินนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวในต่างประเทศ แต่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำในเดือนกรกฎาคม พ. ศ. 2540 ค่าเงินบาทลอยตัว เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วรัฐบาลพยายามที่จะหาทางแก้ไขปัญหานี้ ด้วยการกำหนดให้ปี พ. ศ. 2541 ถึงปี พ. ศ. 2542 เป็นปีการท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand 1998-1999) อีกทั้งปีนี้ก็เป็นปีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติด้วย รัฐบาลจึงให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำการประชาสัมพันธ์ให้คนไทยหันมานิยมท่องเที่ยวภายในประเทศเพื่อป้องกันมิให้เงินตราสกุลดอลลาร์อเมริกันหลังไหลออกนอกประเทศ เพราะเป็นค่าเงินที่ใช้ชำระหนี้ต่างประเทศ

ในปีการท่องเที่ยวไทย พ. ศ. 2541 – 2542 นี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายในประเทศ กล่าวคือ ให้รักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังได้รับความสนใจจากกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับกำกับนโยบายลงมาถึงระดับปฏิบัติการ อาทิ ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญในสถาบันการศึกษา ประชาชนในชุมชน กระแสแห่งความสนใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปรากฏขึ้นทั่วไปไม่เฉพาะแต่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นในกลุ่มประเทศต่าง ๆ

นายเอริก ปีเตอร์สัน นักวางแผนแหล่งท่องเที่ยวจากองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization-WTO) ได้บรรยายเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดโฮมสเตย์ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ. ศ. 2544 ณ ห้องประชุม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยไว้ว่า

“การท่องเที่ยวเชิงชุมชน (Community Based Tourism) เป็นแนวทางการท่องเที่ยวแนวทางหนึ่งซึ่งปัจจุบันได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลก และของภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงชุมชนคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนอันรวมถึงกิจกรรมทางการท่องเที่ยวซึ่งชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ อาทิ การประดิษฐ์และจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การละเล่นและดนตรีในพื้นที่ เทศกาลและประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนการนำนักท่องเที่ยวชมกระบวนการทางการเกษตร ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงชุมชนจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน การท่องเที่ยวเชิงชุมชนมีรูปแบบในการ

ดำเนินการที่เป็นไปได้หลายรูปแบบ ซึ่งได้รับการนำไปปฏิบัติและประสบความสำเร็จในหลายประเทศสำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างเช่น ประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก”¹

การจัดการท่องเที่ยวชุมชน

1. การจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (Product Sales) อาทิ สินค้าหัตถกรรม อาหารประจำถิ่น

2. กิจกรรมการแสดงด้านวัฒนธรรม (Cultural Shows) เช่น การฟ้อนรำ การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงดนตรี

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงหมู่บ้าน (Village Based Activities) หมายถึง กิจกรรมทางการท่องเที่ยวซึ่งชุมชนในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเพื่อเสนอแก่นักท่องเที่ยว อาทิ การจัดกิจกรรมเดินป่าชมธรรมชาติในบริเวณหมู่บ้าน หรือบริเวณใกล้เคียงพร้อมมัคคุเทศก์นำทางโดยคิดค่าใช้จ่ายจากนักท่องเที่ยว

4. กิจกรรมพักค้างแรมในหมู่บ้าน สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนั้น มีหลายรูปแบบ ได้แก่

4.1 การจัดแคมป์ (Camping)

4.2 การจัดกิจกรรมที่พักแรม (Home Stay) ทั้งนี้ความหมายของคำว่า โฮมสเตย์ ในภูมิภาคยุโรป หมายถึง การที่นักท่องเที่ยวหรือนักเรียนนักศึกษาเข้าไปพักร่วมกับเจ้าของบ้าน โดยต้องจ่ายค่าที่พักและอาหารให้กับเจ้าของบ้าน ซึ่งความหมายนี้มีลักษณะในแนวของที่พักประเภท B&B (Bed and Breakfast) และการพักกับครอบครัวของนักเรียนต่างชาติ มากกว่าความหมายของโฮมสเตย์ที่ใช้กันอยู่ในประเทศไทย²

4.3 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและที่พักแรมในหมู่บ้าน (Village Operated Accommodation Facilities) หมายถึงการที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในหมู่บ้านและพักค้างคืนร่วมกับเจ้าของบ้านในชุมชนในระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งอาจมีการศึกษาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับเจ้าบ้าน โดย

¹ Erik Petersen. “Community Based Tourism and Homestay” แปลโดย ชูวิทย์ สิริเวชกุล. “การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดโฮมสเตย์”, จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 เม.ย.-มิ.ย. 2544.

² Dr. Erik Holm Petersen กล่าวถึงการใช้คำว่า “Homestay” ว่าควรใช้คำว่า “Village Based Overnight Stays” หรืออาจเรียกย่อว่า “Village Operation” จะเหมาะสมกว่า

นักท่องเที่ยวต้องจ่ายค่าที่พักและอาหารเช้าที่บ้าน ความหมายนี้มีลักษณะคล้ายกับคำว่า โฮมสเตย์
ที่เรากำลังใช้อยู่ในประเทศไทย¹

นอกจากนั้นยังมีเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยฉบับ
นี้คือ เรื่องกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนจามเกา

จามเกา ถือได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบความสำเร็จเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว
ชุมชน กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ผ่านการเรียนรู้และปรับปรุงมาโดยตลอดระยะเวลาที่
ดำเนินการจวบจนถึงปัจจุบัน จามเกาเป็นตัวอย่างที่สามารถนำเสนอต่อสาธารณะให้รับทราบ
กระบวนการและขั้นตอนในการผลักดันเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนและในอนาคตจะก้าวไปสู่การสร้าง
เครือข่ายทั่วโลกเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

ขั้นตอนและกระบวนการ

การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนของประเทศจามเกามีขั้นตอนการทำงานที่ผ่าน
กระบวนการเรียนรู้ถูกเรียนฝึกมาตลอด

1. การกำหนดจุดขายเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ให้ครอบคลุมกิจกรรม รูปแบบการ
ท่องเที่ยวเกือบทุกชนิด เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ส่วนจุดขายที่สำคัญที่สุด คือ ความเป็นชุมชน

2. ประสพการณ์จากชุมชน

2.1 เน้นที่หมู่บ้านและชุมชน

2.2 เสนอจุดเด่นเรื่องความเป็นชุมชน เช่น อาหาร การแต่งกาย การเดินร่ำ เป็นต้น

3. การพัฒนาสินค้าและกลยุทธ์ที่ดำเนินการในชุมชน

3.1 การก่อตั้งสถาบันชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Community Institute
for Sustainable Tourism : CISI) โดยสถาบันนี้กำหนดพันธกิจว่า “ก่อตั้งสถาบันเพื่อการศึกษาด้
การพัฒนา และส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืน ตระหนักในเรื่องความสำคัญของผู้คน
ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์”

3.2 การจัดตั้งศูนย์ข่าวสารท่องเที่ยวชุมชน (Community and Visitor Information
Center)

3.3 การจัดตั้งศูนย์การจัดการธุรกิจชุมชน (Community Business Center)

¹ Erik Petersen. “Community Based Tourism and Homestay” แปลโดย ชูวิทย์ ศิ
ริเวชกุล. “การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดโฮมสเตย์”, จุลสารการท่องเที่ยว. ปีที่ 20 ฉบับที่ 2 เม.ย.-มิ.ย. 2544.

3.4 การตั้งคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน (Village Community Tourism Committees)

3.5 พัฒนาลิขสิทธิ์ความสะอาดด้านที่พักและอาหารรวมถึงบ้านพักส่วนตัว โรงแรม ขนาดเล็ก และเกสต์เฮาส์

3.6 เสนอแนวทางชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Environmentally Friendly Community)

3.7 กำหนดขีดความสามารถในการรองรับได้ในระดับหมู่บ้านและชุมชน

4. การก่อตั้งมูลนิธิชุมชนที่ยั่งยืนเพื่อการท่องเที่ยว (Sustainable Community Foundation Through Tourism : SCF)

มูลนิธิดังกล่าว มีการกำหนดพันธกิจ (Mission Statement) ร่วมกันถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการทำงานตลอดจนการพัฒนาสื่อการศึกษาเพื่อการท่องเที่ยวและโปรแกรมนำเที่ยว

5. การกำหนดโปรแกรมการขายที่น่าสนใจ

หลังจากที่ได้มีการจัดเตรียมตามขั้นตอนข้างต้นแล้ว การทำงานด้านการตลาดมีความสำคัญมากในจามก่า ได้มีการนำเสนอ โปรแกรมการตลาดในหลายรูปแบบ อาทิ

5.1 การก่อตั้งทีมงานการท่องเที่ยวชุมชน

5.2 การผลิตสื่อการโฆษณา อาทิ วิดีโอ สไลด์

5.3 การสร้างเครือข่ายโยงธุรกิจท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน

5.4 การจัดแสดงสินค้าจากหมู่บ้านประจำปี (Annual Village Trade Show)

จากแนวโน้มดังกล่าวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เสนอนโยบายส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวชุมชนชนบท (Rural and Community Based Tourism) ให้มากขึ้น เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลที่ให้ประชาชนใช้จ่ายเงินภายในประเทศ มิให้เงินตรารั่วไหลออกนอกประเทศ

สรุปการท่องเที่ยวชุมชนชนบทจะเน้นถึงการไปเยี่ยมชมชุมชนหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม ตามธรรมชาติในชนบท ประกอบกับการได้สัมผัสวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านซึ่งเป็นโอกาสดีที่คนจากวัฒนธรรมที่ต่างกันได้มาพบปะพูดคุย เรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และเป็นการช่วยรักษาไว้ซึ่งจิตวิญญาณสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่สวยงามและถ่ายทอดสืบต่อกันมา

การจัดการท่องเที่ยวจะต้องมีกิจกรรมที่เป็นที่นิยม การจะกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงปัจจัยหลักในชุมชนนั้น ๆ เช่น ความเด่นด้านสภาพธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาของ

ท้องถิ่น วิถีชีวิต การแต่งกาย การปรุงอาหารการกิน การแสดงพิธีกรรมประเพณีของชาวบ้านภายในชุมชน การกำหนดกิจกรรมต้องได้รับความเห็นชอบและความร่วมมือจากชาวบ้านในหมู่บ้านด้วย

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน พบว่ากิจกรรมที่น่าสนใจมีทั้งให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมและเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรแบบยั่งยืน การนำเสนอพิพิธภัณฑ์ทางการเกษตร การประมงจับสัตว์น้ำ การทอผ้า งานหัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องจักสานที่ทำจากไม้ไผ่ ของเล่นเด็ก เป็นต้น

การท่องเที่ยวชุมชนชนบทในประเทศไทยได้มีการดำเนินงานแล้ว แต่ยังไม่กว้างขวางมากนัก เริ่มต้นมาจากการดำเนินงานโดยมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินการเปิดงานด้านการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน กระบวนการทำงานด้านการท่องเที่ยวชุมชนของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคมประกอบด้วย การเลือกพื้นที่ การเตรียมความพร้อมของชุมชน การจัดหานักท่องเที่ยว การเตรียมความพร้อมของนักท่องเที่ยวก่อนลงพื้นที่ การจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ขั้นตอนสุดท้าย คือ การสรุปและประเมินผลภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม

นอกจากมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม แล้วยังมีความพยายามที่จะดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนชนบท โดยหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งมุ่งเน้นจุดขายเกี่ยวกับโฮมสเตย์ คือการพักค้างแรมในชุมชน ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยวก็จะปรับเปลี่ยนตามสภาพพื้นที่ วัฒนธรรมชุมชน

ปัจจุบันกระแสเรื่องโฮมสเตย์ ได้แพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว เหตุผลหนึ่งอาจเนื่องมาจากสิ่งผลในแง่การกระจายรายได้ไปสู่ชุมชน โดยกระบวนการการทำงานอาจไม่ครบวงจร ทั้งนี้หลักคิดและปรัชญาต้องมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนยังอยู่บนฐานเศรษฐกิจที่พึ่งพาตัวเอง แต่หากเริ่มที่โจทย์ว่าจะหารายได้เข้าสู่ชุมชน คำตอบก็อาจจะอยู่ที่การคาดหวังที่จำนวนคน จำนวนครั้งที่มากขึ้นของนักท่องเที่ยว ชุมชนจะคิดเรื่องการลงทุนเพื่อแสวงหารายได้ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความคิดที่จะพึ่งพาปัจจัยภายนอก ซึ่งยากที่จะควบคุม

สิ่งสำคัญด่านแรกที่ชุมชนจะต้องคิดเมื่อจะดำเนินการเรื่องท่องเที่ยว คือการสร้างให้ชุมชนเกิดความภูมิใจในตนเอง มีทรัพยากรที่สามารถพึ่งพาตนเองทางการผลิตมีกลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งจะเป็นพื้นฐานที่ดีที่ทำให้เกิดการพัฒนากการ อย่างไรก็ตามเท่าที่ผ่านมามีความรู้ด้านวัฒนธรรมถูกรวมอำนาจอยู่ที่องค์กรของรัฐทั้งในส่วนของการผลิต ถ่ายทอดและเผยแพร่ ซึ่งในความจริงแล้วไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะหน่วยงานของรัฐเท่านั้น ชุมชนหรือท้องถิ่นควรมีพื้นที่ในการเป็นผู้ทำบทบาทดังกล่าวด้วย

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนซึ่งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาด้านการฟื้นฟูการท่องเที่ยวภายในชุมชนวัดกัลยาณี่ว่า ชาวบ้านต้องการให้มีการฟื้นฟูการท่องเที่ยวภายในชุมชนแต่

ขอให้คงแบบเดิมโบราณไว้¹ ให้เป็นธรรมชาติมากกว่านี้² และต้องการให้มีการประชา สัมพันธ์ สถานที่ท่องเที่ยวให้มากกว่านี้ และต้องการให้มีคนมาท่องเที่ยวมาก ๆ³ นอกจากนี้ให้ฟื้นฟูประเพณีเก่าแก่ที่เคยทำมาเพราะเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีแล้ว⁴ เช่น การเทศกาล⁵ นอกจากนี้ต้องการให้มีคนนิยมมาไหว้พระที่วัดกัลยาณมิตรให้มากขึ้น⁶ และต้องการให้มีการฟื้นฟูพิธีกรรมไหว้หลวงพ่อโต ไหว้เจ้าแม่กวนอิมในวันเกิด⁷ และให้มาทำบุญด้วยใจอันเป็นกุศล มิใช่มาเที่ยวเล่น⁸ ขอให้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในงานฉลองวันเกิดหลวงพ่อโตให้เหมือนเดิม⁹ อีกทั้งต้องการให้มีการสนับสนุนฟื้นฟูกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน¹⁰ เช่น นวดฝ่าเท้า¹¹ กีฬา การจัดงานวันเด็ก เพราะปัจจุบันไม่ค่อยมีแล้ว จึงอยากให้มีการฟื้นฟูกิจกรรมให้มากกว่านี้¹² อยากเห็นคนไทยมาไหว้พระที่วัดกัลยาณมิตรตามความศรัทธาให้มากขึ้น ปกติจะเห็นแต่ชาวต่างชาติซึ่งมากับคณะทัวร์¹³

ตัวแทนชาวชุมชนกุฎีจีน

- นายสานติ สุวรรณศรี¹⁴ อาชีพเลขานุการการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนกุฎีจีน ย่านวัดช่างดาครู้ส ทำหน้าที่เป็นประชาสัมพันธ์ชุมชนกุฎีจีน แสดงความคิดเห็นว่า “แม้ชาวบ้านจะมีความเป็นอยู่ดีกินดี เขาก็คิดว่าน่าจะสนับสนุนให้มีพื้นที่สีแดงเพื่อการท่องเที่ยวขึ้นภายในชุมชน ปรับปรุงฟื้นฟูการท่องเที่ยวในชุมชนรอบวัดช่างดาครู้ส โดยปกติทางวัดจะเปิดให้คริสต์ศาสนิกชนเข้าวัดได้

1 สัมภาษณ์ ฉัฐพจน์ คงบำรุง อาชีพ ขยายสาสมุนไพรรแผนโบราณ วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

2 สัมภาษณ์ กิมซุ่ย แซ่กอ อาชีพ แม่บ้าน วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

3 สัมภาษณ์ ศุภศักดิ์ ทิพวรรณกร อาชีพ ทำรองเท้า วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

4 สัมภาษณ์ นงนุช โทนเดียว อาชีพค้าขาย วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

5 สัมภาษณ์ เขียวลักษณ์ สุขทัน โดม อาชีพ รับจ้าง วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

6 สัมภาษณ์ พิเนต วงศ์วิภาณนท์ อาชีพค้าขาย วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

7 สัมภาษณ์ ก้อนแก้ว เข้มทองคำ อาชีพ ค้าขาย วันที่ 21 กรกฎาคม 2548 อยู่บ้านเลขที่ 298 ถ. เทศบาลสาย

1 แขวงวัดกัลยาณ เขตธนบุรี จ. กรุงเทพมหานคร.

8 สัมภาษณ์ สมจิตร พีชบัวงาม อาชีพ ค้าขาย วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

9 สัมภาษณ์ วันเพ็ญ อรุณคุณารักษ์ อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

10 สัมภาษณ์ อุษณีย์ กิตติจารุภา อาชีพ ค้าขาย และเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

11 สัมภาษณ์ เสวียง สงวนรัตน์ อาชีพ ปลูกเกษียณ อยู่ในซอยกุฎีจีน 4 วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

12 สัมภาษณ์ อุษณีย์ กิตติจารุภา อาชีพ ค้าขาย และเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

13 สัมภาษณ์ สิทธิพร อาชีพ ขายของโจวห่วย วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

14 สัมภาษณ์นายสานติ สุวรรณศรี อาชีพเลขานุการการท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2548 เวลา 14.30 น บริเวณวัดช่างดาครู้ส.

เฉพาะช่วงเย็นวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 17.00 – 18.00 น. และวันเสาร์ อาทิตย์ เวลา 7.00 – 10.00 น. และจะเปิดวัดฆาตาคูร์สต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ในวันเสาร์ เวลา 11.00 – 17.00 น. เพราะมีศิลปะอันหลากหลาย เช่น ศิลปะ โกติก เวลาเข้าโบสถ์ต้องถอดรองเท้า ขึ้นพระแท่นไม่ได้ เพราะพระแท่นเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ระหว่างสวรรค์กับมนุษย์ จึงห้ามมิให้มีการถ่ายละครภายในโบสถ์

การเข้าไปปรับปรุงซ่อมแซมบ้านเรือนมากมายไม่ได้เพราะเป็นพื้นที่พระราชทาน นายสานติ ได้ติดต่อกรมศิลปากรให้ทำฉากในโบสถ์เพื่อให้เป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้รถท่องเที่ยวสามารถจอดได้สะดวกบริเวณร้านเซเว่นอีเลเว่น แล้วเดินเข้ามาในโบสถ์ การขายเนื้อแฮมไม้ กิโลละ 400 บาท ขายขนมฝรั่งกุฎีจีน มีมาตั้งแต่สมัยท้าวทองกีบม้า สมัยพระนารายณ์มหาราช

การปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในชุมชน เช่น บริเวณวัด ไม้ให้มีการเล่นฟุตบอล ย้ายคนเช่าที่วัดที่มีได้นับถือศาสนาคริสต์ออกไป เพราะมีวัตถุประสงค์ ให้ชุมชนนี้เป็นชุมชนชาวคริสต์ 90 % พระสงฆ์ดูแลวัด เป็นเทศาภิบาล 6 โมงเย็นทุกอย่างต้องหยุด ห้ามชาวชุมชนกินเหล้า ห้ามจำหน่ายยาเสพติด ชาวบ้านที่ย้ายออกไปต้องขายบ้านคืนให้วัด กำจัดพื้นที่ล่อแหลม เช่น ทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาตามแนวความคิดของอดีตผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ดร. พิจิตร รัตกุล กับกรมเจ้าท่า เพราะเป็นแหล่งมั่วซุมเสพยาและค้าขายยาเสพติด รวมทั้งกลุ่มวัยรุ่นย่านวัดกัลยาณมิตรยกพวกตีกับวัยรุ่นย่านสะพานพุทธ ถ้าไม่มีทางเดินริมน้ำจะทำให้เศรษฐกิจภายในชุมชนดีขึ้น เนื่องจากสามารถขายอาหารและน้ำดื่มได้

สรุปการสร้างทางเดินริมน้ำมีผลเสียมากกว่าผลดี ฉะนั้นจึงให้ยกเลิกการสร้างทางเชื่อมริมน้ำเจ้าพระยาด้านชุมชนกุฎีจีน เอาสะพานออกตัดทางเชื่อมไปเลย เก็บพื้นที่ไว้สำหรับตกปลา

ส่วนเรื่องความสะอาดของสิ่งแวดล้อมได้ติดประกาศขอความร่วมมือให้ระวัง อย่าปล่อยสุนัขออกไปถ่ายมูลในที่ชุมชน และห้ามเลี้ยงสุนัขภายในวัด เพราะสุนัขไปถ่ายมูลในถ้ำหน้าองค์แม่พระ และให้ระวังเรื่องขโมยจัดแยะ

ส่วนปัญหาการฟื้นฟูการท่องเที่ยว คือ การนำคณะเข้าเยี่ยมชม ต้องมีการทำหนังสือหรือจดหมายอย่างเป็นทางการกับทางวัด ไม่มีนโยบายการรับบริจาคผู้ดูแลวัดเคยเรียไรเงินจากผู้ขอเข้าชมวัด ซึ่งถือว่าเป็นการไม่เกียรติ ชาวชุมชนจึงแก้ไขโดยล่ำรายชื่อเพื่อขับไล่ผู้ดูแลวัดผู้นั้นออกไป และปัญหาผู้บรรยาย ภายในวัดมีไกด์ที่มีความรู้สามารถนำชมและบรรยายให้นักท่องเที่ยวฟังได้เพียง 3 คนเท่านั้น คือ คุณณรงค์ จันทร์คงสุข อายุมากและไม่ค่อยสบาย ความจำไม่ค่อยดีแล้ว ลูกบ้านหนึ่งและตัวผมเอง (นายสานติ สุวรรณศรี) เนื่องจากค่าเล่าเรียนของโรงเรียนฆาตาคูร์สสูง เพราะเป็นที่ทำผลประโยชน์ของทางวัด เด็กในชุมชนจึงไปเข้าโรงเรียนพุทธเป็นส่วนใหญ่ เจ้าอาวาสจึงคิดว่าน่าจะให้ทุนการศึกษาแก่เด็กในชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์คาทอลิก เข้าเรียนที่โรงเรียนฆาตาคูร์สฟรี และ

จะได้ให้ช่วยงานมิสซาในวัดและฝึกให้เป็นยุวมัคคุเทศก์คอยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และศิลปะภายในวัดแก่ผู้มาเยี่ยมชม

ภายในชุมชนมี 3 ศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีการต้อนรับชาวปอนาะจากทางภาคใต้ มีการนำอาหารมารับประทานร่วมกัน กุฎีชาวเป็ลรับ เพราะมาจากใจ ผู้นำชุมชนเข้ากันได้”

ชุมชนกุฎีเจริญพาศน์

นายเสนีย์ อเตหย์ อาชีพอิหม่ามกุฎีเจริญพาศน์ อยู่บ้านเลขที่ 1/25 ถ. อีสรภาพ เขต บางกอกใหญ่ จ. กรุงเทพฯ ๑ 10600 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับวันบุญกุฎีเจริญพาศน์ ประจำปีอิหฺเราะฮ 1424-1425 (พ. ศ. 2547-2548) ในวันงานพิธี ชาวบ้านแต่งกายชุดดำ สวมหมวกดำ คาดผ้าขาว แสดงความคิดเห็นในเรื่องการฟื้นฟูการท่องเที่ยวบางกอกใหญ่ว่า “อยากให้มีการประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย แต่ยังไม่มีการจัดเป็นสถานศึกษา เป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ เวลาที่มีคนมาทัศนศึกษาต้องให้เกียรติแก่สถานที่ มีอิหม่ามเป็นผู้นำทางศาสนา กุฎีเป็นศูนย์กลางรวมน้ำใจของชาวบ้าน ให้ความเข้าใจและสบายใจแก่ผู้ที่มาศึกษาวิถีชาวบ้าน ได้รับประสบการณ์ทั้งในย่านชุมชนให้คุณค่ากับสังคมไทย ชาวบ้านเสนอหรือแนะนำข้อมูล ยินดีช่วยเหลือเต็มที่

นายจุมพล เหล่าประเสริฐ แสดงความคิดเห็นว่า ในด้านการท่องเที่ยวมีผู้คนมาเยี่ยมชม มัธยมบ้าง ไม่เกิดปัญหาใด ๆ

จากปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งที่มหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ตระหนักถึงพันธกิจที่สำคัญดังกล่าวนี้ จึงกำหนดแนวทางการวิจัยและพัฒนาให้สอดคล้องกับปรัชญา ดังกล่าว คือ สร้างการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ และประสานความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชน บางกอกใหญ่ แล้วนำมาแก้ไข สังเคราะห์และยกระดับ เพื่อให้ชาวชุมชนเกิดความรักและความภูมิใจ ในท้องถิ่นของตน

ผู้วิจัยเองได้ตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนท้องถิ่นบางกอกใหญ่ ดังนั้นจึงคิดที่จะศึกษาและประสานความร่วมมือกับคนในชุมชนจัดเวทีชาวบ้านเรื่อง “การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชน บางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน” เพื่อกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการวิจัย ตลอดจนหาแนวทาง ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ ไปสู่ทิศทางที่ยั่งยืน อันเป็นกลไกของการนำไปสู่ ความเข้าใจถึงความเหมือนและความแตกต่างในวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ ในสังคม

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่มีระบบการจัดการภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาของเครือข่าย มหาวิทยาลัยราชภัฏ ปิงปิงประมาณ 2548 ชุดโครงการเรื่องการวิจัยและพัฒนาศักยภาพของคนท้องถิ่น ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ในภูมิภาค

ส่วนกลางของเครือข่ายรัตนโกสินทร์ในกรุงเทพมหานคร ในชุดโครงการย่อยเรื่อง “การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน”

วัตถุประสงค์ของวิจัย (Objectives of the Study)

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน คติความเชื่อ ตำนาน วัฒนธรรม การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การละเล่น การแสดงและดนตรี ภาษา ประเพณี เอกลักษณ์ และบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจของชาวบ้านในชุมชน เช่น การฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
3. เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และผลกระทบที่มีต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

คำถามหลักการวิจัย

1. นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์อะไรบ้างจากการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ชมลักษณะทางกายภาพ พื้นที่ที่ตั้ง สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาชาติพันธุ์ การตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน วัดวาอาราม สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี มีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมอะไรบ้างที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น อาหารประจำถิ่น การแต่งกาย เยี่ยมชมสินค้าและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน อาชีพ
2. ชาวบ้านในชุมชนมีการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจอะไรบ้างเกี่ยวกับการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนตนเอง เช่น การฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
3. มีการกำหนดจุดขายเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนอย่างไร มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใด มีกิจกรรมอะไรบ้าง นักท่องเที่ยวจะทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากที่ใดบ้าง มีศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่ เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ห้องสุขา สถานที่ขายของที่ระลึก มีที่พักค้างแรมอะไรบ้าง มีที่พักแบบโฮมสเตย์หรือไม่ มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวชุมชนหรือไม่ มีการอบรมมัคคุเทศก์หรือไม่ รวมทั้งมีผลกระทบอะไรบ้างต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

ขอบเขตของการวิจัยและพื้นที่ศึกษา (Scope of the Study)

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาเฉพาะพื้นที่ชุมชนบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาและบริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ ชุมชนที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาและริมปากคลองบางกอกใหญ่หรือคลองบางหลวง ได้แก่

- **ชุมชนวัดกัลยาณ์** ตั้งอยู่ในถนน อรุณอมรินทร์ตัดใหม่ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 20 ไร่เศษ มี 280 หลังคาเรือน 314 ครัวเรือน ประชากร 1,470 คน

- **ชุมชนกุฎีจีน** ตั้งอยู่ในซอยวัดช่างดาครุฑ เจริญสะพานพุทธฝั่งธนบุรี ถนนเทศบาลสาย 1 แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 มีบ้านเรือน 300 หลัง ประชากร 2,000 คน

- **ชุมชนกุฎีขาว** ตั้งอยู่ที่หลังวัดกัลยาณมิตร ถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 ขนาด 20 ไร่ มีบ้านเรือน 230 หลัง 295 ครัวเรือน ประชากร 1,137 คน

- **ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม** ตั้งอยู่ในถนน วังเดิม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร มีครัวเรือนทั้งสิ้น 342 ครอบครัวย มีบ้าน 237 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 1,284 คน

2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์ศักยภาพความพร้อมของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยว คือ ศักยภาพของพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนาว่า มีอะไรเป็นจุดสนใจ และเป็นเอกลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว ศักยภาพในการจัดการอย่างยั่งยืน ศักยภาพในการดูแลรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งมุ่งประเด็นไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. การวิจัยครั้งนี้จะใช้เวลาในการศึกษาตั้งแต่มิถุนายน พ. ศ. 2548 ถึงมิถุนายน พ. ศ. 2549

ข้อจำกัดในการวิจัย (Limitation of the Study)

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งจะใช้ระยะเวลาในการวิจัยพอสมควร ข้อมูลทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่วิจัย อาจมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามกาลเวลา คณะผู้วิจัยจะยึดถือข้อมูลที่ค้นพบเฉพาะในช่วงสำรวจและวิจัยระหว่างเดือนมิถุนายน พ. ศ. 2548 ถึงเดือนมิถุนายน พ. ศ. 2549 เท่านั้น

2. การวิจัยและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน มีเป้าหมายที่จะใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR) ซึ่งเน้นกระบวนการให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วยการประชุมเพื่ออภิปรายปัญหา (Community Forum) และศึกษาเจาะลึกเฉพาะด้านด้วยวิธีการประชุมกลุ่ม (Workshop) เพื่อค้นหาความจริงจากชุมชน ซึ่งผู้วิจัยต้องตั้งคำถาม

สำหรับแต่ละปัญหาให้ชุมชนได้ตอบและแสดงความคิดเห็น แล้วจึงสรุปเป็นเนื้อหาคำตอบตามแนวปัญหาที่ได้ตั้งไว้

3. เนื่องจากขั้นตอนในการพัฒนานั้น มีผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ผู้วิจัยจะพยายามวิเคราะห์ผลการวิจัยที่หลีกเลี่ยงการมีอคติจากการพัฒนาการของชุมชนตามธรรมชาติและจะพยายามสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย และวิธีการรวบรวมข้อมูลให้เกิดความเที่ยงตรงให้มากที่สุด

4. เนื่องจากการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในพื้นที่เฉพาะชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่เท่านั้น ดังนั้นจึงสามารถนำผลการวิจัยมาใช้เฉพาะชุมชนเหล่านี้ หรือถ้าหากจะนำผลการวิจัยไปประยุกต์กับชุมชนอื่น ๆ ชุมชนนั้น ๆ จำต้องมีสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และชาติพันธุ์ที่คล้ายคลึงกันเท่านั้น

กรอบความคิด/ฐานความคิดที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาคนในชุมชน นักวิจัยจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงนำชุมชนบางกอกใหญ่ในเชิงนโยบาย แนวคิด ตามบริบทชุมชน หรือความต้องการของชุมชน โดยหาแกนนำชุมชนและเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนของชุมชนบางกอกใหญ่ แล้วทำให้เอกลักษณ์ของชุมชนโดดเด่นขึ้นมา พัฒนาองค์ความรู้ พัฒนาบุคลากรในท้องถิ่น บริหารจัดการความรู้ของชุมชนบางกอกใหญ่ให้เป็นระบบ และพัฒนาศักยภาพของชุมชน นักวิจัยจะเข้าไปหนุนเสริมองค์กรชุมชน ให้มีการจัดการที่ดี ให้มีลักษณะกระบวนการที่จะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ร่วมกันเป็นเรื่องของการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ เป็นกระบวนการที่นักวิจัยไปกระตุ้นชุมชน ทำให้ชุมชนรู้จักตนเอง เข้าใจปัญหาของตนเอง โดยใช้เทคนิคและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ สถาปนาภูมิปัญญา ให้เกิดขึ้นในชุมชนได้

ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Results)

1. ทราบบริบทสังคม ประวัติความเป็นมาของชุมชน คติความเชื่อ ตำนาน วัฒนธรรม การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การละเล่น การแสดงและดนตรี ภาษา ประเพณี เอกลักษณ์ และบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. เรียนรู้และเข้าใจการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจของชาวบ้านในชุมชน เช่น การฟื้นฟูจารีต ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน

3. สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

คำนิยามศัพท์ (Definition of Terms)

การฟื้นฟู ในที่นี้หมายถึง การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนที่พอเป็นที่รู้จักและมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมบ้าง ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นและมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และกำหนดขีดความสามารถในการต้อนรับนักท่องเที่ยวและสามารถหาเลี้ยงตนเองด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยว ในที่นี้หมายถึง การท่องเที่ยวชุมชน เน้นจุดขายที่สำคัญที่สุด คือ ความเป็นชุมชน

ชุมชนบางกอกใหญ่ ในที่นี้หมายถึง ชุมชนสองฝั่งปากคลองบางกอกใหญ่ อันได้แก่ ชุมชน วัดกัลยาณ์ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนกุฎีขาว ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คลองบางกอกใหญ่

“ก่อนปี พ. ศ. 2065 คลองบางกอกใหญ่ คือ แนวของลำน้ำแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมที่ได้ชื่อว่าเป็นแม่น้ำสายหลักที่สำคัญของประเทศมีความยาว 379 กิโลเมตร ชาวต่างชาติในอดีตรู้จักแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นอย่างดีเนื่องจากใช้เป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกับกรุงศรีอยุธยาราชธานีแห่งสยามประเทศ”¹

ที่มาของชื่อบางกอกใหญ่นั้นมาจากชื่อลำคลองสายสำคัญที่ไหลผ่านดินแดนแถบนี้มาแต่ครั้งอดีต นั่นก็คือ " คลองบางกอกใหญ่ " หรือที่ชาวบ้านโดยทั่วไปมักเรียกติดปากกันมาแต่อดีต ในนามของ " คลองบางหลวง "

คลองบางกอกใหญ่เป็นชื่อเรียกช่วงน้ำส่วนหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมที่แคบลงเนื่องจากการขุดคลองลัดบางกอกในรัชสมัยพระไชยราชาธิราช เมื่อปี พ.ศ. 2065 แต่ครั้งอยุธยาเป็นเหตุให้สายน้ำเปลี่ยนทางเดิน คลองขุดลัดกลับกลายเป็นลำน้ำใหญ่ของแม่น้ำเจ้าพระยา ในขณะที่สายน้ำเดิมค่อยๆ ตื้นเขิน และกลายสภาพเป็นคลองในเวลาต่อมา

ที่มาของชื่อคลอง " คลองบางกอกใหญ่ " สันนิษฐานว่าเรียกขานคู่กับชื่อ " คลองบางกอกน้อย " ซึ่งอยู่ทางตอนบนของลำน้ำสายเดียวกันซึ่งไหลอ้อมพื้นที่ของเมืองบางกอกมาแต่เดิม แต่ชื่อ " คลองบางหลวง " นั้นยังคงมีผู้ตั้งข้อสันนิษฐานถึงที่มาของชื่อต่างกันไป

ผู้รู้บางท่านว่าชื่อ " บางหลวง " เพิ่งมาเรียกขานกันในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ทั้งนี้เนื่องมาจากความสำคัญของพื้นที่ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของวังหลวงตลอดจนบ้านเรือนของเจ้านาย ขุนนาง ตลอดจนเงินแต่จิวหรือเงินหลวงเป็นจำนวนมาก ตลอดลำน้ำในสมัยธนบุรี ทำให้คนที่สัญจรไปมาแถบนี้ ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ อาณาบริเวณดังกล่าวจึงมี ชื่อเรียกขานว่าบางหลวง ทำให้คลองสายนี้ถูกเรียกว่า คลองบางหลวง ไปด้วย...

แต่บางท่านว่าชื่อตำบลบางหลวงน่าจะเป็นชื่อเก่าของพื้นที่เขตบางกอกใหญ่ในปัจจุบัน ส่วนพื้นที่ ตำบลบางกอกในอดีตนั้นควรจะอยู่เฉพาะพื้นที่ของบางกอกน้อยในทุกวันนี้ ส่วนสาเหตุที่ทำให้เชื่อว่าข้อสันนิษฐานดังกล่าวมีมูลก็เนื่องจากการขุดคลองลัดบางกอกในสมัยพระไชยราชาธิราช นั้น คงจะขุดชำระคลองลัดที่มีอยู่เดิมให้กว้างออก โดยเริ่มขุดตั้งแต่คลองบางกอกตอนบนไปจน

¹ ชาตรี นนทเกษ. “เจริญพาศน์ ในฐานะสะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่”, ภูมิเจริญพาศน์. กรุงเทพฯ ฯ : ออฟเซ็ท ครีเอชั่น, พฤษภาคม 2545, หน้า 12 .

ประจวบกับคลองบางหลวงที่ราษฎรขุดขึ้นมาจากตอนล่าง ต่อเมื่อคลองลัดถูกน้ำกัดกว้างจนเป็นแม่น้ำแล้ว สถานที่ซึ่งเคยเป็นบางหลวงจึงถูกเรียกรวมเป็นบางกอกด้วย แต่เพื่อไม่ให้สับสนจึงแบ่งเรียกพื้นที่ตอนบนเป็นบางกอกน้อย ส่วนพื้นที่ตอนล่างเรียกเป็นบางกอกใหญ่ดังปัจจุบัน ซึ่งส่งผลให้ชื่อคลองที่ไหลผ่านพื้นที่ทั้งสองถูกเปลี่ยนชื่อตามไป

ความไม่ชัดเจนถึงที่มาของชื่อคลองบางหลวงนี้ หาใช่เพิ่งเกิดขึ้นในสมัยปัจจุบัน แม้แต่ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ก็มีความสับสนเรื่องชื่อคลองเกิดขึ้นแล้ว แม้แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงอธิบายว่า คลองบางหลวง เดิมนี้เป็นคลองอีกคลองหนึ่ง ไม่ใช่ที่เรียกกันในปัจจุบัน ดังความที่ว่า " คลองที่ด้านตั้งอยู่เดี๋ยวนี้ (พ.ศ. 2408) นั้นเป็นคลองเดิมโบราณ คลองนั้นแลชื่อว่าคลองบางหลวงแท้ ก็ลำบางกอกใหญ่นั้นแต่เดิมก็ใหญ่โตเท่ากับคลองบางกอกน้อย แต่เพราะตั้งอยู่ใกล้เมืองธนบุรี คนสร้างเขี้ยวเรือลงมามาก ปักลมที่ทางออกมาทำให้แคบไป ราษฎรเห็นว่าเล็กกว่าลำบางกอกน้อย ไม่ควรจะเรียกบางกอกใหญ่ เห็นว่าเท่าลำบางหลวงเสียแล้ว ก็เรียกว่าคลองบางหลวงเสียทีเดียว ...แต่ในกระบวนราชการแล้วเคยขาดหมายเพ็ดทูลว่าบางกอกใหญ่อยู่เสมอ ไม่ใช่บางหลวงเลย ใช้ว่าคลองบางหลวงตั้งแต่ด้านเลี้ยวเข้าไปข้างวัดปากน้ำ นอกนั้นออกมายังคงเป็นบางกอกใหญ่..."

คลองบางหลวงเมื่อครั้งอดีตเป็นพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ด้วยเรือสวน ไม่ว่าจะเป็นหมาก พลู มะพร้าว ตลอดจนพืช ผัก ผลไม้ นานาชนิด ดังจะเห็นได้ว่าชื่อบ้านนามเมืองแถบนี้ล้วนแสดงให้เห็นว่าตำบลต่างๆ ในย่านนี้ล้วนเคยเป็นศูนย์กลางทางธุรกิจการเกษตรและเป็นย่านประชุมชนแทบทั้งสิ้น

ในแง่ของความสำเร็จทางประวัติศาสตร์นั้น ลำน้ำสายนี้ก็เคยใช้เป็นเส้นทางเดินทัพ ตลอดจนใช้เป็นเส้นทางสัญจรขึ้นล่องลำเลียงเสบียงอาหาร กำลังพลและหลบหนีภัยพิบัติต่างๆ มานับครั้งไม่ถ้วน แม้แต่กวีเอกหลายท่านก็เคยใช้ภาพที่ได้อยู่สองฝั่งคลองสายนี้เป็นแรงบันดาลใจในการเรียงร้อยถ้อยคำเป็นวรรณคดีหลายต่อหลายเรื่อง

ด้วยเหตุผลที่คลองบางกอกใหญ่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเกี่ยวกับเส้นทางของลำน้ำเจ้าพระยา อีกทั้งเป็นคลองสำคัญที่เชื่อมโยงกับลำคลองอื่นๆ นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2485 รัฐบาลจึงได้ตราพระราชกฤษฎีการักษาคลอง ร.ศ. 121 ขึ้น เพื่อสงวนรักษาสภาพ และความสะอาดของลำคลองให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนทั้งปวงไปตราบนานเท่านาน

ชุมชนที่อยู่บริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประวัติความเป็นมา ได้แก่ ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนกุฎีขาว ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม

สภาพชุมชนคลองบางกอกใหญ่

“ในอดีตปากคลองบางกอกใหญ่เริ่มจากวัดกัลยาณมิตร มีสภาพเหมือนตลาดเพราะมีเรือขนาดใหญ่จากสวนนอก คือ แถวบางช้าง ตำบลบางช้าง จังหวัดสมุทรสงคราม นำสินค้า เช่น มะพร้าว กะปิ น้ำปลา มาขาย และเรือเหล่านี้ชาวเรือจะใช้เป็นที่อยู่อาศัยในตัว ตลอดช่วงคลองบางกอกใหญ่ได้ผ่านที่สำคัญ ๆ เช่น ตลาดพลู ในอดีตจะเป็นตลาดที่ค้าขายสินค้า แล้วยังมีกิจกรรมอื่นแทรกอยู่ เช่น บ่อนเล่นถั่ว โป่ ยังมีโรงสี โรงถ่าน ตั้งอยู่ริมคลอง ทั้งสองฝั่งคลองนอกจากเป็นที่ปลูกสร้างบ้านเรือนแล้ว ส่วนใหญ่ยังเป็นสวนผลไม้ สวนพลู สวนหมาก สวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มะม่วง ขนุน ลิ้นจี่ ลำไย ชาวคลองบางกอกใหญ่จึงเป็นพ่อค้าแม่ค้าทั่วไป เพราะต่างก็มีสวนแทบทั้งนั้น สินค้าผลไม้ที่ขายบรรทุกเรือสำปั้นหรือเรือแจวไปขายที่ท่าเตียน ...

สองฝั่งคลองบางกอกใหญ่ต่อเนื่องถึงปากเส้นทางคลองด่านสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เต็มไปด้วยเรือแพนาและผู้คนมากมาย เพราะเป็นย่านค้าบนเส้นทางคมนาคมสำคัญ ...

ในอดีต การปลูกบ้านเรือนนิยมปลูกริมน้ำ เนื่องจากความจำเป็นในการใช้น้ำจากแม่น้ำลำคลองในการอุปโภคบริโภค...”¹

จากข้อมูลในหนังสือเรื่อง **เลียบวัดใกล้วัง** ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าปากคลองบางกอกใหญ่เริ่มจากบริเวณชุมชนวัดกัลยาณมิตร ผู้วิจัยจึงศึกษาค้นคว้าต่อไปว่าชุมชนนี้มีสภาพประวัติความเป็นมาอย่างไร

จากบทความเรื่อง **“ธนบุรี ราชธานีที่ถูกลิ้ม!!! แหล่งชุมชนหลากหลายวัฒนธรรม”** ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ 6 กุมภาพันธ์ 2544 ได้ให้ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่าง ๆ เหล่านี้คือ

“ชุมชนกุฎีขาว เป็นชุมชนหมู่บ้านเก่าชาวมุสลิมสืบเชื้อสายมาจากชาวมลายู เป็นมุสลิมนิกายสุหนี่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยา ในช่วงหลังสงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 บ้านเรือนส่วนใหญ่ยังคงยึดแบบโบราณคือ ปลูกบ้านด้วยไม้ทั้งหลัง ใต้ถุนสูง ไม่มีการเรียนภาษาไทยเรียนแต่หนังสืออาหรับ แต่ต่อมาได้มีการพัฒนาด้านการศึกษาขึ้นตามลำดับ

ชาย จอนสุข เลขานุการคณะกรรมการชุมชนกุฎีขาวเล่าถึงปูชนียสถานเก่าแก่ที่ชุมชนศรัทธาคือ มัสยิดบางหลวงหรือมัสยิดกุฎีขาว ซึ่งมีอายุยาวนานกว่า 200 ปี จากหลักฐานระบุว่ามัสยิดบางหลวงสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยคหบดีชาวมุสลิมชื่อโต๊ะหิย ซึ่งเป็นผู้ที่รวบรวมกำลังชาวบ้านในหมู่บ้านก่อสร้างขึ้น สถาปัตยกรรมของมัสยิดสร้างคล้ายกับโบสถ์ในวัดของศาสนาพุทธ หลังคาเป็นจั่วแหลมต่างกับมัสยิดอื่นที่เป็นทรงกลม หน้าบันตกแต่งเป็นลายเครือเถาวัลดอกพุดตาล ซึ่งถือว่าเป็นมัสยิดเพียงแห่งเดียวในประเทศไทยที่สร้างขึ้นโดยรวมศิลปะของไทย จีน อิสลามเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนเหตุที่เรียกว่ามัสยิดกุฎีขาวเพราะตัวมัสยิดทาสีขาวทั้งหลัง

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. **เลียบวัด ใกล้วัง**. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.

นอกจากนี้ยังมีชุมชนมัสยิดและร่องรอยประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชนมุสลิมที่มีชื่อเสียงอีกหลายแห่งในย่านฝั่งธนฯ อาทิ ชุมชนมัสยิดต้นสน ผดุงธรรม บ้านสมเด็จพระ ปันพลุ ฯลฯ ที่ถูกกลืนเลื่อนไป โดยเฉพาะที่มัสยิดต้นสน (กุฎีใหญ่) หรือพระราชวังเดิมชุมชนแรกของชาวมุสลิม สำหรับประวัติมัสยิดแห่งนี้มีมานานประมาณ 300-400 ปี ซึ่งมีหลักฐานปรากฏไว้ในสมุดข่อยยุคสมัยที่ธนบุรีเป็นราชธานี มัสยิดแห่งนี้เป็นที่รวบรวมบุคคลสำคัญมากมาย ทุกวันศุกร์จะมีชาวมุสลิมมาละหมาดจำนวนไม่น้อย สำหรับรูปทรงสถาปัตยกรรมในการก่อสร้างนั้นคล้ายกับกุฎีของศาสนาพุทธของชาวไทย ตัวอาคารไม่มีโดม ไม่มีเสาบัง แต่มีหน้าจั่ว มีการสลักเสลาลวดลายไทยและตกแต่งด้วยปูนปั้นอย่างสวยงาม ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้มีการบูรณะและขยายต่อเติมที่หน้าจั่ว มีการเสริมช่อฟ้าใบระกา คุกถ่ายอารามหรือศาลาการเปรียญ มีการแกะสลักและประดับกระจกสีลงรักปิดทองคล้ายวัดในศาสนาพุทธ แต่ต่อมาได้ยกช่อฟ้าออกไปเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดว่านี่คือมัสยิด นอกจากนี้ที่มัสยิดยังเป็นที่เก็บรวบรวมพระคัมภีร์อัลกุรอานที่สำคัญซึ่งเขียนโดยคนของชุมชนอีกด้วย

ส่วน**ชุมชนกุฎีจีน** เป็นกลุ่มคนที่สืบเชื้อสายจากชาวโปรตุเกส นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยาเมื่อคราวเสียกรุงครั้งที่ 2 เช่นเดียวกับชุมชนกุฎีขาวและได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณฝั่งธนฯ ซึ่งเป็นที่ดินพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและสร้างศาสนสถานสำหรับประชาชน ศาสนสถานสำคัญที่เป็นมรดกล้ำค่าของบรรพชนที่สืบทอดต่อมาถึงปัจจุบันคือ โบสถ์ซางตาครู้ส ซึ่งมีอายุกว่า 200 ปี โบสถ์แห่งนี้ก่อสร้างโดยบาทหลวงกอร์ ชาวฝรั่งเศส ต่อมาสังฆราชปาลเลอกัวซ์ได้ดำเนินการสร้างวัดต่ออีกเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งการสร้างครั้งนี้มีลักษณะสถาปัตยกรรมจีน

ภายหลังเกิดไฟไหม้ที่หมู่บ้านและวัดซางตาครู้สบาทหลวงกุเล็ล โม กิ้น ดาครู้ส ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสในขณะนั้นจึงได้ทำการรื้อถอนและสร้างวัดใหม่ ด้วยสถาปัตยกรรมอิตาเลียนสมัยเรอเนซองส์ เรียกว่า นิโคลาสสิก ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน โบสถ์ซางตาครู้สนอกจากจะเป็นศูนย์กลางศาสนาและเป็นแหล่งรวมชาวกุฎีจีนแล้ว ยังเป็นสถานที่ที่ใช้พิมพ์หนังสือที่เก่าแก่ที่สุดของไทยและยังเป็นสถานที่แห่งแรกของการถ่ายรูปในเมืองไทย

สิ่งสำคัญอีกอย่างที่ขึ้นชื่อและขาดไม่ได้เลยสำหรับชุมชนกุฎีจีนคือ **ขนมฝรั่งกุฎีจีน** ซึ่งมีลักษณะคล้ายขนมไข่ เนื้อข้างในหวานนุ่มส่วนเนื้อนอกจะกรอบอร่อย เวลาอบจะใช้ไม้พินเผาเพื่อให้ขนมมีกลิ่นหอม นอกจากนี้ยังมี **ขนมตรุษฝรั่ง** ซึ่งมีลักษณะเป็นแป้งทรงกลมแต่งแต้มด้วยน้ำตาลรสชาติหวานอร่อยที่มีชื่อเสียงอีกด้วย

โบราณสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ก็คือ ศาลเจ้าเกียนอันเกง ประวัตินั้นไม่ปรากฏว่าสร้างขึ้นในสมัยใด แต่จากคำบอกเล่าว่ากันว่าเป็นศาลเจ้าที่สร้างขึ้นโดยคนจีนในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

นอกจากชุมชนกุฎีขาวและชุมชนกุฎีจีนแล้ว ธนบุรียังเป็นแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมทางด้านดนตรีที่มีชื่อเสียง ได้แก่ วงดนตรีพาทยโกศล ซึ่งเป็นวงดนตรีเก่าแก่ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของดนตรีไทยมาจนถึงทุกวันนี้ วงดนตรีพาทยโกศล เป็นวงที่ได้รับการยอมรับอย่างมาก และได้สืบทอดศิลปะการดนตรีนี้มาเป็นเวลายาวนานนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน”¹

ธีรพันธ์ ช่วงพิชิต เป็นแขกคลองบางหลวงที่อยู่ในชุมชนกุฎีเจริญพาศน์และมียึดผดุงธรรมและเป็นหนึ่งในคณะทำงานและผู้ร่วมก่อตั้งศูนย์ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนธนบุรี ที่ตั้งอยู่ ณ ชุมชนเจริญพาศน์ ได้เขียนไว้ในบทความเรื่อง ตามรอยตำรับแขกคลองบางหลวง ว่า

“มุสลิมฝั่งธนแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกคือมุสลิมเชื้อสายเปอร์เซียสายสุลต่านสุดท้ายมาน ซึ่งเข้ามาค้าขายและตั้งรกรากในธนบุรีตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา กับกลุ่มมุสลิมในสายท่านเชคอะหมัดกุมมีที่อพยพมาจากพระนครศรีอยุธยาคราวเสียกรุง พ. ศ. 2310

ชุมชนของมุสลิมทั้งสองกลุ่มนี้ อยู่ในพื้นที่ของฝั่งธนที่เรียกว่าคลองบางหลวง หรือคลองบางกอกใหญ่ในปัจจุบัน ในอดีตชนชาวมุสลิมอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น มีทั้งที่ผูกเป็นเรือนแพอาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำกับที่ปลูกบ้านเรือนอยู่ตลอดสองฝั่งคลองรวมกันเป็นชุมชน เรียงรายตั้งแต่บริเวณปากคลองบางหลวงที่เชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาตรงป้อมวิชัยประสิทธิ์หรือพระราชวังเดิม จนลึกเข้ามาในคลองไปจนถึงบริเวณสะพานเจริญพาศน์ปัจจุบัน

เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยานั้น บริเวณปากคลองบางหลวงถือได้ว่าเป็นท่าเลทองของการสร้างชุมชน ด้วยคลองบางหลวงนี้คือเส้นทางเดิมของแม่น้ำเจ้าพระยา ก่อนจะมีการขุดคลองลัดในสมัยพระชัยราชาธิราช จากปากคลองบางกอกน้อยมาบรรจบบริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ ก่อให้เกิดแม่น้ำสายตรงสายใหม่ขึ้นตั้งแต่โรงพยาบาลศิริราชจรดหน้าวัดอรุณ ฯ ธนบุรีจึงกลายเป็นหน้าด่านและเป็นด่านขนอนจัดเก็บภาษีทางน้ำก่อนเข้าสู่กรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างป้อมเมืองบางกอกขึ้นบริเวณนี้หลังเสียกรุงครั้งที่ 2 ใน พ. ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเลือกบริเวณท้ายป้อมบางกอก สร้างพระราชวังและสถาปนาเป็นราชธานีใหม่ของกรุงสยาม อันเป็นที่มาของชื่อคลองสายนี้ที่ชาวบ้านเรียกติดปากว่า “คลองบางหลวง” แม้กระทั่งขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์ พระบรมมหาราชวังแห่งใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทางสถาปนาขึ้น ก็ตั้งเยื้องกับปากคลองบางหลวง

¹ “ธนบุรี ราชธานีที่ถูกลืม!!! แหล่งชุมชนหลากหลายวัฒนธรรม”, เดลินิวส์, 6 ก.พ 2544.

จากความสำคัญของพื้นที่บริเวณนี้ คลองบางหลวงจึงเป็นที่รวมของกลุ่มชนอันหลากหลาย ที่มาอยู่รวมกันเป็นชุมชน มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและประเพณี

กล่าวเฉพาะชาวมุสลิม ถือว่าตั้งรกรากอยู่ที่คลองบางหลวงมายาวนานกว่า 200 ปี เป็นชุมชนที่เข้มแข็งในเรื่องศาสนาและความเชื่อ ศาสนสถานของพวกเขาเรียกว่า “กุฎี” เช่น กุฎีใหญ่ กุฎีหลวง กุฎีกลาง กุฎีขาว”¹

จากการค้นคว้าเอกสารจีนนี้และได้อ่านประวัติชุมชนมุสลิมที่อยู่ปากคลองบางกอกใหญ่ทำให้ผู้วิจัยสามารถหาเรื่องทำการวิจัยได้เหมาะสมและเชื่อถือได้ อีกทั้งทำให้รู้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ควรจะเลือกอย่างไร จำนวนเท่าไร และควรศึกษาตัวแปรอะไรบ้าง

ในบทความเรื่อง **“ชมกรุงธนบุรีทางน้ำ ย่านวัดชมมัสยิดถิ่นคลองบางหลวง”** ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ประจำวันพุธที่ 16 มิถุนายน 2547 ได้เสนอ โครงการ **“ล่องเรือกินลม ชมกรุงธนบุรี”** เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ ล่องเรือในคลองบางหลวง และเข้าคลองด่าน พร้อมกับมีวิทยากรบรรยายเรื่องราวให้ฟังด้วย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“ปากคลองบางหลวง เริ่มตั้งแต่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงจุดที่ตั้งของป้อมวิชัยประสิทธิ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งกองทัพเรือ และภายในมีพระราชวังเดิมของพระเจ้าตากสินอยู่ ป้อมนี้อยู่เชิงท่าเรือปากคลองตลาด ถ้าจะให้สังเกตง่ายๆ ก็คือระหว่างวัดอรุณฯ กับวัดกัลยาณมิตร มีคลองแยกเข้าไปสายหนึ่งนั่นล่ะใช่เลย คลองบางหลวงที่ทางราชการเรียกขานว่า คลองบางกอกใหญ่ ชื่อคลองอาจเกี่ยวเนื่องกับการที่มีพระราชวังอยู่ ปากคลองสมัยกรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวง พระเจ้าแผ่นดินคือ “หลวง” เมื่อมาอยู่ปากคลองบางกอกใหญ่ จึงกลายเป็นคลองบางหลวง

คลองบางหลวง จัดว่าเป็นคลองที่มีความกว้างใหญ่กว่าคลองที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง เพราะเป็นทางออกของแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม ก่อนที่จะมีการขุดคลองลัดบางกอกให้กว้างขวางขึ้นเมื่อสมัยพระเจ้าไชยราชา จากปากคลองบางกอกน้อยขุดตรงลงมา ไม่ต้องเสียเวลาอ้อมไกล ความยาวของคลอง 6.5 กม. ถ้าล่องเรือไปเรื่อยๆ ใช้เวลา 3 นาทีก็หมดแล้ว แต่การท่องเที่ยวทางน้ำจะช่วยพาเราย้อนอดีตของสายน้ำกลับไปได้หลายยุค โดยมีสิ่งปลูกสร้างที่ยังหลงเหลืออยู่เป็นตัวช่วยบอกเล่าเรื่องราวความรุ่งโรจน์เมื่อครั้งก่อน เหมือนเพิ่งผ่านไปไม่นาน มีทั้งบ้านเรือน ชุนน้ำชุนนางสมัยก่อน วัดที่อยู่ริมฝั่งคลองส่วนใหญ่ จะเป็นวัดเก่าตั้งแต่สมัยอยุธยา และมีการบูรณะในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ เช่น วัดราชโอรสาราม วัดนางนอง วัดอินทาราม วัดราชคฤห์มีพระอุโบสถเก่าแก่ สมัยอยุธยาและยังมีพระพุทธรูปปาง ประชุมเพลิงที่มีแห่งเดียวในเมืองไทย

เมื่อเข้าสู่คลองบางหลวงจากทาง แม่น้ำเจ้าพระยา ทางฝั่งซ้ายมือจะเป็น บ้านไม้ริมคลอง เรียงราย ชั่วไม่กี่ปากที่ก็เห็น **ท่าเรือชุมชนมัสยิดต้นสน** ขึ้นเรือที่นี่แล้วเดินไปตามชอยนิตเดียวก็ถึง “มัสยิด

¹ ธีรพันธ์ ช่วงพิชิต. “ตามรอยสำรับแขกคลองบางหลวง”, สารคดี. เมษายน 2544, หน้า 145-6.

บางหลวง” ซึ่งเป็นมัสยิดแห่งเดียว ในโลก ที่สร้างก่ออิฐถือปูนเป็นทรงไทย สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ.2325-2352) โดย “โต๊ะหยี” พ่อค้ามุสลิมในหมู่บ้าน รวบรวมสมัครพรรคพวกช่วยกัน ก่อสร้าง มัสยิดขึ้น มองปราดเดียวนึกว่าวัดไทยเพราะ หน้าบันหน้าหลังประดับด้วยปูนปั้นลายศิลปะ 3 ชาติ คือ กรอบหน้าบันเป็นเครื่องลายองประดับห้ามลายไวนยชอด เป็น ศิลปะไทย ในหน้าบันเป็นปูนปั้นลาย ก้านแย่งใบฝรั่งเทศ เป็น ศิลปะฝรั่ง ส่วนดอกไม้เป็นดอกเมฆาตาล เป็น ศิลปะจีน ตัวอาคารมีห้องกลาง เป็นห้องละหมาดห้องเดียว แม้จะสร้างด้วยศิลปะไทย แต่ก็บรรจุหลักการของศาสนาอิสลามไว้ครบ เช่น มีเสาค้ำยันชายพาไล 30 ต้น เท่ากับบทบัญญัติ ในคัมภีร์อัลกุรอานที่มี 30 บท ในห้องละหมาดมี 12 หน้าต่าง 1 ประตู รวม 13 ช่อง เท่ากับจำนวนรูกุ่นหรือกฐนละหมาด 13 ข้อ ว่าด้วยมัสยิดหลังนี้มีอายุ อานามเก่าแก่ จึงได้ขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานไว้แล้ว และ ถูกบังคับกลายๆ ให้สาธารณชนเข้าชม ได้ อย่างไรก็ตามผู้สนใจเข้าไปดูความสวยงามทางศิลปะ พึงให้ความเคารพต่อสถานที่ด้วย การแต่ง กายสุภาพ ไม่สวมกางเกงขาสั้นเข้าไป เพราะทุกวันนี้อิสลามิกชนยังคงใช้สถานที่นี้ประกอบ ศาสนกิจทุกวัน วันละ 5 เวลา

ฝั่งตรงข้ามกับท่าเรือชุมชนมัสยิดเป็น วัดหงส์รัตนาราม ชาวฝั่งธนฯ เรียกสั้นๆ ว่า “วัดหงส์” เป็นวัดเก่าแก่ ที่มีความเกี่ยวข้องกับ พระเจ้าตาก กล่าวคือ หลังจากที่พระเจ้าตาก ถูกประหารที่ป้อม วิชัยประสิทธิ์แล้ว ทหารได้แบกพระศพเพื่อ จะกลับไปยัง วัดอินทาราม ระหว่างที่ผ่านวัดนี้ พระ โลहितของ พระองค์หล่นลงพื้น ชาวจีนซึ่งตามส่งเสด็จ จึงได้นำดิน ที่เปื้อนเลือดนั้น ขึ้นมาปั้นเป็น พระรูปของพระองค์ และสร้างศาลไว้ภายในวัด นอกจากนี้แล้ว จุดที่น่าไปชม ยังมีที่บริเวณ ประตู โบสถ์วัดหงส์ แปลกไปจากที่อื่น ตรงที่มีตรา ประจำพระมหากษัตริย์ 2 ตรา อยู่ที่บานประตูแต่ละข้าง ข้างหนึ่งเป็นตรา ของพระมงกุฎเกล้าฯ ส่วนอีกข้างเป็นตรา ของพระปิ่นเกล้าฯ

ชุมชนบริเวณปากคลองบางหลวง ยังแสดงให้เห็นถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนต่างเชื้อชาติ ว่า มีความผสม ผสานกันในการตั้งบ้านเรือนตั้งแต่นานนับหลายร้อยปี โดยที่หากออกจาก คลองบาง หลวงแล้วเลี้ยวขวา จะพบว่า มี วัดกัลยาณมิตร อยู่ที่ฝั่งขวามือของเรา จะเห็นว่าโบสถ์และวิหารน้อย สร้างขึ้นโดยใช้โครงสร้างแบบเก็งจีน มีหลังคาสองชั้น สร้างขึ้นโดยเจ้าพระยานิกรบดินทร์ (โต) เป็นผู้ซื้อที่ดินและสร้างวัดถวายแด่รัชกาลที่ 3 ภายในวัดมี “ซำปอกง” แห่งบางกอก หรือหลวงพ่อดอ อันเป็นที่เคารพบูชาของชาวจีนอย่างมาก

ใกล้กับวัดกัลยาณมิตร เป็นชุมชนชาวจีนซึ่ง จะเห็นได้จากมี ศาลเจ้าเกียนอันเกง ภายในมีรูป เจ้าแม่กวนอิม แกะสลักจากไม้หอมมาจาก เมืองจีนตั้งแต่สมัยสมเด็จพระจักรพรรดิกวงสือแห่งจีน เช่นเดียวกับลวดลายไม้แกะสลัก ที่ประดับด้านหน้าศาลเจ้าก็มาจากที่เดียวกัน ออกจากศาลเจ้าแล้ว ลองเดินลัดเลาะไปตามซอยในชุมชนใกล้เคียงนั้นเพียงไม่กี่นาทีก็จะมาถึง โบสถ์วัดช่างตากูรฐ ซึ่งเป็นวัดโรมันคาทอลิก แห่งแรกในประเทศไทย โดยพระเจ้าตากพระราชทาน ที่ดินให้สร้างเมื่อ พ.ศ.

2312 ล้อมรอบวัดนี้เป็นชุมชนชาว โปรตุเกส สถาปัตยกรรมของวัด เป็นแบบนีโอคลาสสิก รุ่ง
เดียวกับพระที่นั่งอนันตสมาคม ตัวโบสถ์ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันมีอายุครบ 91 ปีในปีนี้

ยังมีสถานที่และเรื่องราวอีกมากมาย ของสองฟากฝั่งคลองบางหลวง ที่มีอาจจะเล่าได้หมด
ในพื้นที่สั้นๆนี้ หากสนใจจะไปเที่ยวทางน้ำชมฝั่งชนๆ ลองหาเช่าเรือจากฝั่งพระนคร แถวท่าช้างก็มี
เรือให้เช่าอยู่มาก แต่ถ้าจะไปแบบสบายไม่ต้องเตรียมอะไรมาก ลองโทรถามเขตธนบุรี (0-2465-
0025, 0-2465-6413) ถึงรายละเอียดของโครงการ “ล่องเรือกินลม ชมกรุงธนบุรี” จะเป็นการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ ล่องเรือในคลองบางหลวง และเข้าคลองดำเนิน พร้อมกับมีวิทยากรบรรยาย
เรื่องราวให้ฟังด้วย”¹

จากบทความเรื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า มีโครงการจัดนำเที่ยวชุมชนบริเวณปากคลอง
บางกอกใหญ่ของเขตธนบุรี ผู้วิจัยจึงเกิดความคิดที่จะทำวิจัยฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนในบริเวณนี้ให้
มากขึ้นต่อไป

¹ “ชมกรุงธนบุรีทางน้ำ ย่านวัดชมมัสยิดถิ่นคลองบางหลวง”,ไทยรัฐ .วันพุธที่ 16 มิถุนายน 2547.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development, R&D) จึงใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) ให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาของชุมชน มีส่วนช่วยให้ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล ชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนาธรรมจะแก้ไขปัญหา และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ร่วมตัดสินใจดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัย เรียนรู้จากประสบการณ์และการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการระบุปัญหา ติดตามผล และประเมินผล

ขั้นตอนการวิจัย (Research Procedures) เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ที่ผสมผสานแนวทางการจัดการชุมชนและการเรียนรู้ของชุมชนเข้าด้วยกัน

1. ระยะก่อนการวิจัย (Pre-Research Phase) ได้แก่

1.1 การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน

การคัดเลือกชุมชน ได้คัดเลือกชุมชนที่อยู่ติดริมแม่น้ำเจ้าพระยาและสองฝั่งปากคลองบางกอกใหญ่ ได้แก่ ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนกุฎีขาว ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม สาเหตุที่เลือกชุมชนเหล่านี้เพราะเป็นชุมชนที่พอเป็นที่รู้จักและมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติไปท่องเที่ยว อีกทั้งความสำคัญของชุมชนที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงบทรอบความของ ชีรนนท์ ช่วงพิชิต แยกคลองบางหลวงที่อยู่ในชุมชนกุฎีเจริญพาศน์และมัสยิดผดุงธรรม และผู้ร่วมก่อตั้งศูนย์ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนธนบุรี ตั้งอยู่ ณ ชุมชนเจริญพาศน์ได้เขียนไว้ว่า

“เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยานั้น บริเวณปากคลองบางหลวงถือได้ว่าเป็นทำเลทองของการสร้างชุมชน ด้วยคลองบางหลวงนี้คือเส้นทางเดิมของแม่น้ำเจ้าพระยา ก่อนจะมีการขุดคลองลัดในสมัยพระชัยราชาธิราช จากปากคลองบางกอกน้อยมาบรรจบบริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ ก่อให้เกิดแม่น้ำสายตรงสายใหม่ขึ้นตั้งแต่โรงพยาบาลศิริราชจรดหน้าวัดอรุณ ฯ ธนบุรีจึงกลายเป็นหน้าด่านและเป็นด่านขนอนจัดเก็บภาษีทางน้ำก่อนเข้าสู่กรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างป้อมเมืองบางกอกขึ้นบริเวณนี้หลังเสียกรุงครั้งที่ 2 ใน พ. ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเลือกบริเวณท้ายป้อมบางกอก สร้างพระราชวังและสถาปนาเป็นราชธานีใหม่ของกรุงสยาม อันเป็นที่มาของชื่อคลองสายนี้ที่ชาวบ้านเรียกติดปากว่า “คลองบางหลวง”

แม้กระทั่งขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์ พระบรมมหาราชวังแห่งใหม่ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทางสถาปนาขึ้น ก็ตั้งเยื้องกับปากคลองบางหลวง”¹

จากความสำคัญของพื้นที่บริเวณนี้ คลองบางหลวงจึงเป็นที่รวมของกลุ่มชนอันหลากหลายที่มาอยู่รวมกันเป็นชุมชน มีการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมและประเพณี

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กรรมการชุมชน และชาวบ้านมีความต้องการให้มีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนกุฎีจีนและโบสถ์ซางตาครู้ส ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ อีกทั้งนายประสิทธิ์ ผ่องเกศิช ผู้อำนวยการสำนักงานเขตธนบุรี พร้อมคณะจะเข้าเยี่ยมชมชุมชน และวัดซางตาครู้สอย่างสม่ำเสมอ โดยจะพบกับประธานชุมชนและเจ้าอาวาสวัดซางตาครู้ส บาทหลวงวิจิตร ลิขิตธรรม เพื่อรับทราบปัญหาชุมชนและร่วมกิจกรรมของวัด ผู้วิจัยจึงเลือกวิจัยชุมชนกุฎีจีนด้วย

อีกทั้งมีการจัดโครงการ “ส่องเรือกินลม ชมกรุงธนบุรี” เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ ส่องเรือในคลองบางหลวง และเข้าคลองค่าน พร้อมกับมีวิทยากรบรรยายเรื่องราวให้ฟังด้วย ผู้วิจัยจึงศึกษาชุมชนต่าง ๆ ตามแหล่งท่องเที่ยวที่มีในโครงการนี้ อันได้แก่ ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนกุฎีขาว ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม

การเข้าถึงชุมชน สามารถเข้าถึงชุมชนได้หลายเส้นทางด้วยกัน คือ ทั้งทางน้ำและทางบก ทางน้ำสามารถนั่งเรือข้ามฟากจากท่าเรือปากคลองตลาด ซึ่งเปิดเวลา 4.30 น. – 21.30 น. ค่าโดยสารเรือข้ามฟากคนละ 3 บาท รถมอเตอร์ไซด์คันละ 5 บาท หาบเร่ 5 บาทมาขึ้นที่ท่าเรือวัดกัลยาณมิตรซึ่งอยู่ระหว่างศาลเจ้าเกียนอันเกงกับโรงเรียนกัลยาณมิตร หรือจะมาขึ้นที่ท่าเรือวัดซางตาครู้ส อยู่ติดกับโรงเรียนอนุบาลแสวงอรุณ หรือเช่าเรือเหมาลำมาจอดที่ท่าหน้าวัดก็ได้ ส่วนทางบกสามารถนำรถยนต์หรือรถทัวร์มาจอดที่วัดกัลยาณมิตร

1.2 การบูรณาการตัวนักวิจัยเข้ากับชุมชน

การบูรณาการตัวนักวิจัยเข้ากับชุมชนด้วยการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน เมื่อผู้วิจัยเข้าสู่ชุมชนแล้วจะเริ่มแนะนำตัวเองก่อนว่าเป็นใคร มาจากไหน มาทำอะไร กล่าวคือเป็นอาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตมาทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจ ผู้วิจัยและนักศึกษาช่วยวิจัยได้พยายามเข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนโดยไม่แสดงความรังเกียจหรือไม่เต็มใจ กระบวนการดังกล่าวเป็นเครื่องช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจโลกทัศน์ของชาวบ้านได้เร็วขึ้น และพร้อมกันนั้นชาวบ้านก็ยอมรับคณะวิจัยเป็นสมาชิกของชุมชนได้โดยสนิทใจ คณะผู้วิจัยได้แสดงเชื้อไมตรี รับฟังเรื่องราวทุกข์ร้อน ให้คำปรึกษาในเรื่องที่ชาวบ้านต้องการ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้การวิจัยดำเนินไปด้วยดี

¹ ธีรพันธ์ ช่วงพิชิต. “ตามรอยสำรับแขกคลองบางหลวง”, สารคดี. เมษายน 2544, หน้า 145-6.

1.3 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน

ผู้วิจัยได้ส่งทีมผู้ช่วยวิจัยจำนวน 16 คน ลงพื้นที่ภาคสนามในชุมชนต่าง ๆ อันได้แก่ ชุมชน วัดกัลยาณ์ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนกุฎีขาว ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม เป็นจำนวน 8 ครั้ง เพื่อสำรวจบริบทชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในแต่ละชุมชน

1.4 การแพร่แนวคิด (PAR) แก่ชุมชน

ได้เผยแพร่แนวความคิดเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) ณ การประชุมเวทีชาวบ้านให้ชาวบ้านเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาของชุมชน มีส่วนช่วยให้ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล ชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนาจะแก้ไขปัญหา และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ร่วมตัดสินใจดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัย เรียนรู้จากประสบการณ์และการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการระบุปัญหา ติดตามผล และประเมินผล

2. ระยะของการวิจัย (Research Phase)

2.1 การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับชุมชน

ปัญหาของการวิจัย เป็นปัญหาที่ผู้วิจัยและชุมชนช่วยกันวิเคราะห์และตีปัญหาเพื่อพยายามจะตอบคำถามข้อสงสัย ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนซึ่งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาด้านการฟื้นฟูการท่องเที่ยวภายในชุมชนวัดกัลยาณ์ว่า ชาวบ้านต้องการให้มีการฟื้นฟูการท่องเที่ยวภายในชุมชนแต่ขอให้คงแบบเดิมโบราณไว้¹ ให้เป็นธรรมชาติมากกว่านี้² และต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวให้มากกว่านี้ และต้องการให้มีคนมาท่องเที่ยวมาก ๆ³ นอกจากนี้ให้ฟื้นฟูประเพณีเก่าแก่ที่เคยทำมาเพราะเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีแล้ว⁴ เช่น การเทกระจาด⁵ นอกจากนี้ต้องการให้มีคนนิยมนำไหว้พระที่วัดกัลยาณ์มิตริให้มากขึ้น⁶ และต้องการให้มีการฟื้นฟูพิธีกรรมไหว้หลวงพ่อดโตไหว้เจ้าแม่กวนอิมในวันเกิด⁷ และให้มาทำบุญด้วยใจอันเป็นกุศล มิใช่มาเที่ยวเล่น⁸ ขอให้จัด

¹ สัมภาษณ์ อนุรักษ์ กงบำรุง อาชีพ ขายยาสมุนไพรแผนโบราณ วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

² สัมภาษณ์ กิมซุ่ย แซ่กอ อาชีพ แม่บ้าน วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

³ สัมภาษณ์ ศุภศักดิ์ ทิพยวรรณกร อาชีพ ทำรองเท้า วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

⁴ สัมภาษณ์ นงนุช โทนเดียว อาชีพค้าขาย วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

⁵ สัมภาษณ์ เขียวลักษณ์ สุขทัน โดม อาชีพ รับจ้าง วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

⁶ สัมภาษณ์ พิเนต วงศ์วิภาณนท์ อาชีพค้าขาย วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

⁷ สัมภาษณ์ ก้อนแก้ว เข้มทองคำ อาชีพ ค้าขาย วันที่ 21 กรกฎาคม 2548 อยู่บ้านเลขที่ 298 ถ. เทศบาลสาย

1 แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี จ. กรุงเทพมหานคร.

⁸ สัมภาษณ์ สมจิตร พืชบัวงาม อาชีพ ค้าขาย วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

กิจกรรมต่าง ๆ ในงานฉลองวันเกิดหลวงปู่โตให้เหมือนเดิม¹ อีกทั้งต้องการให้มีการสนับสนุนฟื้นฟูกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน² เช่น นวดฝ่าเท้า³ กีฬา การจัดงานวันเด็ก เพราะปัจจุบันไม่ค่อยมีแล้ว จึงอยากให้มีการฟื้นฟูกิจกรรมให้มากกว่านี้⁴ อยากเห็นคนไทยมาไหว้พระที่วัดกัลยาณมิตรตามความศรัทธาให้มากขึ้น ปกติจะเห็นแต่ชาวต่างชาติซึ่งมากับคณะทัวร์⁵

2.2 การฝึกอบรมทีมวิจัยที่มาจากชุมชน

มีการฝึกอบรมทีมนักวิจัยของชุมชนร่วมกับทีมผู้ช่วยวิจัยของผู้วิจัย ให้ความรู้ขอบข่ายของงานอย่างกว้างขวางและชัดเจน เข้าใจปัญหาด้านการท่องเที่ยวชุมชนที่ต้องมีการฟื้นฟู มีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปัญหาของการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ ตลอดจนรู้ความคืบหน้าของผลการวิจัย และข้อค้นพบที่แล้ว ๆ มาของปัญหาเพื่อจะได้มีพื้นฐานที่สมบูรณ์ถูกต้อง

2.3 การวิเคราะห์ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในกระบวนการ PAR และกำหนดแนวทางแก้ปัญหา

มีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้ช่วยวิจัยหลายคนเพื่อช่วยผู้วิจัยในการรวบรวมข้อมูล คณะวิจัยได้พบว่าผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน อิหม่าม มีความรู้ ความคุ้นเคยกับเนื้อหาสาระของการวิจัย (การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่) มีความพร้อมมากกว่าผู้ช่วยวิจัยที่เป็นชาวบ้านธรรมดาซึ่งไม่มีประสบการณ์ทางด้านเนื้อหาที่มาก่อน นอกจากนั้นยังตัดสินใจเฉพาะหน้าได้ดีกว่า ถึงแม้จะได้รับการฝึกอบรมเท่ากัน

2.4 การออกแบบการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมหลายประการ อาทิ ความรู้สึกนึกคิด ประวัติ ค่านิยม ประสพการณ์ ปัญหาการดำเนินชีวิตในสังคม รวมทั้งอุดมคติซึ่งมีความแตกต่างที่สำคัญจากการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นผู้วิจัยจึงออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลทำ

¹ สัมภาษณ์ วันเพ็ญ อรุณคุณารักษ์ อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

² สัมภาษณ์ อุษณีย์ กิตติจารุภา อาชีพ ค้าขาย และเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

³ สัมภาษณ์ เสวียง สงวนรัตน์ อาชีพ ปลูกเกษียณ อยู่ในซอยกุฎีจีน 4 วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

⁴ สัมภาษณ์ อุษณีย์ กิตติจารุภา อาชีพ ค้าขาย และเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

⁵ สัมภาษณ์ สิทธิพร อาชีพ ขายของโชห่วย วันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

ได้โดยใช้วิธีการสังเกตจากการเข้าไปในชุมชนที่ศึกษา ประกอบกับการสนทนาพูดคุยและสัมภาษณ์
อย่างไม่เป็นทางการ การวิเคราะห์ข้อมูลก็ตีความสร้างข้อสรุปจากสิ่งที่ได้สังเกต สัมภาษณ์ และจด
บันทึกมาด้วยตัวผู้วิจัยเอง การวิจัยนี้ถือว่าเป็นการศึกษาปรากฏการณ์จากสภาพแวดล้อมตามความ
เป็นจริงในทุกมิติ

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง (Population and Sampling Procedures)

ประชากร (Population)

ประชากรที่เป็นขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ - ชุมชนวัดกัลยาณ์ ตั้งอยู่ในถนน อรุณอมริ
นทร์ตัดใหม่ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 20 ไร่เศษ มี 280 หลังคาเรือน 314
ครัวเรือน ประชากร 1,470 คน

- ชุมชนกุฎีจีน ตั้งอยู่ในซอยวัดช่างดาครู้ส เชิงสะพานพุทธฝั่งธนบุรี ถนนเทศบาลสาย 1
แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 มีบ้านเรือน 300 หลัง ประชากร 2,000 คน

- ชุมชนกุฎีขาว ตั้งอยู่ที่หลังวัดกัลยาณ์มิตร ถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ แขวงวัดกัลยาณ์ เขต
ธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 ขนาด 20 ไร่ มีบ้านเรือน 230 หลัง 295 ครัวเรือน ประชากร 1,137 คน

- ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม ตั้งอยู่ในถนน วังเดิม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
มีครัวเรือนทั้งสิ้น 342 ครอบครัวย มีบ้าน 237 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 1,284 คน

การสุ่มตัวอย่าง (Sampling Procedures)

คณะผู้วิจัยศึกษาประชากรเป้าหมาย โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็นสองกลุ่มตามขั้นตอน
การสำรวจข้อมูล ซึ่งขั้นตอนการสำรวจข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน โดยมีผู้ให้ข้อมูลดังต่อไปนี้

ขั้นที่หนึ่ง คณะผู้วิจัยเข้าพบกรรมการชุมชน เพื่อพูดคุย ซักถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา
ของชุมชนในด้านต่าง ๆ ในภาพรวมของชุมชน

ขั้นที่สอง จะเลือกกลุ่มตัวอย่างชุมชนขนาดเล็กไม่ใหญ่และซับซ้อนจนเกินไป เพราะจะต้อง
ออกปฏิบัติงานภาคสนาม ทำวิจัยประชากรจำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (The Research Instrument) เครื่องมือวิจัยที่สำคัญที่สุดคือตัวผู้วิจัยเอง เพราะการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการใช้คน
สัมผัสกับคนโดยตรง นอกจากนี้ยังใช้บันทึกภาคสนามของผู้วิจัย ที่ผู้วิจัยได้รับรู้ระหว่างการสังเกต
ได้แก่ กิจกรรม พฤติกรรมที่เกิดขึ้น ปฏิกริยา เวลา บุคคล สภาพแวดล้อม และสัมภาษณ์ พูดคุย
ร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับชุมชน โดยการคิดและเรียนรู้ร่วมกัน

การตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (Pre-testing of Instruments)

ข้อมูลสำหรับการวิจัยขั้นตอนนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพนั้นมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล และการตีความของผู้วิจัย เกี่ยวกับความคิดของผู้ให้ข้อมูลว่าสอดคล้องต้องกันหรือไม่ ข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการวิจัยและการตีความเรื่องราวต่าง ๆ จะต้องผ่านการตรวจสอบเป็นระยะ ๆ โดยผู้เกี่ยวข้องทุกขั้นตอน ตั้งแต่ต้นจนสุดท้ายของการศึกษา

ขณะผู้วิจัยจะตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยด้วยการซักถามหลาย ๆ ฝ่าย ซักถามเจ้าตัว ซักถามให้ลึกกลงไปอีก สัมภาษณ์ซ้ำ 2 ครั้ง จะได้ผลดีกว่าครั้งเดียว จะใช้การสัมภาษณ์แบบลึกเมื่อต้องการข้อมูลที่เป็นความรู้ลึกนึ้กคิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ 3 วิธีดังนี้คือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต และสอบถาม
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกต โดยขณะผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลควบคู่ไปกับการสังเกต ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น “คน” เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่การเก็บข้อมูลด้านข้อเท็จจริง ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและเจตคติ

การสังเกต ใช้การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ในตอนแรกจะใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือผู้วิจัยไม่แสดงตน เพราะจะช่วยให้เก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนได้โดยไม่มีใครสังเกต ต่อมาจึงใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน ใช้ชีวิตร่วมกับชุมชน ร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน ให้คนในชุมชนยอมรับ การทำงานร่วมกับชุมชนจะทำให้ผู้วิจัยได้รายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตประจำวันและกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน สังเกตแล้วก็ซักถามแล้วจดบันทึก ผู้วิจัยจะซักถามข้อมูลเกี่ยวกับความหมายและสัญลักษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง สิ่งที่จะสังเกต คือ การใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย และ ภารกิจในชีวิตประจำวัน อาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมในวันสำคัญ ๆ งานประจำปี ความหมายของสภาพสังคม วัฒนธรรมชุมชน ค่านิยม ความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน

นอกจากนั้นยังมีการบันทึกข้อมูลจากการสังเกต (Fieldnotes) จดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางสังคมตามที่สังเกตเห็น ก่อให้เกิดความเข้าใจ สามารถเก็บข้อมูลได้ลึกซึ้งตามความเป็นจริง มีการใช้อุปกรณ์ภาคสนามช่วยรวบรวมข้อมูล เช่น ใช้แถบบันทึกเสียง ช่วยบันทึกถ้อยคำ ใช้

กล้องถ่ายรูป กล้องถ่ายภาพยนตร์และเทปบันทึกภาพ ช่วยบันทึกรายละเอียดของเหตุการณ์จากการสังเกต

การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง

เมื่อคณะวิจัยเข้าสู่ชุมชนแล้ว ก็ค้นหาผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ประธานชมรม คณะกรรมการชุมชน อีหม่าม นักวิจัยของชุมชน แล้วก็เริ่มสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ถูกสัมภาษณ์ เริ่มซักถามข้อมูลเกี่ยวกับความหมายและสัญลักษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง การสัมภาษณ์ใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งครอบคลุม โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม ความหมาย และความรู้สึกนึกคิด ขั้นตอน เริ่มจากการแนะนำตัว ซักถามข้อมูลอย่างเจาะลึก ครอบคลุมทุกแง่มุม โดยตั้งคำถามแบบปลายเปิดกว้าง (Open – ended) จดบันทึกคำตอบ เวลา และสถานที่ที่ใช้สัมภาษณ์ ต้องระวังเรื่องภาษาที่ใช้ เรื่องที่มีความละเอียดอ่อน เรื่องวิกฤติ ความขัดแย้งในชุมชน ปัญหาเสพติดและการพนัน

(สิ่งที่ต้องสังเกตและสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน)

ชื่อผู้ให้ข้อมูล

อาชีพ.....

วัน/เวลา/สถานที่.....

ประวัติความเป็นมา

.....

.....

.....

การใช้ชีวิตประจำวัน

- การแต่งกาย.....

- อาหาร

- ที่อยู่อาศัย.....

- อาชีพ.....

- ขนบธรรมเนียมประเพณี.....

- พิธีกรรม.....

- สภาพสังคม.....

- วัฒนธรรมชุมชน.....

- ค่านิยม.....

- ความเชื่อ.....

- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน

- การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน.....

ปัญหาเรื่องการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน

.....

.....

.....

ก มีการบริหารจัดการแบบไหน

ข ชาวบ้านมีส่วนร่วมหรือไม่อย่างไร

ค ชาวบ้านในชุมชนมีการตัดสินใจอะไรบ้างเกี่ยวกับการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนของตนเอง

1 การฟื้นฟูจารีตประเพณี

2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3 ศิลปวัฒนธรรม

4 การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ก. ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้จากการท่องเที่ยวชุมชน

1. ลักษณะทางกายภาพ

2. พื้นที่ที่ตั้ง

3. สิ่งแวดล้อม

4. ทรัพยากรธรรมชาติ

5. ประวัติความเป็นมาชาติพันธุ์

6. การตั้งถิ่นฐาน

7. บ้านเรือน

8. วัฒนาอาราม

9. สภาพเศรษฐกิจ

10. สภาพสังคม

11. ความเชื่อ

12. พิธีกรรม

13. ประเพณี

14. อาหารประจำถิ่น

15. การแต่งกาย

16. สินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน

17. อาชีพ

ข. มีการกำหนดจุดขายเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนอย่างไร

ค. มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใด

ง. มีกิจกรรมอะไรบ้าง

จ. นักท่องเที่ยวจะทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากที่ใดบ้าง

ฉ. มีศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่อย่างไร เช่น

1. สถานที่ท่องเที่ยว

2. ร้านอาหาร

3. เครื่องดื่ม

4. ห้องสุขา

5. สถานที่ขายของที่ระลึก

6. มีที่พักค้างแรมอะไรบ้าง

7. มีที่พักแบบโฮมสเตย์หรือไม่

8. มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวชุมชนหรือไม่

9. มีการอบรมยุวมัคคุเทศก์หรือไม่

10. มีผลกระทบอะไรบ้างต่อ

10.1 คนในชุมชน

10.2 สังคม

10.3 เศรษฐกิจ

10.4 สิ่งแวดล้อม

การจัดเวทีระดมความคิดเห็นของชาวบ้าน

มีการจัดประชุมเวทีชาวบ้านเพื่อฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ประธานชมรมเรารักธนบุรี ชาวบ้านในท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้านองค์การบริหารส่วนตำบล ครูบาอาจารย์จากโรงเรียนแสงอรุณ โรงเรียนช่างดาครู้ส พระภิกษุสงฆ์จากวัดต่าง ๆ เช่น วัดกัลยาณมิตร วัดหงส์รัตนาราม โบสถ์ช่างดาครู้ส ศาลเจ้าเกียนอันเกง มัสยิด กุฎี และนักท่องเที่ยวเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย จัดที่วัดกัลยาณมิตรและที่กุฎีเจริญพาศน์ ตลอดจนการติดตามและปรับปรุงแก้ไขกิจกรรม ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอน ชาวบ้านในชุมชนร่วมรับรู้เพื่อให้ได้ข้อสรุป กระบวนการสังเคราะห์ข้อสรุป ชาวบ้านจะค่อย ๆ พัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง ข้อมูลที่ได้จะมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านของชาวบ้าน ตลอดจนนิสัยใจคอ ความต้องการ และแบบแผนการดำเนินชีวิต

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)

คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากแบบสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูล ถอดบทเรียน/กระบวนการเรียนรู้/การสังเคราะห์ ประเมินการวิจัย บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยร่วมกับชุมชนช่วยกันหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย กระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยใช้มีประสิทธิภาพแค่ไหน ชุมชนมีกระบวนการแก้ปัญหาอย่างไร

วิธีการประมวลผล/สังเคราะห์ข้อมูล ใช้การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ (Typological Analysis) จำแนกตามขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป ยึดแนวคิดทฤษฎีของลอฟแลนด์ (Lofland) ¹ เป็นกรอบในการจำแนกซึ่งแยกออกเป็นการกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพสังคม เช่นเดียวกับที่ใช้ในการสังเกต

2.5 การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมหมู่บ้าน

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลพรรณนาและการตีความหมายมาอธิบายการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ต่อที่ประชุมเวทีชาวบ้าน เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2548 เพื่อให้เกิดความเข้าใจ

3 ระยะการจัดทำแผน (Planing Phase)

3.1 การอบรมทีมงานวางแผนท้องถิ่น

มีการฝึกอบรมทีมงานวางแผนท้องถิ่นร่วมกับทีมผู้ช่วยวิจัยของผู้วิจัย ผู้วิจัยได้อธิบายให้ทีมงานวางแผนท้องถิ่นทราบถึง วัตถุประสงค์ของแผนงานและความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติงาน

¹ Lofland, J. **Analyzing Social Settings**. Belmont, CA : Wadsworth, 1971.

เพื่อให้ทีมงานทุกคนรับทราบและเข้าใจอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะอธิบายให้ทีมงานทุกคนเข้าใจคำถามแต่ละข้อแต่ละตอนให้ถูกต้อง พยายามให้ทุกคนจำคำถามให้ได้ทั้งหมด อธิบายเทคนิคต่าง ๆ

ขั้นการวางแผนแก้ปัญหา (Program Planning) ขั้นนี้คณะผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยร่วมกับชาวบ้านที่สมัครใจเข้าร่วมประชุม ในการดำเนินการจัดเวทีชาวบ้านช่วงบ่ายวันเสาร์ อาทิตย์ จำนวน 8 ครั้ง ผลการดำเนินการวิจัยพบว่าสมาชิกในชุมชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน ได้วิเคราะห์ปัญหาของชุมชนซึ่งทุกคนยอมรับว่าปัญหาทางการฟื้นฟูการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาหลักของประชาชน หากแต่ชุมชนยังมีทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวประเพณี วัฒนธรรมที่ค่อนข้างสมบูรณ์สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาได้

3.2 การกำหนดโครงการหรือกิจกรรม

คณะวิจัยร่วมกันกำหนดกิจกรรมการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ช่วยวิจัยทุกคนใช้ร่วมกัน

เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏรัตน โกสินทร์ ปีงบประมาณ 2548 ณ โรงแรม สีดา รีสอร์ท จังหวัดนครนายก วันที่ 20-21 ตุลาคม 2547

- สำรวจชุมชนและเข้าสัมภาษณ์ชาวบ้าน วันพฤหัสบดีที่ 21 กรกฎาคม พ. ศ. 2548 และวันอาทิตย์ที่ 24 กรกฎาคม พ. ศ. 2548

- ติดต่ออหิมาเพื่อขอจัดเวทีชาวบ้านที่กุฎิเจริญพาศน์ วันศุกร์ที่ 29 กรกฎาคม พ. ศ. 2548

- จัดเวทีชาวบ้านที่กุฎิเจริญพาศน์ วันอาทิตย์ที่ 31 กรกฎาคม พ. ศ. 2548

- สมาชิกในชุมชนได้เห็นชอบร่วมกันในการที่จะดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวด้วยการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน จัดโครงการ “ล่องเรือกินลม ชมกรุงธนบุรี” โดยประสานงานกับเขตธนบุรี รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นแบบนั่งเรือและเดินชมแหล่งท่องเที่ยว (Boat Tour and Walking Tour) มีการล่องเรือในคลองบางกอกใหญ่หรือคลองบางหลวง และเข้าคลองด่าน พร้อมกับมีวิทยากรบรรยายเรื่องราวให้ฟัง

นอกจากนี้ยังมีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม กับชมรมสยามทัศน์ เป็นการท่องเที่ยวแบบทอดน่อง (Walking Tour) ร่วมกับการจัดงานบวงสรวง “สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมหาราช” ระหว่างวันที่ 25-28 ธันวาคม 2548 เป็นเวลา 4 วัน มีการกำหนดโครงการและกิจกรรมการบวงสรวง สำหรับทุนดำเนินการนั้น ได้รับความอุปถัมภ์จากคนในชุมชนและนอกชุมชน เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบการจัดงาน

- เข้าร่วมประชุมการหนุนเสริมความรู้ และนำเสนอความก้าวหน้างานวิจัยระยะที่ 1 เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ : ภาคกลาง วันที่ 26 ตุลาคม 2548 ณ KU Home มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บางเขน เพื่อกำหนดแผนการจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว การวางแผนการตลาด สอดคล้องและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- เข้าร่วมงานบวงสรวงสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีและสัมภรณ์ชุมชนใน วันเสาร์ที่ 24 ธันวาคม พ. ศ. 2548 และ วันพุธที่ 28 ธันวาคม พ. ศ. 2548

- เข้าร่วมประชุมการหนุนเสริมความรู้ และนำเสนอความก้าวหน้างานวิจัยระยะที่ 2 เครือข่าย มหาวิทยาลัยราชภัฏ : ภาคกลาง วันที่ 19 พฤษภาคม 2549 ณ อาคาร 100 ปี การฝึกหัดครูไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

3.3 การศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงาน

คณะวิจัยจะต้องระมัดระวังว่า การกำหนดกรอบของกิจกรรมความคิดและตัวแปร (ความพร้อมของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยว) ในขั้นแรกนี้ ไม่ใช่การนำเอาทฤษฎีมาใช้ เพราะจะขัดต่อหลักการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งสร้างทฤษฎี มิใช่พิสูจน์หรือยืนยันทฤษฎี แต่การกำหนดกรอบนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยรู้ทิศทางของการรวบรวมข้อมูลและวางแผนการปฏิบัติงานภาคสนามได้ด้วยความมั่นใจ

3.4 การแสวงหางบประมาณหรือหน่วยงานสนับสนุน

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่มีระบบการจัดการภายใต้โครงการวิจัยและพัฒนาของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ปีงบประมาณ 2548 ชุดโครงการเรื่องการวิจัยและพัฒนาศักยภาพของคนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ในภูมิภาค ส่วนกลางของเครือข่ายรัตนโกสินทร์ในกรุงเทพมหานคร ในชุดโครงการย่อยเรื่อง “การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ปีงบประมาณ 2548

3.5 การวางแผนเพื่อติดตามประเมินผล

ผู้วิจัยเข้าร่วมประชุมการหนุนเสริมความรู้ และนำเสนอความก้าวหน้างานวิจัยระยะที่ 1 เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ภาคกลาง วันที่ 26 ตุลาคม 2548 ณ KU Home มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขน กำหนดวางแผนการจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว การวางแผนการตลาด สอดคล้องและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อติดตามประเมินผลวันที่ 24 ธันวาคม พ. ศ. 2548

4. ระยะการนำแผนงานไปปฏิบัติ (Implementation Phase)

4.1 การกำหนดทีมงานปฏิบัติงานอาสาสมัคร

กำหนดทีมที่อาสาปฏิบัติงานอย่างสมัครใจ ผู้วิจัยได้อธิบายให้ทีมงานทราบถึงวัตถุประสงค์ของแผนงาน และความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติงาน เพื่อให้ทีมงานทุกคนรับทราบและเข้าใจอย่างชัดเจน

4.2 การอบรมทีมงานปฏิบัติงานอาสาสมัคร

ในการอบรมทีมงานปฏิบัติงานอาสาสมัคร ผู้วิจัยจะอธิบายให้ทีมงานทุกคนเข้าใจคำถามแต่ละข้อแต่ละตอนให้ถูกต้อง พยายามให้ทุกคนจำคำถามให้ได้ทั้งหมด อธิบายเทคนิค

5. ระยะการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน (Monitoring and Evaluation Phase)

5.1 จัดตั้งทีมงานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อติดตามการดำเนินงานของฝ่ายปฏิบัติทุกระยะ ประชุมทีมงานวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการวิจัยระหว่างวันอาทิตย์ที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ถึงวันจันทร์ที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2549

ขั้นการประเมินผลการดำเนินงาน (Implementation) หลังจากชมรมวิจัยได้ศึกษาความพร้อมในการดำเนินงานให้บริการการท่องเที่ยว ได้มี ในระหว่างนักท่องเที่ยวเดินทางมาใช้บริการนำเที่ยวของชุมชนนั้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวเพื่อประเมินความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ที่ได้รับ ผลการประเมิน ได้ถูกนำเสนอต่อทีมวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ในการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนนับว่าอยู่ในเกณฑ์ดี เพราะได้มีการจัดประชุมเพื่อร่วมมือและช่วยเหลือกัน เสนอความคิดเห็น คำแนะนำและช่วยกันกระจายข่าวระหว่างหัวหน้าชุมชนพระและชาวบ้าน หัวหน้าชุมชนจะขอความร่วมมือจากพวกชาวบ้านในชุมชน เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมหรืองานเทศกาลทางศาสนา เช่น ชาวบ้านร่วมแห่ในวันเกิดหลวงพ่อโตวัดกัลยาณมิตรและหลวงพ่อเส่ง ชาวบ้านในชุมชนจะเข้ามาร่วมช่วยงานบ้างบางครั้งเท่าที่จะช่วยได้ เข้าร่วมกิจกรรม จัดนิทรรศการ เตรียมสถานที่จัดงาน จัดอาหารมาเลี้ยงคนที่มาเที่ยวงาน ทำความสะอาด บ้างก็นำสินค้ามาจัดจำหน่าย เป็นต้น บางครั้งก็ไม่ได้มาช่วยงาน แต่มาเที่ยวชมงานเลย ๆ ถ้าเป็นงานสงกรานต์ งานลอยกระทง ชาวบ้านจะเป็นผู้จัดการเอง

ขั้นการประเมินผลที่เกิดขึ้น (Outcome Evaluation) จากการดำเนินธุรกิจบริการการท่องเที่ยวชุมชนนั้น ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวชุมชนประสบความสำเร็จใน

ระดับหนึ่ง นักท่องเที่ยวผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่พึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่ามีความพึงพอใจที่มีโอกาสได้พบปะผู้คน และได้เพื่อนใหม่ และสมาชิกในชุมชนเองมีความสัมพันธ์ร่วมมือร่วมใจกันมากขึ้นทั้งในประเด็นร่วมมือดำเนินการจัดงานต่าง ๆ และการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน

สำหรับผลที่เกิดขึ้นด้านสิ่งแวดล้อม ผลวิจัยพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าชุมชนมีความสะอาดเรียบร้อยสวยงามขึ้นกว่าเดิม แม่น้ำและลำคลองสะอาดขึ้น นักท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดมลภาวะทางเสียง ชาวบ้านให้ความร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

5.2 เสนอผลการประเมินต่อที่ประชุมหมู่บ้าน

ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลการปฏิบัติในรูปแบบของตารางและภาพ มีภาพเลขที่และชื่อกำกับ เพื่อให้ทราบว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับอะไร ระบุที่มาของข้อมูลอย่างชัดเจน ส่วนข้อมูลการปฏิบัติงานที่เป็นความบรรยาย ผู้วิจัยจะเลือกเสนอข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญ ข้อมูลใดที่สำคัญแต่เนื้อหาไม่ต่อเนื่องกับเค้าโครงที่วางไว้ จะจัดไว้ในภาคผนวก เพื่อไม่ให้ผู้เข้าประชุมเข้าใจผิดเพราะเนื้อหาที่เบี่ยงเบนไปจากความหลักของข้อมูล

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูล ถอดบทเรียน/กระบวนการเรียนรู้/การสังเคราะห์ ประเมินการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยร่วมกับชุมชนช่วยกันหาทำวิจัยเพื่อตอบคำถามการวิจัย กระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยใช้มีประสิทธิภาพแค่ไหน ชุมชนมีกระบวนการแก้ปัญหาอย่างไร ชาวบ้านมีศักยภาพในการแก้ปัญหาหรือตอบคำถามการวิจัยร่วมกันอย่างไร มีระดับในการมีส่วนร่วมแค่ไหน มีผลการเปลี่ยนแปลงอย่างไรหลังจากการวิจัยแบบ PAR ที่เกิดขึ้นในพื้นที่วิจัย อาทิ เช่น ในเชิงความคิด การรับรู้ พฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงที่จับต้องได้ การสานต่องานโดยผู้ใช้งานวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ คือ

ถอดบทเรียน/กระบวนการเรียนรู้/การสังเคราะห์

1. ประเมินว่าการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร เป็นการวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหา แบบทดลอง ทำจริง มุ่งเน้นการนำผลวิจัยที่ได้ไปปฏิบัติใช้ในการแก้ปัญหา มีข้อจำกัดตรงที่ขาดความยืดหยุ่นในการดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยที่ดำเนินการ โดยนักวิจัยกลุ่มเดียวเท่านั้น

2. ตอบคำถามการวิจัยที่นักวิจัยร่วมกันตั้งกับชาวบ้าน

3. ประสิทธิภาพของกระบวนการวิจัยที่นักวิจัยใช้ เป็นกระบวนการที่มีชีวิตและเริ่มต้นจากสภาพปัญหาจริงที่เกิดขึ้น มีความเชื่อว่าทุกคนมีความสามารถและมีความเท่าเทียมกันในการแก้ปัญหา ชาวบ้านมีภูมิปัญญาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่านักวิชาการ

4. กระบวนการแก้ปัญหาโดยชาวบ้านในพื้นที่ มุ่งเน้นการแสวงหาแนวทางเพื่อการแก้ปัญหา เป็นกระบวนการวิจัยที่ชาวบ้านเข้ามาร่วมศึกษาปัญหาร่วมกับนักวิจัย ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้นโครงการ กล่าวคือ เป็นการเริ่มต้นการวิจัยของคนที่อยู่กับปัญหา และร่วมกันแก้ไขปัญหากับนักวิชาการ ดังนั้น กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่คนในชุมชนไม่ได้เป็นผู้ถูกกระทำ แต่เป็นผู้กระทำการวิจัยเอง มีอำนาจร่วมกับนักวิจัย

5. ศักยภาพของชาวบ้านในการแก้ปัญหาหรือการตอบคำถามการวิจัยร่วมกัน เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน

6. ระดับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและบริหารโครงการ

7. ผลการเปลี่ยนแปลงหลังจากการวิจัยแบบ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่วิจัย

- **เชิงความคิด** เป็นกระบวนการวิจัยที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกในหมู่ประชาชนให้เกิดการหวงแหนทรัพยากรต่าง ๆ และมุ่งสู่การพึ่งพาตนเอง
- **การรับรู้**
- **พฤติกรรม**
- **การเปลี่ยนแปลงที่จับต้องได้** การเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น
- **การสานต่องานโดยผู้ใช้งานวิจัย**

(วิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้โดยข้อมูลดิบเป็นฐานและสนับสนุนโดยทฤษฎีและแนวคิดทางวิชาการ)

1. ประเมินว่าการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบางกอกใหญ่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน คติความเชื่อ ตำนาน วัฒนธรรม การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การละเล่น การแสดงและดนตรี ภาษา ประเพณี เอกลักษณ์ และบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจของชาวบ้านในชุมชน เช่น การฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3. เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และผลกระทบที่มีต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

เมื่อผู้วิจัยประเมินผลดูแล้วเห็นว่าผลจากการวิจัยได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ผลการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้พบว่า ชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่มีทรัพยากรทั้งแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งมีวัฒนธรรมชุมชนที่ดึงดูดเหมาะแก่การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชน นับว่ามีองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้เป็นอย่างดีมุ่งเน้นการนำผลวิจัยที่ได้ไปปฏิบัติใช้ในการแก้ปัญหา ดังนี้คือ

1. ผู้วิจัยได้ทราบบริบทสังคม ประวัติความเป็นมาของชุมชน คติความเชื่อ ตำนาน วัฒนธรรม การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การละเล่น การแสดงและดนตรี ภาษา ประเพณี เอกลักษณ์ และบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. เรียนรู้และเข้าใจการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจของชาวบ้านในชุมชน เช่น การฟื้นฟูจารีต ประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชน

3. สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยวซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

2. ตอบคำถามการวิจัยที่ผู้วิจัยร่วมกันตั้งกับชาวบ้าน

1. นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์อะไรบ้างจากการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ชมลักษณะทางกายภาพ พื้นที่ที่ตั้ง สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาชาติพันธุ์ การตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน วัฒนาอาราม สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี มีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมอะไรบ้างที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น อาหารประจำถิ่น การแต่งกาย เยี่ยมชมสินค้าและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน อาชีพ

2. ชาวบ้านในชุมชนมีการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจอะไรบ้างเกี่ยวกับการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนตนเอง เช่น การฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3. มีการกำหนดจุดขายเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนอย่างไร มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใด มีกิจกรรมอะไรบ้าง นักท่องเที่ยวจะทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากที่ใดบ้าง มีศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่ เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ห้องสุขา สถานที่ขายของที่ระลึก มีที่พักค้างแรมอะไรบ้าง มีที่พักแบบโฮมสเตย์หรือไม่ มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวชุมชนหรือไม่ มีการอบรมมัคคุเทศก์หรือไม่ รวมทั้งมีผลกระทบต่ออะไรบ้างต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

บริบทชุมชน

ลักษณะทางกายภาพ พื้นที่ที่ตั้ง ประวัติความเป็นมาของชุมชน การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน และวัฒนาอาราม การละเล่น การแสดงและดนตรี ภาษา และบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ลักษณะทางกายภาพ พื้นที่ที่ตั้ง

งานวิจัยฉบับนี้จะศึกษาชุมชนรอบ ๆ คลองบางกอกใหญ่ โดยเริ่มต้นตั้งแต่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าปากคลองบางกอกใหญ่ตรงป้อมวิไชยประสิทธิ์ บริเวณสองฝั่งคลอง ประกอบด้วยชุมชนย่อย ๆ คือ ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนกุฎีขาว ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม

ชุมชนวัดกัลยาณ์ ตั้งอยู่ที่หลังวัดกัลยาณมิตร ถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 พื้นที่มีสภาพเป็นเกาะ มีคลองล้อมรอบดังนี้ ทิศเหนือจรดคลอง

โรงสี หลังวัดกัลยาณ์ติดกับชุมชนวัดกัลยาณ์ ทิศใต้จรดคลองบุปผาราม ติดกับชุมชนโรงคราม ทิศตะวันออก จรดคลองบางกอกใหญ่ ตรงข้ามวัดหงส์รัตนาราม มีพื้นที่ ประมาณ 20 ไร่เศษ

ชุมชนกุฎีจีน มีที่ดิน 32 ไร่ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี เป็นที่พระราชทานมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสิน ตั้งแต่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศเหนือติดกับชุมชนวัดกัลยาณ์ ทิศใต้ติดกับโรงเรียนช่างดาครูศึกษา ทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันตกติดกับถนนเทศบาลสาย 1

(ภาพที่ 1)

ชุมชนกุฎีขาว มีพื้นที่ 20 ไร่เศษ ตั้งอยู่หลังวัดกัลยาณมิตร ถ. อรุณอมรินทร์ตัดใหม่ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600 พื้นที่มีสภาพเป็นเกาะมีคลองล้อมรอบ ทิศเหนือติดคลองโรงสี หลังวัดกัลยาณ์ ทิศใต้ติดคลองบุปผาราม ทิศตะวันออก ติดคลองขนมมุด ทิศตะวันตก ติดคลองบางกอกใหญ่¹

ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม ตั้งอยู่ในถนนวังเดิม แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม มีเนื้อที่ประมาณ 31 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นที่ดินของกรมศาสนา ลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ครึ่งตึก 2 ชั้น สร้างอยู่รอบวัด สภาพคงทนถาวร ทางเดินเท้าเป็นทางปูน กว้างประมาณ 1 เมตร ทางระบายน้ำมีขนาดเล็ก ทำให้เกิดปัญหาหาระบายน้ำไม่ทัน น้ำท่วมขัง อีกทั้งไม่พบหลักฐานว่าคนกลุ่มแรกเข้ามาก่อตั้งหมู่บ้าน ชุมชน เท่าที่ทราบก็มีชาวบ้านหลายครอบครัวเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ละน้อยจนขยายล้อมรอบวัด เปรียบเสมือนว่าวัดเป็นศูนย์กลางและเพิ่มจำนวนมากขึ้นเป็นชุมชน

¹ ชาย จอนสุข, เลขานุการคณะกรรมการชุมชนกุฎีขาว.

ภาพที่ 1 รูปถ่ายชุมชนกุฎีจีนทางอากาศ
ที่มา : กองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง, สำนักผังเมือง.

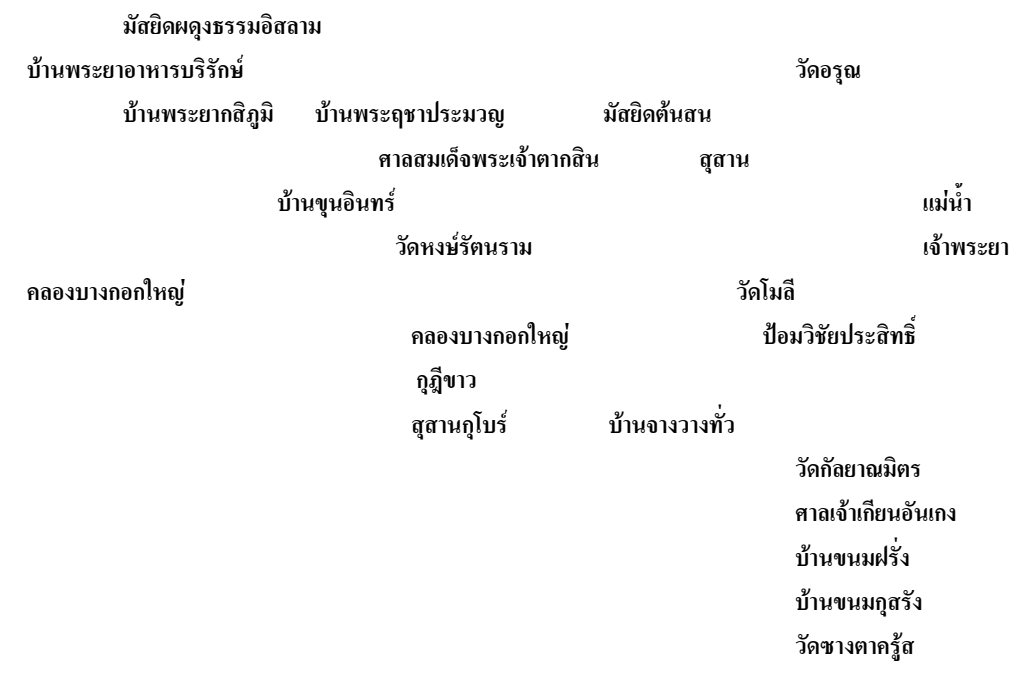
ภาพที่ 1 รูปถ่ายชุมชนกุฎีจีนทางอากาศ

ภาพที่ 1 รูปถ่ายชุมชนกุฎีจีนทางอากาศ
ที่มา : กองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง, สำนักผังเมือง.
แผนที่เขตบางกอกใหญ่

แผนที่ 1 เขตบางกอกใหญ่

ภูมิเจริญพาศน์

แผนที่ 2 ชุมชนบริเวณต้นคลองบางกอกใหญ่

ประวัติความเป็นมาของชุมชน : การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนที่อยู่อาศัย วัดวาอาราม

ชุมชนวัดกัลยาณ์¹ เป็นชุมชนที่เก่าแก่อพยพมาจากอยุธยา และเข้ามาอาศัยในพื้นที่วัดกัลยาณ์ โดยมีวัดกัลยาณ์เป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน มีความผูกพันระหว่างวัดกับชุมชนบ้านเรือนสมัยแรกๆ จะปลูกอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งการคมนาคมทางเข้าออกชุมชนทำได้สามทาง คือ เข้าทางวัดกัลยาณ์ (ถนนเทศบาลสายสอง) เข้าทางถนนอรุณอมรินทร์ใหม่ และข้ามเรือมาจากทางปากคลองตลาด ในช่วงแรกชุมชนอยู่ในความดูแลของการเคหะแห่งชาติ ต่อมาได้ประกาศจัดตั้งเป็นชุมชนขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2535 และความเป็นมาของวัดกัลยาณ์มิตร ซึ่งอยู่ติดกับชุมชนวัดกัลยาณ์ วัดนี้เป็นวัดที่เก่าแก่อายุมากกว่า 170 ปี เป็นพระอารามหลวงประเภทวรมหาวิหาร สร้างแต่ครั้งรัชสมัยที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรี โดยผู้สร้างคือ เจ้าพระยาณิกบริบาล (โต) ต้นตระกูลกัลยาณินิมิต วัดนี้มีพระองค์หนึ่ง คือ พระพุทธไตรรัตนนายก หรือ หลวงพ่อโต หรือที่ชาวจีนเรียกว่า " ซำปอกง " เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสอย่างยิ่งในหมู่ชาวไทยชาวไทยและชาวต่างประเทศ ตามคำเล่าลือของชาวบ้านได้เห็นพระอภินิหารหลายประการ ด้วยบารมีของหลวงพ่อโตถึงกับมีการเสด็จหาย เล่นจิวถวาย และทิ้งกระจาดเป็นประจำ จนกลายเป็นประเพณีมาจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนี้ในวัดยังมีระฆังใบใหญ่ สร้างโดยนายช่างญี่ปุ่น นับเป็นระฆังที่ใหญ่ใบหนึ่งของเมืองไทยเลยทีเดียว

ชุมชนกุฎีจีน เป็นชุมชนชาวจีนที่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยาคราวเสียกรุงครั้งที่ 2 ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ริมคลองวัดกัลยาณ์ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ส่วนใหญ่เป็นชาวฮกเกี้ยน ที่เรียกว่ากุฎีจีน เพราะมีศาลเจ้าซึ่งชาวจีนที่นี่สร้างไว้ตรงหัวแม่น้ำเจ้าพระยา ปัจจุบันคือศาลเจ้าเกียนอันเกง ภายหลังได้มีฝรั่งชาวคริสต์เชื้อสายโปรตุเกสเข้ามาอยู่ด้วย สมเด็จพระเจ้าตากสินได้พระราชทานที่ดินจำนวน 32 ไร่ให้เป็นที่อยู่อาศัยเมื่อวันที่ 14 กันยายน พ. ศ. 2312 และสร้างวัดช่างตากูร์สในปีเดียวกัน ต่อมาชาวโปรตุเกสก็แต่งงานกับคนเชื้อสายอื่น ๆ และได้แบ่งที่ดินให้ผู้อพยพจากถิ่นอื่นเข้าอยู่อาศัย ทำให้กลุ่มชนในกุฎีจีนมีการเปลี่ยนแปลงไป บ้านเรือนเป็นบ้านไม้อยู่ติดกันค่อนข้างหนาแน่นในตรอกซอกซอย แต่ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย

ชุมชนกุฎีขาว เป็นกลุ่มชาวมุสลิมตั้งอยู่บนฝั่งคลองบางกอกใหญ่ เดิมเรียกว่า คลองบางหลวง ในปี พ. ศ. 2328 ชาวมุสลิมได้อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเคยมีอาชีพค้าขายเครื่องเทศ ทำนา ช่างไม้ ทำประมงน้ำจืด ทอดแห ตกกุ้งตกปลา ขายในหมู่บ้าน ส่วนพวกผู้หญิงก็ค้าขายอาหารของกิน แจวเรือซื้อผลไม้มาแล้วเอาไปขายที่ตลาดน้ำคลองบางหลวง ตลาดท่าเตียน ปากคลองตลาด ทำขนมแล้วใส่เรือพายขายตามลำคลองบางกอกใหญ่ ดำรงชีวิตอยู่กันอย่างชนบท²

¹ ฝ่ายพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตธนบุรี วันที่ 6 สิงหาคม 2546.

² ชาย จอนสุข, เลขานุการคณะกรรมการชุมชนกุฎีขาว.

นอกจากนี้ยังมีชุมชนวัดหงส์รัตนาราม ตั้งบ้านอยู่ริมคลองบางกอกใหญ่ เดิมเรียกว่า คลองบางหลวง ตรงสุเหร่าดินสน บรรพบุรุษของชุมชนที่นี่เป็นแขกแพ อาศัยเรือนแพลอยลำอยู่ในลำน้ำ อพยพมาจากหลายแหล่ง เป็นมุสลิมเชื้อสายมลายู บางส่วนมาจากกรุงศรีอยุธยา บางส่วนมาจาก บ้านน้ำเขียว แหลมฉบัง จ. ตราด ล่องเรือมาค้าขายยังกรุงเทพฯ ฯ แถบถนนเจริญนคร 21

ตารางที่ 1 แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

ประเภท	ประวัติความเป็นมา	ความสำคัญ
วัดไทย วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร	เป็นพระอารามหลวงชั้นโท เจ้าพระยา นิกอบดิษฐ์ (โต กัลยาณมิตร) ได้อุทิศบ้าน และที่ดินสร้างขึ้น เป็นวัดในสมัยรัชกาลที่ 3 แล้วถวายเป็นพระอารามหลวง ได้รับพระราชทานนามว่า “วัดกัลยาณมิตร” พร้อมกับทรงสร้างพระวิหารหลวง พระประธาน พระราชทานให้ องค์พระประธานนี้ต่อมา ได้รับพระราชทานนามจากรัชกาลที่ 4 ว่า “พระรัตนนายก” ซึ่งชาวจีนนับถืออย่างยิ่ง มีชื่อตามแบบจีนว่า “ซาปออง”	เมื่อถึงเทศกาลงานวัดในวันสิ้นเดือน 9 ของทุกปี บรรดาชาวจีนจะร่วมกันจัดงานนมัสการ นอกจากนี้ยังมีหอพระธรรมมณเฑียรเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งรัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าให้สร้างขึ้นในปี พ. ศ. 2408 เพื่อเป็นสถานที่เก็บพระไตรปิฎกและพระคัมภีร์ต่าง ๆ
ศาลเจ้าเงิน ศาลเจ้าแม่ กวนอิมหรือศาล เจ้าเกียนอันเกง	เดิมเป็นที่ตั้งศาลเจ้าโจวซือกงและศาลเจ้ากวนอู ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ชาวจีนมณฑลฮกเกี้ยน ต. เจียงจิว จิวจิว บรรพบุรุษของสกุลตันติเวชกุล และสิมะเถียร ได้เดินทางมากرابไหว้ และรื้อศาลเจ้าเดิม แล้วสร้างศาลเจ้าใหม่รวมเป็นศาลเดียว พร้อมกับอัญเชิญเจ้าแม่กวนอิมจากแซฮุนตั้งมาประดิษฐานเป็นพระประธาน พร้อมกับระฆังใบใหญ่จารึกอักษรว่า “ระฆังที่ผู้มีจิตศรัทธาได้ร่วมใจกันหล่อถวายเจ้าแม่กวนอิมที่แซฮุนตั้ง สมัยพระเจ้าจักรพรรดิเต้ากวง”	เจ้าแม่กวนอิมเป็นองค์อุปถัมภ์การเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลของชาวมอญ มีความงดงามทั้งภาพจิตรกรรมฝาผนัง ปูนปั้น เครื่องไม้แกะสลัก ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของคุณบุศย์ และคุณพิสิฏฐพล สิมะเสถียร มีการเฉลิมฉลองเจ้าแม่กวนอิมในวันอาทิตย์ที่ 24 กรกฎาคม 2548
โบสถ์คริสต์ วัดซางตาครู้ส	สร้างขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ. ศ. 2312 โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศสชื่อ บาทหลวงซาคก์ กอร์เร่ (Jacques Corré) ท่านได้รวบรวมชาว	เป็นศาสนสถานและศูนย์รวมน้ำใจและกิจกรรมทางศาสนาคริสต์ของชาวชุมชนกุฎี

¹ อนุรัตน์ ณ สงขลา. “ความเป็นมาของวัดซางตาครู้ส”, ใน 80 ปีวัดซางตาครู้ส (กรุงเทพมหานคร : เอ ที พรินติ้ง, 2540), หน้า 39-48.

	<p>โปรตุเกสส่วนใหญ่ จำนวน 400 คนซึ่งหนีภัยสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าเป็นครั้งที่ 2 เข้ามาตั้งถิ่นฐานในค่ายซางตาครู้ส (Sainte Croix) และได้ตั้งชื่อวัดนี้เป็นภาษาโปรตุเกสว่า วัดซางตาครู้ส (Santa Cruz) ¹</p> <p>ในปี พ. ศ. 2378 สังกษราชปาลเลอกัวซ์ ได้สร้างวัดขึ้นใหม่เป็นครั้งที่ 2 ด้วยสถาปัตยกรรมจีน โดยร่วมกันบริจาคเงิน 2 หมื่นฟรังก์ ต่อมาในปี พ. ศ. 2405 เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ เจ้าอาวาสกุเลียลโมกิน ดาครู้ส (Gulielmo Kinh Da Cruz) จึงได้รื้อวัดเดิมและสร้างขึ้นใหม่เป็นครั้งที่ 3</p> <p>ในปี พ. ศ. 2456 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 ¹ เป็นโบสถ์โรมันคาทอลิกสถาปัตยกรรมอิตาลีเลียนสมัยเรอเนสซองส์ ที่เรียกว่า แบบนีโอคลาสสิก อาคารก่ออิฐถือปูนหันหน้าไปทางทิศเหนือ ออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยา รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีโดมเป็นหอระฆังประดับปูนปั้น ยอดโดมประดับด้วยไม้กางเขน</p>	จีน
<p>มัสยิด กุฎี มัสยิดบางหลวง หรือ มัสยิดกุฎี ขาว และสุสานกุโบว์</p>	<p>สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี โดยชาวมุสลิมชื่อ โต๊ะหยี นิกายสุหนี่ ทำการค้าแร่ต่างเรือสำเภาค้าขายต่างประเทศ ตัวมัสยิดเป็นรูปโบสถ์ทรงไทย กว้าง 10 เมตร ยาว 20 เมตร สูง 15 เมตร ก่ออิฐถือปูน ผนังทาสีขาว จึงเรียกว่า กุฎีขาว ฐานรากได้มัสยิดปูด้วยท่อนซุงขนาดใหญ่ หลังคาเป็นจั่วแหลมทั้งสองด้าน หน้าจั่วประดับปูนปั้นลายกนก หลังคามุงกระเบื้องว่าวสีแดง มีชายคาโดยรอบระเบียง รองรับด้วยเสากระเบียงขนาดใหญ่ 30 ต้น หันหน้าไปทางทิศตะวันออก</p> <p>ภายในมัสยิดมีห้องกลางเพียงห้องเดียว เป็นห้องละหมาด บานหน้าต่างและบานประตูทำด้วยไม้สักเช่นกัน ผนังด้านในฝังจานกระเบื้องโบราณ จารึกภาษาอาหรับโบราณพื้นหินอ่อนเดิมปูด้วยกระเบื้องอิฐหน้าวัว</p>	เป็นศาสนสถานและศูนย์รวมน้ำใจและกิจกรรมทางศาสนาอิสลามของชาวมุสลิมกุฎีขาว

	<p>ตรงกลางมีมิมบับเป็นแท่นสำหรับขึ้นอ่าน คุตเบาะฮ์ เพื่อแสดงธรรมเป็นบันได 3 ชั้น มีมิ หรอบ หรือ ชุ่มเว้า ครอบมิมบับไว้ สร้างด้วย ศิลปะไทยปนมลายูและอินโดนีเซีย สลักลาย ปูนปั้นลงรักปิดทองประดับกระจกสีคล้ายชฎา มีกระบังหน้าและยอดแหลม 3 ยอด ทานโต๊ะ หยีสร้างแบบธรรมคา บูรณะโดยเจ้าสัวทุก ถ่าย แบบจากชุ่มวัดคอนคาราม แบ่งเป็น 3 ตอน ตอนบนเป็นลวดลายศิลปะอินโดนีเซีย ตอนกลาง เป็นลวดลายศิลปะมลายู ตอนล่าง เป็นลวดลาย ศิลปะไทยแท้</p>	
<p>มัสยิดต้นสน หรือกุฎีใหญ่</p>	<p>เป็นมัสยิดเก่าแก่ที่สุดมีมาตั้งแต่สมัย กรุงศรีอยุธยาและเป็น เดิมเป็นเรือนไม้สักยก พื้น หลังคากระเบื้องดินเผา รูปร่างคล้ายศาลา การเปรียญตามวัดพุทธ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 2 ชาวมุสลิมในบริเวณคลองบางกอกใหญ่ได้ บูรณะใหม่เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน และได้รับ การก่อสร้างใหม่อีกครั้งเป็นอาคารคอนกรีต เสริมเหล็กเมื่อ พ. ศ. 2495</p> <p>ภายในมีที่สำหรับแสดงธรรม เรียกว่า มิมบับลักษณะสวยงามและมีแผ่นกระ ดาช ใหญ่ซึ่งมีรอยแกะสลักภาษาอาหรับ และรูป วิหารกะบะ รวมทั้งฝังของมัสยิดในนครเมกกะ ซึ่งหลักฐานที่พบในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุง ธนบุรี ถือว่ามีคุณค่าและมีความสำคัญทาง ประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก</p> <p>โบราณสถานและ โบราณวัตถุของมัสยิด ได้แก่ อาคารสมาคมสนธิอิสลาม สร้างขึ้นในปี พ. ศ. 2458 สมัยรัชกาลที่ 6 เดิมใช้เป็นศาลา เลี้ยงอาหารก่อนจะเปลี่ยนมาเป็นอาคารของ สมาคม ศาลาแปดเหลี่ยมที่ลานมัสยิด สร้างขึ้น เมื่อปี พ. ศ. 2473 แทนศาลาดม้มน้ำร้อนและ ศาลานั่งพักหลังเก่าที่ชำรุดไป</p> <p>จากประวัติของมัสยิดไม่ระบุแน่ชัด ว่าสร้างขึ้นเมื่อใด แต่ถ้าดูจาก โบราณวัตถุ เช่น</p>	<p>เป็นมัสยิดเก่าแก่ที่สุดมีมาตั้งแต่สมัย กรุงศรีอยุธยาและเป็น เดิมเป็นเรือนไม้สักยก พื้น หลังคากระเบื้องดินเผา รูปร่างคล้ายศาลา การเปรียญตามวัดพุทธ ต่อมาในสมัยรัชกาล ที่ 2 ชาวมุสลิมในบริเวณคลองบางกอกใหญ่ ได้บูรณะใหม่เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน และ ได้รับการก่อสร้างใหม่อีกครั้งเป็นอาคาร คอนกรีตเสริมเหล็กเมื่อ พ. ศ. 2495</p> <p>ภายในมีที่สำหรับแสดงธรรม เรียกว่า มิมบับลักษณะสวยงามและมีแผ่นกระ ดาช ใหญ่ซึ่งมีรอยแกะสลักภาษาอาหรับ และรูป วิหารกะบะ รวมทั้งฝังของมัสยิดในนคร เมกกะ ซึ่งหลักฐานที่พบในสมัยสมเด็จพระ เจ้ากรุงธนบุรี ถือว่ามีคุณค่าและมีความสำคัญ ทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก</p> <p>โบราณสถานและ โบราณวัตถุของมัสยิด ได้แก่ อาคารสมาคมสนธิอิสลาม สร้างขึ้นใน ปี พ. ศ. 2458 สมัยรัชกาลที่ 6 เดิมใช้เป็นศาลา เลี้ยงอาหารก่อนจะเปลี่ยนมาเป็นอาคารของ สมาคม ศาลาแปดเหลี่ยมที่ลานมัสยิด สร้าง ขึ้นเมื่อปี พ. ศ. 2473 แทนศาลาดม้มน้ำร้อน และศาลานั่งพักหลังเก่าที่ชำรุดไป</p> <p>จากประวัติของมัสยิดไม่ระบุแน่ ชัดว่าสร้างขึ้นเมื่อใด แต่ถ้าดูจาก โบราณวัตถุ</p>

	<p>เม็ยะหฺรอบ มีรูปทรงและลวดลายสมัยอยุธยา มีลักษณะคล้ายวอยศชั้นเจ้าฟ้าสำหรับเรือกัญญา หลังคาทำเป็นจั่วลงรักปิดทอง แกะสลักลวดลายก้านขดช่อหางโตที่หน้าจั่ว และมีมิมบัวสร้างด้วยไม้สัก เป็นบันไดสามชั้น และทำหลังคาคลุมโค้งครึ่งวงกลมที่จั่วและสลักลวดลายลงรักปิดทองสวยงาม ในจดหมายเหตุของพระยาจุฬาราชมนตรีในสายตระกูลเงกอะหมัดระบุว่า สร้างขึ้นปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เมื่อ พ. ศ. 2231 โดยเจ้าพระยาราชวังสันเสนีย์ (มีะหมุด) บุตรพระยารามเดโชชัย (ทิพ) ซึ่งเป็นแม่ทัพเรือ กำกับพลทหารฝรั่งเศสที่มารักษาป้อมวิชัยเขนทร์</p>	<p>เช่น เม็ยะหฺรอบ มีรูปทรงและลวดลายสมัยอยุธยา มีลักษณะคล้ายวอยศชั้นเจ้าฟ้าสำหรับเรือกัญญา หลังคาทำเป็นจั่วลงรักปิดทอง แกะสลักลวดลายก้านขดช่อหางโตที่หน้าจั่ว และมีมิมบัว สร้างด้วยไม้สัก เป็นบันไดสามชั้น และทำหลังคาคลุมโค้งครึ่งวงกลมที่จั่วและสลักลวดลายลงรักปิดทองสวยงาม ในจดหมายเหตุของพระยาจุฬาราชมนตรีในสายตระกูลเงกอะหมัดระบุว่า สร้างขึ้นปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เมื่อ พ. ศ. 2231 โดยเจ้าพระยาราชวังสันเสนีย์ (มีะหมุด) บุตรพระยารามเดโชชัย (ทิพ) ซึ่งเป็นแม่ทัพเรือ กำกับพลทหารฝรั่งเศสที่มารักษาป้อมวิชัยเขนทร์</p>
<p>สุ ต า น ประวัติศาสตร์ หรืออุโบรมัสยิด ต้นสน</p>	<p>เป็นสุสานประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาวมุสลิมสายสุหนี่และชีอะห์ในประเทศไทยมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ด้วยเป็นที่ฝังร่างของจุฬาราชมนตรี ทั้ง 9 ท่าน ในสมัยรัตนโกสินทร์ และบุคคลสำคัญ ๆ ชาวมุสลิมที่รับราชการในราชสำนัก ทั้งฝ่ายในและขุนนางกรมกองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าจอมหงส์ ในรัชกาลที่ 1 เจ้าพระยาจักรี (หมุด) สมุหนายก สมัยกรุงธนบุรี พระยาราชบังสัน (ฉิม) แม่ทัพเรือสมัยรัชกาลที่ 1</p>	<p>เป็นสุสานประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาวมุสลิมสายสุหนี่และชีอะห์ในประเทศไทย</p>
<p>กุฎีเจริญพาศน์ (กุฎีเก่าของแขก เจ้าเซ็น)</p>	<p>สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยพระยาจุฬาราชมนตรีที่ 2 (อาภาหัย) นับเป็นกุฎีแห่งที่ 2 รองจากกุฎีหลวง แต่ก่อนตัวกุฎีเป็นเรือนทรงมนิลาประดับด้วยไม้ฉลุซึ่งเป็นศิลปะแบบขนมปังจิง นับได้ว่ากุฎีเจริญพาศน์ คือ ตัวแทนที่ถ่ายทอดภาพลักษณ์ของอาคารกุฎีของพี่น้องมุสลิมชีอะห์ที่เคยสร้างขึ้นในอดีต ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยามาถึงสมัยรัตนโกสินทร์</p>	<p>กุฎีเจริญพาศน์ หรือกุฎีกลางหรือกุฎีล่าง เป็นศาสนสถานของพี่น้องมุสลิมนิกายชีอะห์ อียานอะฮารีที่เก่าแก่ที่สุดที่ยังเหลืออยู่ กุฎีเจริญพาศน์ตั้งอยู่ริมคลองบางกอกใหญ่ใกล้สะพานเจริญพาศน์ ปัจจุบันยังคงใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีเดินเจ้าเซ็นของชาวมุสลิมนิกายชีอะห์ ซึ่งทำกันในเดือนมุฮัรรัม (เดือนแรกของศักราชอิสลาม) ของทุกปี</p>
<p>มัสยิดผดุงธรรม อิสลาม</p>	<p>ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในนามของโรงเรียนสอนศาสนาชื่อว่า “โรงเรียนผดุงธรรมอิสลาม” โดยท่านเพ็ง เมณาคม แต่เดิมอยู่ด้านหลังวัด</p>	<p>เป็นศาสนสถานแห่งแรกของพี่น้องมุสลิมในสายชีอะห์ที่ก่อตั้งขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ. ศ. 2475</p>

<p>ป้อม ป้อมวิไชย ประสิทธิ์</p> <p>ศาล ศาลสมเด็จพระ</p>	<p>เครื่องวัดจักรวิหาร ซึ่งเป็นบริเวณเดียวกับที่เป็นสถานที่ตั้งกุฎีหลวงเก่า ซึ่งมักเรียกขานบริเวณนี้ว่า “ปากคลองมอญ”</p> <p>โรงเรียนผดุงธรรมอิสลาม ก่อตั้งขึ้นเมื่อราวปี พ. ศ. 2479 จนกระทั่งปี พ. ศ. 2486 รัฐบาลได้ประกาศเวนคืนที่ดิน โรงเรียนจึงย้ายมาตั้งอยู่ในซอยวัดหงส์รัตนารามปัจจุบัน โดยใช้ชื่อว่า “สุเหร่าผดุงธรรมอิสลาม” และภายหลังได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “มัธยมผดุงธรรมอิสลาม”</p> <p>ป้อมนี้เดิมชื่อ ป้อมวิไชยเขนทร์หรือป้อมบางกอก สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ โดยคำกราบบังคมทูลแนะนำของเจ้าพระยาวิไชยเขนทร์ โดยสร้างพร้อมกับป้อมทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างวัดพระเชตุพนกับปากคลองตลาด แล้วจึงสายโซ่อันใหญ่ระหว่างป้อมทั้งสองเพื่อขวางลำน้ำ ป้อมกันมิให้ข้าศึกที่มาจากปากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าถึงกรุงศรีอยุธยาได้ และยังเป็นด่านจัดเก็บภาษีสินค้าที่ผ่านเข้าออกราชอาณาจักรด้วย</p> <p>สมัยสมเด็จพระเพทราชา มีการรบระหว่างกองทัพไทยกับทหารฝรั่งเศสที่ประจำอยู่ที่ป้อมทั้งสอง ในการรบครั้งนี้ป้อมฝั่งตะวันออกได้รับความเสียหาย จึงโปรดให้รื้อลง เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสิน ทรงผู้เอกราชและสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี พระองค์ทรงสร้างพระราชวังหลวง ณ บริเวณป้อมฝั่งตะวันตก พร้อมกับทรงปรับปรุงป้อมนี้ และพระราชทานนามใหม่ว่า “ป้อมวิไชยประสิทธิ์” ในปี พ. ศ. 2314</p> <p>ในปี พ. ศ. 2325 มีการสำเร็จโทษสมเด็จพระเจ้าตากสินที่บริเวณท้ายวัง (พระราชวังเดิม) ติดกับวัดท้ายตลาดและป้อมวิไชยประสิทธิ์ ได้มี</p>	<p>ป้อมนี้ใช้ป้องกันมิให้ข้าศึกที่มาจากปากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าถึงกรุงศรีอยุธยาได้ และยังเป็นด่านจัดเก็บภาษีสินค้าที่ผ่านเข้าออกราชอาณาจักร</p> <p>ตามคติโบราณเชื่อว่า พระโลหิตของพระเจ้าแผ่นดินตกลง ณ ที่ใด ก็จะต้องตั้งศาลขึ้นเพื่อแสดงความเคารพบูชา ในตอนนั้นจึงมีการตั้ง</p>
--	---	--

<p>เจ้าตากสินมหาราช</p>	<p>การนำพระศพของพระองค์ปลงบรรจุในชั้นสาครซึ่งเป็นชั้นน้ำขนาดใหญ่ ไปลงเรือที่คลองสุดเขตวัดหงสาราม เพื่อนำพระศพไปยังวัดบางยี่เรือได้ เกิดเหตุพระโลหิตตกลงพื้น</p>	<p>ศาลพระเจ้าตากสินขึ้นที่บริเวณโคนต้นโพธิ์ริมคลอง ปัจจุบันศาลได้ถูกสร้างขึ้นใหม่โดยย้ายออกห่างจากตำแหน่งเดิม</p>
<p>บ้าน บ้านจางวางทั่ว หรือบ้านตระกูล พาทย์โกสกล บ้านขุนอินทร์ ไอยสวรรย์ บ้านลับน้อย บ้านพระยา อาหารบริรักษ์</p>	<p>ตระกูลคนตรีเก่าแก่ได้ตั้งบ้านอยู่หลังวัดกัลยาณมิตร ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 อ. ธนบุรี จ. กรุงเทพฯ</p> <p>จางวางทั่ว พาทย์โกสกล เป็นบุตรของหลวงกัลยาณมิตราวาส ได้รับความอุปถัมภ์จากสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตร สุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิจ เจ้าของวังบางขุนพรหม เป็นเวลายาวนาน 30 ปี พระองค์ทรงพระราชทานนามสกุลให้ว่า “พาทย์โกสกล” จนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 กรมพระนครสวรรค์วรพินิจไปอยู่ต่างประเทศ</p> <p>บ้านขุนอินทร์ไอยสวรรย์ ตระกูลพราหมณ์ช่างทอง เป็นบ้านโบราณหันหน้าลงสู่คลองบางหลวง เป็นบ้านของขุนอินทร์ไอยสวรรย์ (ผล ภูมिरัตน์) ภายในบ้านประกอบด้วยเครื่องดนตรีตระกูล ภูมिरัตน์ นวะมะรัตน์ วัฒนธรรม สืบเชื้อสายจากพราหมณ์เทศ เมืองอินเดีย ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมัยกรุงรัตนโกสินทร์</p> <p>บ้านลับน้อย บ้านนายร้อยตรีน้อย คำว่า “ลับน้อย” ลับเป็น คำฝรั่ง มาจากคำว่า “sublieutenant” แปลว่า นายร้อยตรี “น้อย” คือชื่อของท่าน</p> <p>บ้านของพระยาอาหารบริรักษ์ (ทิน ศิริสัมพันธ์) ข้าราชการกรมนาสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นบ้านทรงขนมปังขิงสองชั้น ชั้นล่างเป็นตึก</p>	<p>จางวางทั่วมีบทบาทได้ควบคุมวงดนตรีประจำพระองค์กรมพระนครสวรรค์ ทรงพระนิพนธ์เพลงแตรวงประจำกองดุริยางค์กองทัพเรือ จางวางทั่วจ่านำบทเพลงมาปรับปรุง บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ แต่งเพลงชาติไทย ซ่อมซอสายฟ้าฟาดของรัชกาลที่ 2 ตรวจสอบเพลงไทย</p> <p>บ้านขุนอินทร์ไอยสวรรย์ ตระกูลพราหมณ์ช่างทอง ลูกหลานในสายสกุลนี้เป็นสกุลช่างทองที่รับใช้งานในวังมายาวนาน ชาวบ้านแถบนี้เรียกบ้านนี้ว่า “บ้านช่างทอง”</p> <p>บ้านของต้นสกุลแสงมณี</p> <p>บ้านของต้นสกุล ชูโต</p>

	<p>ก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นไม้ตกแต่งฉลุวอลลาย อย่างที่เรียกว่า “ขนมปังจิ้ง” มีมุขหน้าบ้านหัน หน้าสู่คลองบางหลวง คนทั่วไปเรียกบ้านหลังนี้ว่า “บ้านคุณหญิงเนื่อง ชูโต”</p>	
--	---	--

ภาพที่ 2 วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ภาพที่ 3 อุโบสถวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

ภาพที่ 4 ศาลเจ้าเกียนอันกง หรือศาลเจ้าแม่กวงอิม

ภาพที่ 5 วัดซางตาครู้สสยามเย็น

ภาพที่ 6 วัดซางตาครู้สสยามเก่า

ภาพที่ 7 บ้านจางวางทั่ว หรือบ้านตระกูลพาทยโกศล

ภาพที่ 8 มัสยิดบางหลวง หรือ มัสยิดกูฎีขาว

ภาพที่ 9 ภายในคู่มือ

ภาพที่ 10 ป้อมวิชัยประสิทธิ์ เดิมชื่อ ป้อมวิชัยนทร์ หรือ ป้อมบางกอก

ภาพที่ 11 มัสยิดตันสน หรือกุฎีใหญ่

ภาพที่ 12 ที่สำหรับแสดงธรรม เรียกว่า มิมบ์ร

ลักษณะสวยงาม และมีแผ่นกระดานใหญ่ซึ่งมีรอยแกะสลักภาษาอาหรับ และรูปวิหารกะบะ
รวมทั้งฝังของมัสยิดในนครเมกกะ ซึ่งหลักฐานที่พบในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ถือว่ามีคุณค่า
และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างมาก

ภาพที่ 13 - 14 อาคารสมาคมสนธิอิสลาม

โบราณสถานและโบราณวัตถุของมัสยิด ได้แก่ อาคารสมาคมสนธิอิสลาม สร้างขึ้นในปี พ. ศ. 2458 สมัยรัชกาลที่ 6 เดิมใช้เป็นศาลาเลี้ยงอาหารก่อนจะเปลี่ยนมาเป็นอาคารของสมาคม ศาลาแปดเหลี่ยม ที่ลานมัสยิด สร้างขึ้นเมื่อปี พ. ศ. 2473 แทนศาลาต้มน้ำร้อนและศาลานั่งพักหลังเก่าที่ชำรุดไป

ภาพที่ 15 เมียะหروب

จากประวัติของมัสยิดไม่ระบุแน่ชัดว่าสร้างขึ้นเมื่อใด แต่ถ้าดูจากโบราณวัตถุ เช่น เมียะหروب มีรูปทรงและลวดลายสมัยอยุธยา มีลักษณะคล้ายวอยศชั้นเจ้าฟ้าสำหรับเรือกัญญา หลังคาทำเป็นจั่วลงรักปิดทอง แกะสลักลวดลายก้านขดช่อหางโตที่หน้าจั่ว และมีมับร์ สร้างด้วยไม้สัก เป็นบันไดสามขั้น และทำหลังคาคลุม โถงเครื่องวงกลมที่จั่วแกะสลักลวดลายลงรักปิดทองสวยงาม ในจดหมายเหตุของพระยาจุฬาราชมนตรีในสายตระกูลเฉกอะหมัดระบุว่า สร้างขึ้นปลายสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เมื่อ พ. ศ. 2231 โดยเจ้าพระยาราชวังสันเสนีย์ (มีะหมุด) บุตรพระยารามเด โชชัย (ทิพ) ซึ่งเป็นแม่ทัพเรือ กำกับพลทหารฝรั่งเศสที่มารักษาป้อมวิชัยนทร์

ภาพที่ 16 – 17 สุสานประวัติศาสตร์ สุสานหรือกุโบร์ของมัสยิดต้นสน เป็นสุสานประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาวมุสลิมสายสุหนี่และชีอะห์ในประเทศไทย ด้วยเป็นที่ฝังร่างของจุฬาราชมนตรีทั้ง 9 ท่าน ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ และบุคคลสำคัญ ๆ ชาวมุสลิมที่รับราชการในราชสำนัก ทั้งฝ่ายในและขุนนางกรมกองต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าจอมหงส์ ในรัชกาลที่ 1 เจ้าพระยาจักรี (หมุด) สมุหนายกสมัยกรุงธนบุรี พระยาราชบังสัน (ฉิม) แม่ทัพเรือสมัยรัชกาลที่ 1

ภาพที่ 18 ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือ ศาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มหาราช

ในปี พ. ศ. 2325 มีการสำเร็จโทษสมเด็จพระเจ้าตากสินที่บริเวณท้ายวัง (พระราชวังเดิม) ติดกับวัดท้ายตลาดและป้อมวิไชยประสิทธิ์ ได้มีการนำพระศพของพระองค์ไปลงบรรจุในขันสาครซึ่งเป็นขันน้ำขนาดใหญ่ ไปลงเรือที่คลองสุดเขตวัดหงสาวราม เพื่อนำพระศพไปยังวัดบางยี่เรือ ได้ เกิดเหตุพระโลหิตตกลงพื้น ตามคติโบราณเชื่อว่า พระโลหิตของพระเจ้าแผ่นดินตกลง ณ ที่ใด ก็จะต้องตั้งศาลขึ้นเพื่อแสดงความเคารพบูชา ในตอนนั้นจึงมีการตั้งศาลพระเจ้าตากสินขึ้นที่บริเวณริมคลองดังกล่าว ศาลพระเจ้าตากสินตั้งอยู่โคนต้นโพธิ์ริมคลอง ปัจจุบันศาลได้ถูกสร้างขึ้นใหม่โดยย้ายออกห่างจากตำแหน่งเดิม

ภาพที่ 19 บ้านพระฤชาประมวญ

บ้านหมอของชุมชน เป็นเรือนไม้โบราณสองชั้นทรงขนมปังจิง แต่เดิมมีมุขเหลี่ยมหน้าบ้าน ประดับด้วยกระจกสี ตัวเรือนฉลุลวดลายไม้อย่างสวยงาม ตั้งอยู่คนละฝั่งคลองกับศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน พระฤชาประมวญ (สวาสดี สายบัว) เป็นขุนนางที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับตัวบทกฎหมายในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 กับช่วงต้นรัชกาลที่ 6 ชาวบ้านมักเรียก บ้านนี้ว่า “บ้านหมอสำราญ” หรือแม้แต่ตรอกเข้าบ้านก็ยังเรียกว่า “ตรอกหมอสำราญ” หมอสำราญ คือ ชื่อสะใภ้ของทนายทรรุ่นต่อ ๆ มา มีอาชีพเป็นหมอทำคลอดประจำหมู่บ้าน หรือที่เรียกว่า “หมอดำแย” ซึ่งในอดีตถือว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนอย่างมากก่อนที่โรงพยาบาลจะเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตสมัยใหม่

ภาพที่ 20 บ้านขุนอินทร์ไอยสวस्थ्य ตระกูลพราหมณ์ช่างทอง เป็นบ้านโบราณหันหน้าลงสู่คลองบางหลวง เป็นบ้านของขุนอินทร์ไอยสวस्थ्य (ผล ภูมิรัตน์) ภายในบ้านประกอบด้วยเครื่องญาติตระกูล ภูมิรัตน์ นวมะรัตน์ วัฒนพราหมณ์ สืบเชื้อสายจากพราหมณ์เทศ เมืองอินเดีย ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ลูกหลานในสายสกุลนี้เป็นสกุลช่างทองที่รับใช้งานในวังมายาวนาน ชาวบ้านแถบนี้เรียกบ้านนี้ว่า “บ้านช่างทอง” (ภาพที่)

ภาพที่ 21 บ้านสับน้อย บ้านนายร้อยตรีน้อย คำว่า “สับน้อย” สับเป็นคำฝรั่ง มาจากคำว่า “sublieutenant” แปลว่า นายร้อยตรี “น้อย” คือชื่อของท่าน บ้านนี้เป็นบ้านของต้นสกุลแสงมณี

ภาพที่ 22 บ้านพระยาอาหารบริรักษ์ บ้านต้นสกุลชูโต คนทั่วไปเรียกบ้านหลังนี้ว่า “บ้านคุณหญิงเนื่อง ชูโต” เป็นบ้านทรงขนมปังจิงสองชั้น ชั้นล่างเป็นตึกก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นไม้คกแต่งฉลุลวดลายอย่างที่เรียกว่า “ขนมปังจิง” มีมุขหน้าบ้านหันหน้าสู่คลองบางหลวง พระยาอาหารบริรักษ์ (ทิน ศิริสัมพันธ์) ข้าราชการกรมนาสมัยรัชกาลที่ 5 และเป็นของต้นสกุล ชูโต

ภาพที่ 23 มัสยิดผดุงธรรมอิสลาม

ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในนามของโรงเรียนสอนศาสนาชื่อว่า “โรงเรียนผดุงธรรมอิสลาม” โดยท่านเพ็ง เมนาคม แต่เดิมอยู่ด้านหลังวัดเครือวัลย์วรวิหาร ซึ่งเป็นบริเวณเดียวกับที่เป็นสถานที่ตั้งกุฎีหลวงเก่า ซึ่งมักเรียกขานบริเวณนี้ว่า “ปากคลองมอญ”

โรงเรียนผดุงธรรมอิสลาม ก่อตั้งขึ้นเมื่อราวปี พ. ศ. 2479 จนกระทั่งปี พ. ศ. 2486 รัฐบาลได้ประกาศเวนคืนที่ดิน โรงเรียนจึงย้ายมาตั้งอยู่ในซอยวัดหงส์รัตนารามปัจจุบัน โดยใช้ชื่อว่า “สุเหร่าผดุงธรรมอิสลาม” และภายหลังได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “มัสยิดผดุงธรรมอิสลาม” ซึ่งเป็นศาสนสถานแห่งแรกของพี่น้องมุสลิมในสายชีอะห์ที่ก่อตั้งขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ. ศ. 2475

ภาพที่ 24 ภายในมัสยิดผดุงธรรมอิสลาม

ภาพที่ 25 กุฎีเจริญพาศน์ (กุฎีเก่าของแขกเจ้าเซ็น)

กุฎีเจริญพาศน์ หรือกุฎีกลาง หรือ กุฎีล่าง เป็นศาสนสถานของพี่น้องมุสลิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เก่าแก่ที่สุดที่ยังเหลืออยู่ กุฎีเจริญพาศน์ตั้งอยู่ริมคลองบางกอกใหญ่ใกล้สะพานเจริญพาศน์ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 โดยพระยาจุฬาราชมนตรีที่ 2 (อากาหฺยี) นับเป็นกุฎีแห่งที่ 2 รองจากกุฎีหลวง แต่ก่อนตัวกุฎีเป็นเรือนทรงมณฑลประดับด้วยไม้ฉลุซึ่งเป็นศิลปะแบบขอมปึงจิง นับได้ว่ากุฎีเจริญพาศน์ คือ ตัวแทนที่ถ่ายทอดภาพลักษณ์ของอาคารกุฎีของพี่น้องมุสลิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เคยสร้างขึ้นในอดีต ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันยังคงใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีเดินเข้าเซ็นของชาวมุสลิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งทำกันในเดือนมูฮัรรัม (เดือนแรกของศักราชอิสลาม) ของทุกปี

ชุมชนวัดกัลยาณ์

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพดังนี้

1. อาชีพรับจ้าง
2. อาชีพรับราชการ
3. อาชีพค้าขาย
4. อาชีพอื่น ๆ
5. อาชีพแม่บ้าน
6. อาชีพไม่ได้ทำงาน

ผู้นำชุมชน พ.ต. นิรันดร์ จิตอรุณ ประธานชุมชน นาย ธงชัย พรหมบุตร รองประธานชุมชน นาย เฉลิม แก้วทับทิม กรรมการชุมชน Tel. 0-2890-3606, 0-2466-8548 ที่อยู่ 72 ถ.อรุณอัมรินทร์ตัดใหม่ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กทม.

ด้านเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาสภาพเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย ตลอดจน รับจ้างทำงานด้านการบริการต่าง ๆ และส่วนใหญ่อาศัยเช่าที่ดินของวัด

อยู่และสภาพเศรษฐกิจ โดยรวมมีรายได้ระดับปานกลางจนถึงระดับไม่มีรายได้เลย สภาพเศรษฐกิจอยู่แบบหาเช้ากินค่ำ

ปัญหาในชุมชน เกิดปัญหาหลายด้าน อาทิเช่น การจัดเก็บขยะมูลฝอย การระบายน้ำ กลุ่มคนส่วนหนึ่งของชุมชน มีความคิดริเริ่มที่จะพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อให้ประชากร มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงมีการร่วมตัวทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนระดมความคิดแก้ไขปัญหาที่บกพร่องในชุมชน โดยส่วนใหญ่มีวัดเป็นศูนย์กลางในการประสานงานในชุมชน ตลอดจนการเลือกตั้งคณะกรรมการเพื่อเป็นตัวแทนของสมาชิกชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

ชุมชนกุฎีจีนและวัดช่างตากุ้ง¹

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ตามหลักฐานประวัติศาสตร์ของชาวคริสต์โรมันคาทอลิกสมัยพระเจ้าตากฯ เมื่อปี พ.ศ. 2310 ไทยต้องเสียกรุงศรีอยุธยาให้พม่า ชาวคริสต์ตั้งเชื้อสายโปรตุเกตุที่อยู่ในกรุงศรีอยุธยาได้อพยพหนีตามสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมา และกระจัดกระจายไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ จนกระทั่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงกอบกู้อิสรภาพจากพม่าได้สำเร็จ และได้ทำพิธีปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระเจ้ากรุงธนบุรีและสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี จึงได้พระราชทานที่ดินด้านทิศใต้ของคลองกุฎีจีนให้เป็นที่อยู่ของชาวคริสต์ตั้งเหล่านี้ และต่อมาชาวคริสต์สัญชาติอื่น ๆ มาอยู่รวมกัน เช่น ชาวคริสต์ที่อพยพมาจากเขมร จากญวน จากสิงคโปร์ และส่วนใหญ่จะเป็นชาวคริสต์นิกายคาทอลิก มาอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านกุฎีจีน

ต่อมาปี พ.ศ. 2312 คุณพ่อออร์ บาทหลวงชาวฝรั่งเศสซึ่งหนีภัยสงครามไปอยู่เมืองเขมร ได้กลับมายังเมืองบางกอก พร้อมกับชาวคริสต์ชาติอื่น ๆ เข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงธนบุรี เพื่อมาฟังพระโพิธิสมภาร พระองค์ทรงให้การต้อนรับเป็นอย่างดี และพระราชทานเรือลำหนึ่งกับที่ดินที่สร้างวัด ซึ่งบาทหลวงออร์ก็เลือกบริเวณสถานที่บริเวณหมู่บ้านกุฎีจีน เป็นที่สร้างวัด และตั้งชื่อที่ดินผืนนี้ว่าช่างตากุ้ง เพื่อระลึกถึงวันที่ได้รับพระราชทานที่ดินซึ่งตรงกับวันฉลองเทิดทูนไม้กลางเขน พร้อมกับสร้างวัดช่างตากุ้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2312

ชุมชนกุฎีจีน ในปัจจุบันประชาชนสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษชาวโปรตุเกตุและชาวยุโรปชาติอื่น ๆ ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ตั้งอยู่ในซอยวัดช่างตากุ้ง ใกล้กับวัดประยูรวงศ์ เชิงสะพานพุทธฝั่งธนบุรี ถนนเทศบาล สาย 1 แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี

¹ กัทร่า วัฒนวิธ. “หลักฐานประวัติศาสตร์ของชาวคริสต์โรมันคาทอลิกสมัยพระเจ้าตากฯ “ชุมชนกุฎีจีน” และ “วัดช่างตากุ้ง”, สยามรัฐ วันที่ 8 พ.ย. 2544 , หน้า 6.

บ้านเรือนมีลักษณะเป็นบ้านไม้สองชั้น ส่วนใหญ่ปลูกติดกันหนาแน่น โดยเฉลี่ยแล้วมีประชาชนประมาณ 2,000 คน 300 หลังคาเรือน โดยเฉลี่ยแล้วประชาชนมีเศรษฐกิจดี นายพานิชย์ กมลเสถ ประธานชุมชน ซึ่งเกิดและโตในชุมชนได้เป็นตัวแทนของชาวบ้านประสานกับสำนักงานเขตธนบุรี จัดตั้งเป็นชุมชนกุฎีจีนเมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2535

วัดช่างดาครู้ส สัญลักษณ์และศูนย์รวมใจของชาวคริสต์ในชุมชน หลังปัจจุบันเป็นวัดที่สร้างขึ้นใหม่ เป็นครั้งที่ 3 ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2456 และสร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2459 ตัวอาคารสร้างเป็นสถาปัตยกรรมผสมผสานแบบนีโอคลาสสิก และแบบเรอเนซซองต์ เป็นอาคารอิฐถือปูนทรงสี่เหลี่ยมสูงเป็นโดมสูง ภายในประดับด้วยกระจกสีต่าง ๆ สวยงามมากที่เรียกว่า Stain glass วัดนี้จะเป็นที่รวมของชาวคริสต์ในชุมชนจะมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และยังเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีของชาวยุโรปโดยเฉพาะชาวโปรตุเกศกับชาวไทย

ความมีขันติธรรมทางศาสนาของพระมหากษัตริย์ไทยพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีต่อผู้ที่มาพระบรมโพธิสมภารโดยไม่เลือกเชื้อชาติ ศาสนา และบาทหลวงของวัดช่างดาครู้สยังมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมชุมชนให้เจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้านที่สำคัญคือ ส่งเสริมการศึกษาของเยาวชนในย่านนั้นคือ การก่อตั้งโรงเรียนช่างดาครู้สคอนแวนต์และช่างดาครู้สศึกษา ทั้งนี้ นอกจากจะช่วยส่งเสริมความเจริญของชุมชนแล้วยังเป็นการตอบแทนคุณแผ่นดินไทยที่ให้ที่อยู่ที่ดี อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา วัดช่างดาครู้สนับเป็นของดีและสถานที่ท่องเที่ยวของเขตธนบุรีด้วยทุกครั้งสำนักงานเขตธนบุรีจัดโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวจะนำประชาชนมาเที่ยวชมชุมชนกุฎีจีนและโบสถ์ช่างดาครู้ส

นายประสิทธิ์ ผ่องเกษ ข้าราชการสำนักงานเขตธนบุรี พร้อมคณะจะเข้าเยี่ยมชมชุมชนและวัดช่างดาครู้สอย่างสม่ำเสมอ โดยจะพบกับประธานชุมชนและเจ้าอาวาสวัดช่างดาครู้ส บาทหลวงวิจิตร ลิขิตธรรม เพื่อรับทราบปัญหาชุมชนและร่วมกิจกรรมของวัด ผู้อำนวยการสำนักงานเขตธนบุรีกล่าวว่า

“ เขตธนบุรีเป็นที่รวมของ 3 ศาสนา คือ พุทธ คริสต์ และอิสลาม ดังนั้น เขตต้องให้การดูแลชุมชนต่างศาสนาให้เท่าเทียมกัน ตลอดจนให้ความร่วมมือในกิจกรรมของทุกศาสนา พร้อมทั้งจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวของสำนักงานเขต ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้มาท่องเที่ยวชมสถานที่และศึกษาวัฒนธรรมของแต่ละศาสนาด้วย ”¹

นอกจากวัดช่างดาครู้สแล้ว ชุมชนกุฎีจีนยังมี ขนมนกุฎีจีน ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในนามของขนมไทยโบราณของดีเขตธนบุรี ซึ่งอยู่คู่ชุมชนมาตั้งแต่เริ่มตั้งหมู่บ้านที่เดียว ได้รับการถ่ายทอดสูตรและวิธีการทำมาจากบรรพบุรุษชาวโปรตุเกส ขนมนกุฎีจีน จะมีรสชาติอร่อยมาก มีลักษณะคล้าย

¹ กัทธา วัฒนวีร์. “หลักฐานประวัติศาสตร์ของชาวคริสต์โรมันคาทอลิกสมัยพระเจ้าตากฯ “ชุมชนกุฎีจีน” และ “วัดช่างดาครู้ส”, สยามรัฐ วันที่ 8 พ.ย. 2544 , หน้า 6.

ขนมไข่และกรรมวิธีการทำจะไม่ใช้เครื่องมือทำแต่ใช้แรงงานคนทำ และอบด้วยเตาอบที่ก่อขึ้นเองแบบโบราณ ใช้พื้นจากไม้กระดานหรือไม้ไผ่สาน มีการแต่งแต้มด้วยลูกพลับ ชินฟักและลูกเกดทำให้ขนมสุกออกจากเตามีกลิ่นหอมสีเหลืองสวยงาม เนื้อข้างในหวานนุ่ม ข้างนอกกรอบอร่อยสามารถเก็บไว้ได้นาน โดยไม่ต้องใส่ผงฟูและวัตถุกันเสีย เหมาะสำหรับเป็นของฝากหรือใช้ในงานเลี้ยงต่าง ๆ ดังนั้นจึงขอเชิญชวนประชาชนทั่วไปมาเที่ยวชมวัดซางตาครู้ส แวะเยี่ยมชมชุมชนกุฎีจีน รับประทานขนมฝรั่งกุฎีจีนที่แสนอร่อยซึ่งมีอยู่ที่ชุมชนนี้เพียงแห่งเดียว

ชุมชนกุฎีขาว¹

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนกุฎีขาว กำเนิดมาจากหมู่บ้านเก่าแก่ของชาวมุสลิม (คนที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่ามุสลิมทั้งสิ้น) ชื่อ “หมู่บ้านบางหลวง” ตั้งอยู่บนฝั่งคลองบางหลวง (ทางราชการเรียกคลองบางกอกใหญ่) ฝั่งทิศใต้ของเมือง “ธนบุรีศรีมหาสมุทร” (ชื่อเต็มของกรุงธนบุรี) ความจำเดิมนั้น ชาวมุสลิม ได้เข้ามาทำการค้าขายในเมืองไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย จนถึงกรุงศรีอยุธยา

ส่วนที่เป็นชาวเปอร์เซียและชาวอินเดียเป็นมุสลิมนิกาย “ชีอะฮ์” ส่วนที่เป็นชาวเขมร และมลายู เป็นมุสลิมนิกาย “สุหนี่” ชาวกรุงศรีอยุธยาเรียกชาวมุสลิมว่า “แขก” แขกเปอร์เซียและแขกอินเดียชาวกรุงศรีอยุธยาเรียกว่า “แขกเทศ” ตั้งบ้านเรือค้าขายผ้าแพรพรรณและเครื่องเทศ อยู่ที่ท่าภาษีริมแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนแขกเขมร และแขกมลายู ชาวกรุงศรีอยุธยา เรียกว่า “แขกจาม” ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ที่คลองตะเคียน คลองคูจาม และหัวรอ มีอาชีพทำนา ทำประมงน้ำจืด ช่างไม้ สร้างบ้านเรือนแพ ต่อเรือ

พ.ศ.2163 สมัยแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรม มีชาวต่างชาติเข้ามาอยู่ในกรุงศรีอยุธยามากขึ้น เช่นฝรั่ง ญี่ปุ่น และจีน จนต้องตั้งกรมขึ้นมาดูแลคนเหล่านี้ และปรากฏว่า แขกเทศคนหนึ่งชื่อ “เจกอะหมัด” เป็นพ่อค้า ได้ช่วยราชการในด้านการเก็บภาษีอากรให้แก่กรุงศรีอยุธยาเป็นผลดี จึงได้รับพระราชทานยศให้เป็น “พระยาเจกอะหมัดรัตนราชเศรษฐี เจ้ากรมท่าขวา ที่จุฬาราชมนตรี” (กรมท่าขวา เป็นกรมที่ดูแลคนแขก กรมท่าซ้าย เป็นกรมที่ดูแลคน จีน ฝรั่ง ญี่ปุ่น) พระยาเจกอะหมัดฯ จึงตั้งเจ้ากรม เป็นประมุขของมุสลิมในเมืองไทยเป็นคนแรก

ต่อมาพระยาเจกอะหมัดฯ มีความดีความชอบมากขึ้น ได้รับพระราชทานเลื่อนยศเลื่อนตำแหน่ง ให้เป็น “เจ้าพระยาเจกอะหมัดรัตนธิบดี ที่สมุหนายก อัครเสนาบดีฝ่ายเหนือ” และตำแหน่ง

¹ สำนักงานเขตธนบุรี วันที่ 25 สิงหาคม 2547

ท้ายสุดของเจ้าพระยาเอกะหมัดฯ คือ “เจ้าพระยาบวรราชนายก จางวางกรมมหาดไทย” ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ก่อนกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งสุดท้าย พระยาตาก ซึ่งดำรงยศเป็นพระยาวชิรปราการเห็นว่า การป้องกันกรุงศรีอยุธยาอ่อนแอ ต้องเสียกรุงเป็นแน่แท้ จึงรวบรวมทหารม้าจำนวน 500 นาย ตีหักค่ายข้าศึกออกมาก่อน แล้วมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออก รวบรวมผู้คนเพื่อกอบกู้เอกราชที่เมืองจันทบุรีในขณะเดียวกัน ชาวมุสลิมก็เกรงกลัวข้าศึก ซึ่งได้ทำการกวาดต้อนผู้คนและทรัพย์สินเป็นการใหญ่ จึงอพยพละถิ่นฐานลงมาทางใต้ จนถึงกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร ซึ่งในเวลานั้นได้มีชาว “สุหนี่” เข้าพักอาศัยอยู่ในแพทั้ง 2 ฟังคลองบางกอกใหญ่ ชาวชีอะฮ์อยู่ฝั่งคลองทางทิศเหนือ จากวัดหงส์รัตนารามไปจนถึงเจริญพาศน์ ส่วนสุหนี่อยู่ฝั่งคลองทิศใต้ตรงข้ามวัดหงส์ฯ ไปจนถึงคลองวัดบุปผาราม โดยทั้งชาวชีอะฮ์และสุหนี่ได้อาศัยทำพิธีทางศาสนาที่วัดบางกอกใหญ่ (มัสยิดต้นสน) ซึ่งอยู่ติดกับวัดโมฬีโลกยาราม (วัดท้ายตลาด) ซึ่งมีมัสยิดต้นสนนี้มีมาก่อนแล้วและชาวชีอะฮ์ยังได้อาศัยทำพิธีมุฮัรเราะ (พิธีรำลึกถึงอิหม่าม ฮุเซน บุคคลสำคัญของมุสลิมนิกายชีอะฮ์) ที่มีมัสยิดต้นสนอยู่หลายปี รวมทั้งยังเป็นที่พักพิงของชาวชีอะฮ์ด้วย

เวลานั้นที่ปากคลองบางกอกใหญ่ด้านทิศเหนือมีป้อมปราการที่ปากคลองอยู่แล้วชื่อ “ป้อมวิชัยประสิทธิ์” ซึ่งสร้างสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยวิศวกรชาวฝรั่งเศสชื่อ มร.ลามาน์ เป็นป้อมที่มีหน้าที่ป้องกันศัตรูทางน้ำ และมีอีกป้อมหนึ่งอยู่ฝั่งตะวันออก ปัจจุบันคือโรงเรียนราชินี ในช่วงเวลาที่พระยาตากทำการสู้รบเพื่อกอบกู้เอกราชของชาติไทย ชายชาวมุสลิมได้อาสาเข้าร่วมรบ กอบกู้เอกราชด้วยเป็นจำนวนมาก ส่วนที่เป็นช่างไม้ก็ร่วมกับชาวจีนต่อเรือรบขนาดเล็กขึ้นที่เมืองจันทบุรีเป็นเรือรบอย่างจีน หัวตัด ท้ายตัด ใช้ทั้งใบและแจว บรรทุกได้ลำละ 50 คนต่อได้จำนวน 100 ลำ บรรทุกทหารเดินทางเลียบชายฝั่งทะเล ตีหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกได้ทั้งหมดจนถึงกรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร แล้วจึงเข้าโจมตีค่ายโพธิ์สามต้นของข้าศึกที่ควบคุมกรุงศรีอยุธยาแตกพ่ายไป กอบกู้เอกราชไทยได้ตั้งแต่นั้น

พ.ศ. 2310 พระยาตากกอบกู้เอกราชสำเร็จแล้วได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็น “สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี” ทรงเห็นว่ากรุงศรีอยุธยาถูกเผาผลาญเสียหายหนักเกินกว่าที่จะเป็นราชธานีได้ดังเดิม แลทรงเห็นว่าชัยภูมิที่เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทรเหมาะสมที่จะเป็นราชธานีใหม่ เนื่องจากมีป้อมปราการอยู่แล้วแต่ทางฝั่งบางกอกมีบ้านเรือนตามริมฝั่งแม่น้ำเพียงเล็กน้อย นอกนั้นเป็นที่ลุ่มทำนา เรียกว่าทะเลตม จึงได้สร้างพระราชวังขึ้นที่บริเวณหลังป้อมวิชัยประสิทธิ์ พร้อมกับสถาปนาเมืองธนบุรีศรีมหาสมุทรเป็นราชธานีชื่อว่า “กรุงธนบุรี” หลังเสร็จศึกหัวหน้านามุสลิมนิกายชีอะฮ์มีความชอบในศึก ได้รับพระราชทานยศเป็น “เจ้าพระยาจักรี” และเมื่อพระยาจักรีถึงแก่กรรม สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้เสด็จพระราชดำเนินในพิธีฝังศพเจ้าพระยาจักรีที่สุสานมัสยิดบางกอกใหญ่ด้วย ซึ่งศพของท่านยังอยู่ที่นั่นจนบัดนี้ ซึ่งขณะนั้นสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชยังทรงดำรงเป็นพระยา ต่อมาได้เลื่อนขึ้นเป็นเจ้าพระยาจักรีแทน และได้เลื่อนพระยศเป็น “สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก” ในรัช

การสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ส่วนหัวหน้ามุสลิมในอยุธยาได้รับพระราชทานยศเป็น “พระยาราชนิกูล”

พ.ศ. 2325 สิ้นแผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรี (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) สมเด็จพระยอดฟ้า จุฬาลงกรณ์ราชสุดา เสด็จขึ้นครองราชย์ โปรดย้ายราชธานีไปอยู่บางกอกในชื่อ “กรุงเทพมหานครฯ” พ.ศ. 2328 ชาวมุสลิมที่อยู่แพในคลองบางกอกใหญ่ ทั้งชีอะฮ์และสุหนี่เริ่มขึ้นไปสร้างบ้านเรือนอยู่ บนบก ฝ่ายชีอะฮ์อยู่บนฝั่งเจริญพาศน์ ฝ่ายสุหนี่อยู่บนฝั่งตรงข้ามวัดหงส์ในนาม “หมู่บ้านบางหลวง” และได้มีการสร้างมัสยิดบางหลวงขึ้นในหมู่บ้าน

ประวัติมัสยิดบางหลวง (กุฎีขาว) ¹

จากหลักฐานในหนังสือ “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2534 หน้า 62” ระบุว่า “มัสยิดสร้างขึ้นในรัชกาลที่ 1 ซึ่งครองราชระหว่าง พ.ศ. 2325 ถึง 2352 จึงอนุมานว่ามัสยิดบางหลวงสร้างขึ้นในระยะนั้น ครั้งนั้นได้มีพ่อค้ามุสลิมในหมู่บ้านชื่อ โต๊ะหิย ได้รวบรวมสมัครพรรคพวก ทำการก่อสร้างมัสยิดขึ้นในหมู่บ้าน “เป็นทรงไทยก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง” มีหน้าบันหน้าหลังประดับปูนปั้นลายศิลป์ 3 ชาติ คือ กรอบหน้าบันเป็นเครื่องลายของประดับห้ามลายไว้อยอดเป็นศิลป์ไทย หน้าบันเป็นปูนปั้นลายก้านแย่งใบฝรั่งเป็นศิลป์ฝรั่ง ส่วนดอกไม้เป็นดอกเมฆาตาลเป็นศิลป์จีน และลายศิลป์ 3 ชาตินี้ ได้นำมาประดับที่กรอบประตูและหน้าต่างทุกบานของมัสยิด ในส่วนตัวอาคารเป็นปูนทาสีขาวทั้งหมด ส่วนที่ไม้ทั้งหมดทาสีเขียว

ทั้งตัวอาคารมีห้องกลางห้องเดียวเป็นห้องละหมาด หน้าห้องละหมาดเป็นหน้ามุขมีพาไลหรือเฉลียงโดยรอบ และถึงมัสยิดนี้จะสร้างเป็นทรงไทยทั้งหลังแต่ผู้สร้างก็ได้บรรจุหลักการสำคัญของศาสนาอิสลามไว้ด้วย เช่น มีเสาค้ำยันชายพาไลจำนวน 30 ต้น (เท่ากับบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอานที่มี 30 บท) และห้องละหมาดมี 12 หน้าต่าง 1 ประตู รวม 13 ช่อง (เท่ากับจำนวนรูกุ่น หรือกฏละหมาด 13 ข้อ)

ตัวอาคารหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีบันไดขึ้นทางหน้ามัสยิด 2 ข้าง ประกอบด้วยศิลป์ไทย พลสิงห์และบังซัน พื้นหน้ามุขประกอบด้วยกระเบื้องซีเมนต์ พื้นในห้องละหมาดปูด้วยอิฐหน้าวัวสีแดง นอกนั้นพื้นภายนอกปูด้วยกระเบื้องปูนสีขาว ขนาดของมัสยิดกว้าง 12 เมตร ยาว 24 เมตร สูง 20 เมตร นับได้ว่าเป็น “มัสยิดก่ออิฐถือปูนแห่งเดียวในโลกที่เป็นทรงไทย” ขณะเดียวกันท่าน โต๊ะหิยเสน ได้ขอซื้อพระตำหนักวังหน้าเก่า มาทำเป็นศาลามัสยิดขึ้น 1 หลัง เป็นไม้ทั้งหลังและเป็นทรงไทยเช่นเดียวกัน เป็นทั้งศาลาเลี้ยงและเก็บวัสดุ ถ้วย ชาม หม้อข้าวหม้อแกงของมัสยิด ตั้งอยู่ทางทิศเหนือ กับได้สร้างหอกลองเป็นไม้ทั้งหลังอยู่ทางทิศใต้ของมัสยิด ในสุสานมีศาลาสำหรับจัดศพก่อนฝังเรียกว่า “ศาลาดิน” รวมทั้งจุดสระน้ำสำหรับอาบน้ำละหมาดอยู่ข้างมัสยิดด้วย

¹ สำนักงานเขตธนบุรีและประธานชุมชนกุฎีขาว, วันที่ 2 กันยายน 2547.

ครั้งต่อมา มิมบร์เก่าในมัสยิดซารุดลง (มิมบร์ คือแท่นแสดงธรรม ส่วนซุ้มที่มิมบร์เรียกว่า มิหروب) เจ้าสาวทุก พ่อค้าจีนมุสลิม (ต้นตระกูล พุกภิญโญ) ได้ทำการก่อสร้างมิมบร์และมิหروبขึ้นใหม่ เป็นซุ้มทรงวิมานก่ออิฐถือปูนปิดทอง ผสมผสานด้วยลวดลายปูนปั้นของศิลปะ 3 ชาติ ไทย จีน ฝรั่งเศส ประกอบด้วย ฐานเสาเป็นปูนปั้นลวดลายไทย เกี่ยวกระหวัดด้วยกิ่งใบฝรั่งเทศและดอกเมตาลของจีน ตลอดเสา โดยเฉพาะที่เป็นลายไทยเริ่มตั้งแต่ฐานล่าง ฐานเท้าสิงห์ กาบพรหมศร ดอกประจํายาม บัว หัวเสา รัศมีกลีบ บันแถลง ตลอดตัวเสาประดับด้วยกระจกสีลายไทย เป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายรักร้อย และลายแก้วชิงดวง ส่วนด้านบนเป็นทรงวิมาน 3 ยอด ตลอดทั้งซุ้มประดับด้วยกระจกสี เขียว ขาว แดง เหลือง น้ำเงิน ม่วง พร้อมกับได้แกะสลักแผ่นไม้เป็นอักษรอาหรับนูนลอย เป็นชื่อ อัลเลาะห์นบี มุฮัมมัด บุคคลสำคัญของศาสนา บทอัลกุรอานที่สำคัญติดตั้งไว้ภายในซุ้มอีกด้วย มัสยิดนี้เดิมเรียกกันว่า “มัสยิดบางหลวง” แต่เนื่องด้วยทาสีขาวทั้งหลังจึงเรียกกันว่า “กุฎีขาว” ชื่อเต็มจึงเป็น “มัสยิดบางหลวง (กุฎีขาว)”

สถานภาพทางการศึกษา

เมื่อเด็กหนุ่มสาวเหล่านี้ออกทำงาน ได้เห็นโลกภายนอกจึงรู้ว่า ชีวิตจะดีขึ้นต้องมีการศึกษาดี เพราะเรียนหนัก กลับทำงานเบา รายได้มาก เรียนน้อย กลับต้องทำงานหนัก รายได้น้อย จึงหาวิธีกันแล้วรวมตัวกันเป็นกลุ่มทำงานบำเพ็ญประโยชน์ต่อหมู่บ้าน โดยมุ่งเน้นการปฏิรูปไปที่ด้านการศึกษาของเด็กและของตนเอง กระตุ้นให้ผู้ปกครองและเด็กสนใจการศึกษาสามัญ ให้เด็กได้เรียนให้มากที่สุด เพราะการศึกษาจะเป็นทางออกที่เหมาะสมของคนในหมู่บ้าน เนื่องจากไม่มีพื้นที่ ทำนา ทำสวน ค้าขายก็ขายกันเองในหมู่บ้าน รายได้หลักในอนาคตจึงอยู่ที่การทำงาน และการงานจะดีได้ การศึกษาก็ต้องดีด้วย

พ.ศ. 2500 กลุ่มหนุ่มสาวได้ทำงานตามเจตนารมณ์มาโดยตลอด จากกลุ่มก่อตั้งเป็นชมรม ในนาม “ชมรมชาวหมู่บ้านบางหลวงผู้บำเพ็ญประโยชน์” วัตถุประสงค์ด้านการศึกษาหนักขึ้น หาทุนการศึกษาให้เด็กทุกปี เด็กจบชั้นประถมจะเรียนต่อชั้นมัธยมร้อยละ 90 กว่า เริ่มติดต่อหาทุนการศึกษาโรงเรียนอาชีวะให้เรียนฟรีจนจบ เด็กในหมู่บ้านเริ่มจบ ปวช. ปวส. และปริญญาตรี

พ.ศ. 2520 ชมรมฯ ยังทำงานอย่างต่อเนื่องติดต่อทางราชการนำสาธารณูปการเข้ามา ทั้ง ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ทำน้ำ การศึกษาฯ ยังมุ่งเน้นเป็นเรื่องสำคัญและเพื่อความคล่องตัวในการทำงาน จึงได้ก่อตั้งเป็นสมาคมในนามเดิม เริ่มมีสนามเด็กเล่นในหมู่บ้าน เด็กเกือบทุกคนในหมู่บ้านเรียนอนุบาลกันตั้งแต่อายุ 3-4 ขวบ บางส่วนเรียนอนุบาลเอกชน บางส่วนเรียนอนุบาลรัฐบาลและเด็กโตเริ่มเรียน จปร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีทั้งภาคกลางวันและภาคค่ำ

นอกจากมุ่งเน้นด้านการศึกษาด้านอุปโภคและการดำรงชีวิตแล้ว งานหนักของสมาคม ซึ่งมีสมาชิกเป็นหัวหน้าครอบครัว 200 กว่าคน ซึ่งเสียค่าบำรุงสมาคมรายละ 10 บาท ต่อเดือน จะได้รับสวัสดิการเชื่อมโยงใช้เมื่อยามเจ็บป่วยครั้งละ 300 บาท และเมื่อถึงแก่กรรมจะได้รับเงินสวัสดิการช่วยครอบครัวรายละ 3,000 บาท

สถานภาพทางการคมนาคม

แต่เดิมการคมนาคมไปสู่ภายนอกมี 2 ทาง คือ ทางบก เป็นทางเดินเท้าผ่านหลังวัดกัลยาณ์ และ ทางน้ำ โดยเรือมีท่าหน้าหน้ามัสยิด และท่าหน้าสะพานยาว ต่อมาเมื่อถนนจากปากตรอก (ตลาดนกกกระจอก) มาถึงวัดกัลยาณ์ และจากหลังวัดกัลยาณ์ทางราชการได้ก่อสร้างเขื่อนกั้นน้ำท่วมชุมชน และใช้เป็นทางเดินเท้าเข้าชุมชน และได้มีการสร้างสะพานไม้เทียบคลองบุปผาราม จากเชิงสะพานหน้า ส.น. บุปผาราม เข้ามาทางท้ายชุมชนและต่อมาได้ปรับปรุงเป็นเขื่อนคอนกรีตเป็นทางเท้าเข้าชุมชนเช่นในปัจจุบัน

สถานภาพทางสาธารณูปโภค

ปัจจุบันอยู่ในสภาพเกือบสมบูรณ์ มีไฟฟ้า ประปา ทวี ตู้เย็น พัดลม เครื่องใช้ไฟฟ้า ใช้เกือบทุกบ้าน โทรศัพท์ตามบ้านมีร้อยละ 80 ชุมชนฯ ได้จัดโทรศัพท์สาธารณะไว้ให้ 2 คู่กับชนิดตู้แดงหยอดเหรียญอีกหนึ่งเครื่องพร้อมไฟฟ้าแสงสว่างทั่วชุมชน

สถานภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรของชุมชนภูฎีขาวมีศักยภาพในด้านเศรษฐกิจดีขึ้น จากการทุ่มเทในการศึกษามาเป็นเวลาประมาณ 40 ปี ขณะนี้ประชากรของชุมชนฯ มีการศึกษาระดับปริญญาโท ปริญญาตรี อนุปริญญา อาชีวะ มัธยมปลาย มัธยมต้น ประถม และอนุบาล ในระดับที่น่าพอใจและจากที่มีการศึกษาดี ทำให้เด็กที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่มีอาชีพที่มั่นคงมีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงดูครอบครัวได้ดี เป็นชุมชนที่มีการดำรงชีวิตอยู่ในระดับกลางมีทั้งพนักงานห้างร้าน บริษัท มีข้าราชการทหารสัญญาบัตร จนถึงพันเอกที่มีอายุเพียง 39 ปี (จบจาก จปร.) มีข้าราชการพลเรือน มีผู้บริหารงานบริษัทใหญ่ระดับปริญญาโทมีเงินเดือน 150,000 บาท

สถานภาพทางด้านสุขอนามัย

ด้านการดูแลรักษาเป็นประจำ ศูนย์บริการสาธารณสุข 26 เจ้าคุณพระประยุรวงศ์เป็นผู้ให้การดูแลรักษาประชากรในชุมชน โดยการนำหน่วยแพทย์เคลื่อนที่มารักษาให้เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ทั้งยังร่วมกับชุมชนฯ ตั้งศูนย์บริการสาธารณสุข ณ ที่ทำการของชุมชน ซึ่งชุมชนฯ ได้จัดส่งกรรมการและอาสาสมัครของชุมชนฯ เข้ารับการอบรมเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) จำนวน 7 คน ประจำที่ศูนย์นี้เพื่อช่วยจ่ายยารักษาโรคเล็กน้อยในเบื้องต้น แต่ถ้าเกินขีดความสามารถของ อสม. จะส่งต่อไปที่ศูนย์และโรงพยาบาลทันที

ด้านผู้สูงอายุ หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของศูนย์ 26 จะมาทำการตรวจรักษาโรค ชั่งน้ำหนัก วัด ส่วนสูงวัดความดันเจาะตรวจเลือดและทำประวัติไว้

ด้านคนพิการ ปัจจุบันชุมชนฯ ร่วมกับศูนย์ 26 นำคนพิการไปขอรับการช่วยเหลือจากกรม ประชาสงเคราะห์แล้วจำนวน 4 คน เป็นใบ้ 2 คน ได้รับเงินช่วยเหลือ และพิการตาบอด สูงอายุ 2 คน ได้รับเงินช่วยเหลือเดือนละ 500 บาทจนตลอดชีวิตพร้อมกันนั้น ยังมีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของ โรงพยาบาลต่างๆ ในงบประมาณของ ส.ส. สก. และ สข. มาบริการชาวบ้านฟรีในด้านการตรวจรักษา โรค ตรวจฟัน ทำฟัน ฉีดยาสัตว์เลี้ยง ในปัจจุบันทางราชการได้จัดทำบัตรด้านการรักษาพยาบาลฟรี แก่ผู้ยากจน ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 12 ปี เด็กนักเรียนอายุไม่เกิน ม.3 ที่อยู่ในครอบครัวยากจน ประชากรยากจนที่มีอายุไม่เกิน 60 ปี คนชราที่มีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป ตลอดคนพิการ นักพรต นักบวช และชุมชน ร่วมกับสมาคมบางหลวง ได้จัดหาชุดอ็อกซิเจนเคลื่อนที่ ให้นำผู้ป่วยหนักส่งโรงพยาบาล จำนวน 5 เครื่อง รถเข็นคนป่วยนั่ง 1 คัน

สถานภาพทางด้านจิตใจ ประชากรดั้งเดิมนับถือศาสนาอิสลาม ยึดหลักศาสนาในการ ดำรงชีวิตละหมาดสักการะพระผู้เป็นเจ้าวันละ 5 เวลา คือ เช้ามืด ค่อยเที่ยง ประมาณบ่าย 3 โมง เวลา ค่ำ และประมาณ 2 ทุ่ม มีวันตรุษสำคัญทางศาสนา คือ วันตรุษฮัจยี (อีดิ้ลฮัจญ์) วันตรุษออกบวช (อี ดิ้ลฟิตรี) ถือบวชตลอดเดือนรอมฎอน มีงานเมอลิด (งานเฉลิมพระเกียรติดินบีมูฮัมมัดช.ล.) ชาวบ้านตั้งแต่ยุคต้นจนถึงปัจจุบัน จะดูแลรักษาทำนุบำรุงศาสนาเต็มกำลังความสามารถตลอดเวลา เมื่อมีคนตายในหมู่บ้าน ทุกคนจะช่วยกันไปเยี่ยมบ้านคนตาย พ่อบ้าน แม่บ้านจะสละเงินช่วยเหลือ ผู้หญิงจะช่วยงานในบ้าน ผู้ชายที่เป็นช่างไม้จะช่วยต่อหีบศพโดยซื้อ ไม้มาทำเอง เด็กหนุ่ม ๆ จะ ช่วยกันขุดหลุมฝังศพในสุสาน ทุกอย่างจะช่วยกันโดยไม่มีค่าใช้จ่าย เป็นเช่นนี้ตั้งแต่ตั้งหมู่บ้านจนถึง ปัจจุบันเช่นเดียวกัน

การพัฒนาและปรับปรุงชุมชนฯ ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2488 โดยเริ่มรวมตัวเป็นคณะเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นสมาคมฯ และชุมชน เช่น ในปัจจุบันมี ความเจริญเป็นลำดับ ทั้งด้านกายภาพและคุณภาพชีวิตอันประกอบไปด้วย ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ทำน้ำ ทางเดินเท้า ท่อระบายน้ำ คันกั้นน้ำท่วม การประกอบอาชีพ การสาธารณสุข อย่างไรก็ตามการ ดำเนินงานของชุมชนฯในด้านอื่นก็ยังคงประสบอุปสรรคอยู่บ้างเช่นเมื่อ พ.ศ. 2523 เมื่อครั้งยังทำงานใน รูปแบบของสมาคมฯ ได้ดำเนินการขอใช้ที่ของกรมธนารักษ์ซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือของชุมชนฯ เนื้อ ที่ประมาณ 1 ไร่เศษ เพื่อขอให้ กทม. จัดสร้างเป็นสนามเด็กเล่น และเมื่อการติดต่อเสร็จสิ้นเรียบร้อย กทม. ก็ได้ดำเนินการจัดสร้างให้ มีสนามบาสเก็ตบอลคอนกรีตพร้อมแป้น มีชิงช้า โหนไกล กระดาน ลื่น ป้อมญี่ปุ่น ราวโหนบันได ไม้กระดก และต่อมาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯสยามมกุฎราช กุมาร ได้เสด็จเยี่ยมทุกชุมชนได้พระราชทานของเด็กเล่นอีกหลายชนิด เด็กในชุมชนและบริเวณ ใกล้เคียงได้มาเล่นโดยทั่วกัน

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2532 กทม. จะดำเนินการสร้างถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่จากเชิงสะพานพุทธหลังโรงเรียนศึกษานารีผ่านถนนนกรจักร และมาผ่ากลางสนามเด็กเล่นของชุมชนฯ พร้อมสร้างสะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่ ไปเชื่อมถนนอรุณอมรินทร์ฝั่งบางกอกใหญ่เมื่อถนนนี้ผ่ากลางสนามเด็กเล่นจึงเหลือพื้นที่ 2 ฝั่งของถนน ซึ่งชุมชนฯ ได้มีหนังสือขอให้ กทม. สงวนไว้เพื่อทำเป็นสวนหย่อมและสนามเด็กเล่นเมื่อถนนนี้สร้างเสร็จแล้วต่อไป แต่กลับปรากฏว่าในช่วงนี้ได้มีเอกชนรายหนึ่งเช่าที่ทั้ง 2 ฝั่งของถนนนี้ไปได้ มาทราบภายหลังว่าเอกชนรายนี้สามารถให้ กทม. คืนพื้นที่นี้แก่กรมธนารักษ์แล้วเช่าต่อได้ที่ ชุมชนฯ และชาวบ้านมารู้ต่อเมื่อผู้เช่าได้ปักป้ายแสดงความเป็นเจ้าของ ห้ามผู้ใดเข้ามาในพื้นที่ต่างๆ ที่เด็กยังเล่นฟุตบอลกันอยู่ และในช่วงนี้เองที่อุปกรณ์เด็กเล่นสนามบาสเก็ตบอล ตลอดจนของเด็กเล่นพระราชทานถูกรื้อถอนไป จนบัดนี้ยังไม่ทราบว่าอยู่ที่ใด ดังนั้น ชุมชนฯ สมาคมฯ และชาวบ้าน จึงร่วมกันเข้าชื่อคัดค้านยื่นต่อ กทม. และกรมธนารักษ์ ขอให้ยกเลิกการเช่าของเอกชน ให้ใช้พื้นที่นี้จัดสร้างสวนหย่อมตามที่ชุมชนฯ ขอสงวนไว้ ซึ่งเป็นผลสำเร็จได้พื้นที่คืนมาจัดทำสวนหย่อมและสนามเด็กเล่นของประชาชนทั่วไปซึ่ง กทม. จะดำเนินการจัดสร้างให้เสร็จในระหว่างปี พ.ศ. 2542 - 2543 พร้อมกันนั้นชุมชนฯ ได้ขอให้ กทม. จัดสร้างท่าจอดเรือขึ้นที่บริเวณใกล้ใต้สะพานข้ามคลอง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักเรียน ประชาชน นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เนื่องจากเมื่อถนนสร้างเสร็จ ท่าจอดเรือนี้จะเป็นชุมทางเชื่อมต่อของผู้โดยสารเรือจากเพชรเกษมและภาษีเจริญมาต่อรถทั้งไปและกลับ เป็นการย่นระยะเวลาและหลีกเลี่ยงการจราจรขณะเดียวกันเมื่อมีกรณีน้ำท่วมประตุน้ำปากคลองบางกอกใหญ่ต้องปิดเรือเดินเข้าออกไม่ได้ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติก็จะนั่งรถมาต่อเรือที่ท่านี้ท่องเที่ยวตามคลองและไปตลาดน้ำวัดไทรได้เช่นเดียวกัน

อนึ่งเมื่อสะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่เสร็จจะมีพื้นที่ใต้สะพาน ซึ่งเมื่อบริษัทผู้สร้างส่งมอบงานแก่ กทม. แล้ว ชุมชนฯ จะขอใช้พื้นที่ใต้สะพานทั้งหมด โดยขอให้ กทม. จัดทำลานกีฬาและลานเอนกประสงค์

หน่วยงานและองค์กรที่ให้ความร่วมมือกับชุมชน ชุมชนดำเนินงานตามระเบียบของ กทม. และประสานกับหน่วยงานและองค์กรดังนี้

1. กรุงเทพมหานคร
2. สำนักงานเขตธนบุรี
3. ศูนย์บริการสาธารณสุข 26 เจ้าคุณพระประยุรวงศ์
4. สถานีตำรวจนครบาลบุปผาราม
5. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรุงเทพมหานครเขต 8
6. สมาชิกสภากรุงเทพมหานครเขตธนบุรี
7. สมาชิกสภาเขตธนบุรี
8. เอกชนที่ให้ความอนุเคราะห์

ยุคสมัยของชุมชน

การเคหะแห่งชาติได้เริ่มโครงการก่อตั้งชุมชน โดยออกระเบียบว่าด้วยการรวมชุมชนแออัด พ.ศ. 2525 มุ่งไปที่สลัมแลหมู่บ้านทั่ว กทม. การเคหะฯ ได้เข้ามาดำเนินการในหมู่บ้านบางหลวง เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2526 โดยได้แจกเอกสารให้หัวหน้าครอบครัวลงชื่อผู้ที่เห็นสมควรจะเป็น

กรรมการชุมชนครอบครัวละ 1 เสียง แล้วคัดผู้ที่มีคะแนนมากอันดับ 1 ถึง 9 เป็นกรรมการชุมชนใน
ชื่อชุมชนกุฎีขาว ซึ่งกรรมการสมาคมฯ ส่วนหนึ่งได้เข้าเป็นกรรมการชุมชนจนถึง พ.ศ. 2530 การ
เคาะฯ ได้ถอนตัวไปจากชุมชนและได้มอบให้ กทม. ดำเนินการเพียงฝ่ายเดียวซึ่ง กทม. ได้ออก
ระเบียบว่าด้วยกรรมการชุมชนและได้ดำเนินการให้ชุมชนกุฎีขาว เลือกตั้งกรรมการชุดใหม่เมื่อวันที่
30 สิงหาคม 2530 ให้มีกรรมการจำนวน 11 คน โดยให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและกรรมการ ต้องมีทะเบียน
บ้านและบัตรประจำตัวตามกฎหมาย และลงคะแนนโดยกาบัตรหย่อนลงหีบ เช่นเดียวกับการเลือก
ส.ส., ส.ก. และ ส.ข. คณะกรรมการมีอายุครบวาระคราวละ 2 ปี สถานที่สำคัญบริเวณใกล้เคียงชุมชน

1. วัดกัลยาณมิตร มีโบสถ์และพระพุทธรูปใหญ่เป็นที่ 2 ของประเทศไทย (สร้างสมัยรัชกาล
ที่ 3) อยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและมีระฆังใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

2. กุฎีจีน มีโบสถ์ช่างตราครุฑ (สร้างสมัยรัชกาลที่ 3) ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งได้รับ
พระราชทานจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชอยู่ใกล้กับวัดกัลยาณมิตร การสร้างความสามัคคีของทั้ง 3
ศาสนา

3. แต่เดิมมาชุมชนกุฎีขาว ซึ่งประชากรนับถือศาสนาอิสลาม ชุมชนวัดกัลยาณมิตรนับถือศาสนา
พุทธ และชุมชนกุฎีจีนนับถือศาสนาคริสต์ ต่างคนต่างอยู่ แต่เมื่อชุมชนกุฎีขาวเริ่มพัฒนาตนเอง ได้
มองเห็นความสำคัญของความร่วมมือกันระหว่างมิตร จึงเริ่มไปมาหาสู่เพิ่มความสัมพันธ์อันดีให้แน่น
แฟ้นยิ่งขึ้น ช่วยงานของกันและกันอย่างเต็มความสามารถ โดยไม่มีความแตกต่างของศาสนาเป็น
อุปสรรค จนในปัจจุบันมีความรักใคร่กลมเกลียวกันอย่างยิ่ง ขณะเดียวกันในแขวงวัดกัลยาณมิตรซึ่งมี
ชุมชนอยู่ 6 ชุมชนคือ 1. ชุมชนวัดกัลยาณมิตร 2. ชุมชนกุฎีจีน 3. ชุมชนวัดประยูรวงศ์ 4. ชุมชนวัดบุ
ปผาราเมศ 5. ชุมชนโรงคราม 6. ชุมชนกุฎีขาว ซึ่งมองเห็นความสำคัญของความสามัคคี ได้ประชุม
หารือกันรวมตัวกันก่อตั้งเป็น “ชมรมชุมชนแขวงวัดกัลยาณมิตร” มีประธาน เลขานุการ เสรฐชัย
หมื่นเวียนกันไป ส่วนกรรมการชุมชนทั้ง 6 ชุมชน เป็นกรรมการโดยตำแหน่งและทุกเดือนจะมีการ
ประชุมสัญจร โดยแต่ละชุมชนผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพ

หน่วยบรรเทาสาธารณภัยประจำชุมชน

เนื่องจากสภาพเป็นเกาะ รถยนต์เข้าชุมชนไม่ได้ ถึงแม้จะมีถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ผ่าน
ทางเหนือของชุมชน รถยนต์ก็ยังเข้าชุมชนไม่ได้ จึงต้องมีความระมัดระวังในเรื่องอัคคีภัยเป็นอย่างสูง
ชุมชนได้ดำเนินการก่อตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัยโดยเน้นหนักในเรื่องการป้องกันและดับเพลิง
ตั้งแต่ครั้งเป็นชมรมและสมาคมฯ โดยจัดตั้งกรรมการและอาสาสมัครทั้ง หญิงชายเข้ารับการอบรม
บรรเทาสาธารณภัยจากตำรวจจำนวน 30 กว่าคน จนได้รับเครื่องสูบน้ำดับเพลิงขนาด 70 แรงม้า
พร้อมอุปกรณ์ดับเพลิงมาจัดตั้งเป็นหน่วยบรรเทาสาธารณภัย ในรหัส ธน. 1900 พร้อมกับได้รับ
เครื่องดับเพลิงเคมีมาติดตั้งตามบ้านเรือนหลายสิบเครื่องจนเพียงพอ

อย่างไรก็ตามได้มีเพลิงไหม้ชุมชนเป็นครั้งคราวตลอดมา แต่ขจัดได้ทุกครั้ง ซึ่งโดยมากจะเกิดจากบ้านเช่า ที่ผู้อยู่อาศัยไม่รับผิดชอบในเรื่องนี้ เนื่องจากไม่ใช้บ้านของเขาเองหรือเกิดจากการจุดธูปเทียนไว้ ก็เกิดบ่อยแต่เคยไหม้อย่างมากก็เพียงบ้าน 1 หลัง หรือห้องเช่า 1 ห้องซึ่งหน่วยบรรเทาและชาวบ้านดับได้ทุกครั้ง โดยเฉพาะในระยะที่เพิ่งเริ่มก่อตัว เครื่องดับเพลิงเคมีที่ติดตั้งตามบ้านจะทำหน้าที่ได้ผลที่สุด รายชื่อคณะกรรมการกองทุนชุมชนภูฏีขาว

- 1 นายชนะ โอสถ ประธานกรรมการกองทุนชุมชน
- 2 พ.อ. (พิเศษ) วีระ ถีอวิชนะ รองประธานกรรมการชุมชน คนที่ 1
- 3 นายมีชัย เสนโสพิศ รองประธานกรรมการกองทุน คนที่ 2
- 4 นายชาย จอนสุข เลขานุการกองทุน
- 5 นางสาวอรุณรัตน์ จันทร์กระพ้อ ผู้ช่วยเลขานุการกองทุน
- 6 นางสาวโกสุม แยมอารีย์ เหมัญญิกกองทุน
- 7 นางสาวประภัสสร ฮับกันภัย ผู้ช่วยเหมัญญิกกองทุน
- 8 นางสาวอรนงค์ โอภาส ผู้ช่วยเหมัญญิกกองทุน
- 9 นายสมศักดิ์ อะเซ็น ประชาสัมพันธ์กองทุน
- 10 นายประจักษ์ วาริวณิช ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์กองทุน
- 11 นายมนตรี จันทร์ทอง ปฏิคม
- 12 นายเดชา ยามาล ผู้ช่วยปฏิคม
- 13 นายวัชระ แวดคำ กรรมการกองทุน
- 14 นายมานิตย์ ช้างสว่าง กรรมการกองทุน
- 15 นางสาวทัศนีย์ รังสรรค์ยุทธนา กรรมการกองทุน¹

1.4 สภาพสังคม

ชุมชนวัดกัลยาณ์ มีจำนวนหลังคาเรือนตามสำนักพัฒนาชุมชนชนบุรี มีทั้งหมด 280 หลังคาเรือน จำนวน ครัวเรือนตามสำนักพัฒนาชุมชนเขตชนบุรี มีทั้งหมด 314 ครัวเรือน ในครัวเรือนมีจำนวนประชากร 1,470 คน ชาย 686 คน หญิง 784 คน อายุของประชากรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 18 ปี ถึงอายุ 60 ปี ที่อยู่ในวัยทำงาน คนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา รองลงมาจบอาชีวศึกษา

ชุมชนภูฏีจีน เป็นชุมชนใหญ่มีบ้านเรือน 280 หลัง มีประชากรทั้งหมด 1,850 คน เป็นชาย 820 คน หญิง 1,030 คน

ชุมชนภูฏีขาว มีบ้านเรือน 230 หลัง มี 295 ครอบครัว มีประชากรทั้งหมด 1,137 คน เป็นชาย 556 คน หญิง 581 คน

¹ สำนักงานเขตชนบุรี วันที่ 25 สิงหาคม 2547

ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม¹ มีครัวเรือนทั้งสิ้น 342 ครอบครั มีบ้าน 237 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งหมด 1,284 คน เป็นชาย 728 คน เป็นหญิง 556 คน

1.5 การละเล่น การแสดง และดนตรี

การแสดงงิ้ว การแสดงดนตรีไทยวงปี่พาทย์บ้านจางวางทั่ว พาทย์โกศล บรรเลงในงานพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานโกนจุก งานแต่งงาน งานบวช งานศพ งานฉลองเทศกาลต่าง ๆ ทางเพลงของ พาทย์โกศลออกลักษณะแจ่มแจ้ง

1.6 ภาษา พูดภาษาไทย ภาษาจีน ภาษายาวี

1.7 การบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

มีการบูรณาการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ การไหว้พระที่วัดกัลยาณมิตรแล้วเดินเรียบริมแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อชมศาลเจ้าเกียนอันเกงหรือศาลเจ้าแม่กวางอิม เดินต่อไปซื้อขนมขมิ้นที่บ้านขนมฝรั่งกุฎีจีน บ้านขนมกุสุรัง ไหว้แม่พระมารีที่โบสถ์วัดช่างดาครู้ส แล้วเดินย้อนทางเดิมมาชมเครื่องดนตรีไทยเดิมที่บ้านจางวางทั่ว พาทย์โกศล แล้วเดินข้ามถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ เดินเข้าชุมชนกุฎีขาว ชมมัสยิดบางหลวง และสุสานกุโบร์ หรือจะใช้เส้นทางถนนนันทรมาลงที่ซอยกุฎีเจริญพาศน์ มีกิจกรรมทำบุญที่กุฎีเจริญพาศน์ดังปฏิทินงาน วันบุญกุฎีเจริญพาศน์ ประจำปีอิหฺเราะฮ 1424-1425 (พ. ศ. 2547-2548) ชมมัสยิดผดุงธรรมอิสลาม บ้านไทยโบราณ เช่น บ้านพระยาอาหารบริรักษ์ บ้านพระยาสิทธิภูมิ บ้านขุนอินทร์ บ้านพระฤชาประมวญ ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน วัดหงส์รัตนาราม มัสยิดต้นสน สุสานประวัติศาสตร์ วัดโมลี ป้อมวิชัยประสิทธิ์

ลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น

-1.14 อาหารประจำถิ่น

ชาวบ้านรับประทานอาหารไทยเป็นหลัก มีอาหารอีสานขายมากปะปนกัน นักท่องเที่ยวบางคนได้ทานก๋วยเตี๋ยวเรือบริเวณข้าง ๆ วัด เดินออกมาจากวัด ไกลพอสมควร รสชาติพอใช้ได้ ราคาไม่แพงเกินไป บ้างก็เห็นอาหารไทยธรรมดาทั่ว ๆ ไป เช่น พริกแกง ส้มตำ ก๋วยเตี๋ยว ข้าวเหนียว ขนมหวาน วุ้น ขนมหม้อแกง บ้างก็ยังไม่ได้ออกทาน ไม่ได้ชิมเลย บ้างก็ไม่ค่อยเห็นมีร้านค้า ชาวชุมชนกุฎีจีน จะรับประทานอาหารเช้าในศาลเจ้า

นักท่องเที่ยวจะได้รับประทานอาหารท้องถิ่นของชุมชนกุฎีจีน ได้แก่
เนื้อแซนโหม คล้ายเนื้ออบฝรั่ง

¹ สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2546

ต้มมะฝาด คล้ายแกงจับฉ่าย

ทอดมันปลา ทรายผสมกับปลาเนื้ออ่อน มีน้ำจิ้มทอดมันคล้ายน้ำจิ้มปอเปี๊ยะญวน

ขนมฝรั่งกุฎีจีน รสชาติอร่อยเป็นที่นิยมของชาวบ้านในชุมชน คล้ายขนมไข่กรรมวิธีการทำใช้แรงงานคนไม่ใช่เครื่อง ใช้ฟันเป็นเชื้อเพลิง ทำให้มีกลิ่นหอมจากไม้ฟัน และมีรสต่างจากขนมไข่ ข้างนอกกรอบ ข้างในหวานหอมนุ่ม มีรูปร่างงดงาม

ขนมกุสรัง หรือขนมตรุษฝรั่ง ทำในช่วงเทศกาลคริสต์มาส

ขนมบ้าบิ่น หวานมัน **ขนมกะละแม**

มีการขายอาหารอิสลามมาก เช่น มะตะบะ ก๋วยเตี๋ยวแขก ชาวแขกคลองบางหลวงหรือคลองบางกอกใหญ่ ไม่รับประทานเนื้อหมู รับประทานอาหารท้องถิ่นอันได้แก่

มัสมั่น แกงมัสมั่น ไก่บ้านใส่เครื่องเทศ

ข้าวเหนียวเหลืองหน้าไก่ ทำกันในงานบุญมุสลิมย่านคลองบางกอกใหญ่ เช่น งานโกนผมไฟเด็ก งานสูหนัด หรือทำเพื่อเป็นสิริมงคลแก่เด็ก ๆ ที่เรียนพระคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นอาหารตำรับไทยปนเทศ เพราะมีข้าวเหนียวมูลสีเหลืองราดหน้าด้วยแกงไก่รสชาติเดียวกับแกงมัสมั่น

กะبابไก่ ไก่ปิ้ง ไก่ย่าง ทำในงานบุญสี่สิบวัน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้เสียชีวิต ทำจากเนื้ออกไก่บ้าน เลาะหนังออก แล้วหมักกับพริกไทย กระเทียม หอมแดง ยี่หระ ลูกผักชี ทากระทิเวลาอย่าง ง่ายเสร็จหันเป็นชิ้นเท่าหัวแม่มือ ห่อด้วยใบตองสดกลัดไม้กลัด

สลัว ข้าวต้มกะทิไก่ทรงเครื่อง ใส่เนื้อไก่บ้านต้มฉีกเป็นเส้น ๆ ใส่เครื่องเทศอย่างลูกยี่หระ ลูกผักชี ลูกกระวาน กานพลู อบเชยปรุงรสด้วยน้ำส้มสายชูใส่พริกเหลืองสด และเกลือ

ขนมใส่ไก่ ของหวานทำจากแป้งสาลีหมักน้ำข้าวหมากและน้ำปูนใสเพื่อให้กรอบ นำแป้งที่หมักแล้ว โรยให้เป็นเส้น ทอดลงในน้ำมันร้อน ทอดสุกแล้วจะมีสีเหลืองคล้ายใส่ไก่ นำขึ้นจากกระทะแล้วใส่น้ำเชื่อม แซ่ไว้สักครู่ แล้วนำขึ้นผึ่งให้แห้ง

ภาพที่ 26 อาหารอิสลาม

ข้าวหุง ถ้าใส่ไก่หมกไว้ก้นหม้อ จะเรียกว่า ข้าวหมกไก่ ถ้าไม่ใส่ไก่ หุงอย่างเทศล้วน ๆ จะเรียกว่า ข้าวบุหรี หรือ ข้าวบุเหล่า

ภาพที่ 27 ข้าวหุง

ภาพที่ 28 ขนม ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน

แกงกรุ่ม เป็นแกงกะทิ คล้ายแกงมัสมั่น แต่รสชาติไม่เหมือนกัน เพราะใส่ผลอินทผลัมดิบ จึงมีรสชาติออกเปรี้ยว สีส้มเขียว พวกแขกเรียกผลอินทผลัมว่า กรุ่มว่า มีกรุ่มที่ทำจากไก่ แพะ แกะ ปลาอินทรี

ภาพที่ 29 แกงกรุ่ม

หริ่ม อาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวภูเก็ตใหญ่หรือมัสดิดต้นสน โรยไข่ให้เป็นเส้นร่างแผ่นเป็นแผ่นกลมในกระทะร้อน ห่อแผ่นหริ่มใส่กุ้งผัด ใบผักชี พริกชี้ฟ้า ทำขึ้นพอลำ

น้ำจิงแขก เอาจิงแก่ต้มน้ำ ทูบตะไคร้สดใส่ลงไป รวมทั้งสระระแห่นั้งต้น อบเชย กานพลู 楊ไฟ เคี้ยวจนหอม เติมน้ำตาลทรายแดง ต้มได้ทั้งร้อนและเย็น ต้มในช่วงถือศีลลดกรรมคุณ ต้มตอนลดศีลลดช่วงใกล้ค่ำ ช่วยระบาย ขับเหงื่อ ขับลม

น้ำกุหลาบ น้ำทับทิม และน้ำสะลาบัต (เครื่องต้มเข้มข้น)

ชะหริ่มและลุดตี ชะหริ่มทำจากแป้งข้าวเจ้าโม้กับน้ำอบดอกไม้และควันเทียนอบ นำน้ำแป้งที่ได้ลงกวนในกระทะทองเหลือง ผสมกับกะทิและน้ำตาล ถ้าใช้น้ำตาลทรายขาวเราเรียกว่าชะหริ่มขาว ถ้าใช้น้ำตาลปี๊บผสม เราเรียกว่า ชะหริ่มแดง เวลาทำบุญต้องทำทั้งสองสี เวลาทานต้องเอา

ชะหริ่มห่อด้วยแผ่นลุดตีที่ทำจากแป้งข้าวเจ้า นำไปต้มพอสุก แบ่งแบ่งเป็นลูกกลม ๆ นำมานวดด้วย
พลองเป็นแผ่นกลมบางเสมอกัน จากนั้นนำไปปิ้งบนกระทะจนสุก

ภาพที่ 30 ชะหริ่มและลุดตี

ภาพที่ 31 ขนมห

แป้งกรอกหรือขนมหกรอก ทำด้วยแป้งข้าวเจ้าผสมกับน้ำสุก เติมน้ำใบเตยให้เข้ากัน ใส่สี
เหลืองจากหญ้าฝรั่นหรือขมิ้นผง แล้วตัดเป็นส่วนทลงร้อนในกระทะร้อนให้เป็นแผ่นกลม เมื่อแป้ง

สุกทั่วแผ่นจะร้อนจากกระทะมีสีเหลือง ใส่สังขยาแล้วม้วนห่อเป็นคำ หรือจะใส่กุ้งผัด เพิ่มถั่วอก ลวกสุกห่อเป็นคำ

เมี่ยงส้ม อาหารในวันแต่งงาน ใช้ผลไม้รสเปรี้ยว ส้มโอ สับปะรด มะม่วงดิบ ราดด้วยน้ำ เมี่ยงเคี้ยวน้ำตาล ใส่ถั่วลิสงคั่วบดแหลก หอมแดงเจียว จิงชอย ใส่ในกระทงใบตองแห้งรองก้น กระทงด้วยใบชะพลูสด หรือผักกาดหอม

มะนิดา อาหารวันแต่งงาน ทำจากแป้งคำหรือแป้งสาลิไม่ขัดผิวนวดกับน้ำแล้วเติมน้ำมันเนย พอให้นุ่ม บดเป็นแผ่นกลมบางเสมอกัน นำไปปิ้งหรือย่างบนกระทะร้อน ไม่ต้องใช้น้ำมัน เมื่อปิ้งย่าง สุกทั่วแผ่นแล้วนำมาจึกเป็นชิ้นเล็ก ๆ ใส่ในกระทงใบตองแห้ง ราดด้วยน้ำเชื่อมที่ทำจากการเคี้ยว น้ำตาลทรายแดงในน้ำมันเนย

การจัดประชุมเวทีชาวบ้าน

มีการจัดกิจกรรมดังนี้คือ จัดประชุมเวทีชาวบ้านเพื่อฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชน บางกอกใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ประธานชมรมเรารักธนบุรี ชาวบ้านในท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล ครูบาอาจารย์จากโรงเรียนแสงอรุณ โรงเรียนช่างดาครู้ส พระภิกษุสงฆ์จาก วัดต่าง ๆ เช่น วัดกัลยาณมิตร วัดหงส์รัตนาราม โบสถ์ช่างดาครู้ส ศาลเจ้าเกียนอันเกง มัสยิด กุฎี และ นักท่องเที่ยวเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย จัดที่วัดกัลยาณมิตรและที่กุฎี เจริญพาศน์ ตลอดจนการติดตามและปรับปรุงแก้ไขกิจกรรม ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอน ชาวบ้านในชุมชนร่วมรับรู้เพื่อให้ได้ข้อสรุป กระบวนการสังเคราะห์ข้อสรุป ชาวบ้านจะค่อย ๆ พัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง ข้อมูลที่ได้จะมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านของชาวบ้านตลอดจนนิสัยใจคอ ความต้องการ และแบบแผนการ ดำเนินชีวิต

ภาพที่ 2.26 การประชุมเวทีชาวบ้านที่กุฎีเจริญพาศน์

ภาพที่ 2.27 การประชุมเวทีชาวบ้านที่กุฎีเจริญพาศน์

ภาพที่ 2.28 การประชุมเวทีชาวบ้านที่กุฎิเจริญพาศน์

2. ตอบคำถามการวิจัยที่ผู้วิจัยร่วมกันตั้งกับชาวบ้าน

1. นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์อะไรบ้างจากการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ชมลักษณะทางกายภาพ พื้นที่ที่ตั้ง สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาชาติพันธุ์ การตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน วัฒนาอาราม สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี มีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมอะไรบ้างที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น อาหารประจำถิ่น การแต่งกาย เยี่ยมชมสินค้าและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน อาชีพ

2. วัดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกอะไรบ้าง มีที่พักค้างแรมอะไรบ้าง มีที่พักแบบโฮมสเตย์หรือไม่ ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ห้องสุขา สถานที่ขายของที่ระลึก การจัดการภูมิสถาปัตยกรรม การจัดการพื้นที่ตามวัตถุประสงค์ มีเส้นทางเดินเท้าอย่างไร มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใด มีการกำหนดจุดขายเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนอย่างไร มีบริการอะไรบ้าง มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวชุมชนหรือไม่ มีการอบรมมัคคุเทศก์หรือไม่ นักท่องเที่ยวจะทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากที่ใดบ้าง มีศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่ มีกิจกรรมอะไรบ้าง รวมทั้งมีผลกระทบอะไรบ้างต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

1 แผนการจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

1 วัดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว

มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้ในระดับหมู่บ้านและชุมชน จากทำเลที่ตั้งถือว่าดี น่าสนใจ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำอันร่มรื่นเหมาะสม เดินทางได้สะดวกสำหรับการมากราบไหว้บูชาพระนั่งรถมาทางบกก็ได้เพราะชุมชนอยู่ใกล้ถนน เดินเข้าซอยไม่ลึก ทางไม่ซับซ้อนนั่งเรือมาทางน้ำก็ได้ เพราะมีเรือสัญจรไปมา

1.1 ความสามารถในการเข้าถึงชุมชน

เส้นทางที่ 1 ทางเข้าชุมชนกุฎีจีนทางน้ำสามารถนั่งเรือข้ามฟากจากท่าเรือปากคลองตลาด ซึ่งเปิดเวลา 4.30 น. – 21.30 น. ค่าโดยสารเรือข้ามฟากคนละ 3 บาท รถมอเตอร์ไซด์คันละ 5 บาท หาบเร่ 5 บาทมาขึ้นที่ท่าเรือวัดกัลยาณมิตรซึ่งอยู่ระหว่างศาลเจ้าเกียนอันเกงกับโรงเรียนกัลยาณมิตร หรือเช่าเรือเหมาลำมาจอดที่ท่าหน้าวัดก็ได้ (ภาพที่ 4.1)

เส้นทางที่ 2 ส่วนทางบกสามารถนำรถยนต์หรือรถทัวร์มาจอดที่วัดกัลยาณมิตร (ภาพที่ 4.2)

เส้นทางที่ 3 ทางเข้าชุมชนกุฎีจีนทางน้ำ สามารถนั่งเรือข้ามฟากจากท่าปากคลองตลาด หรือเช่าเรือเหมาลำมาขึ้นที่ท่าเรือวัดช่างศดอยู่ติดกับโรงเรียนอนุบาลแสวงอรุณ (ภาพที่ 4.3)

เส้นทางที่ 4 ทางเข้าชุมชนกุฎิขาวทางบก เป็นทางเดินเท้าผ่านหลังวัดกัลยาณมิตร ทางราชการได้ก่อสร้างเขื่อนกั้นน้ำท่วมชุมชน ใช้เป็นทางเดินเท้าเข้าชุมชน มีการสร้างสะพานไม้เทียบคลองบุปผารามจากเชิงสะพานหน้า ส.น. บุปผาราม เข้ามาทางท้ายชุมชน ต่อมาเมื่อเขื่อนคอนกรีตเป็นทางเท้าเข้าชุมชน

เส้นทางที่ 5 ทางน้ำ มีทำนบน้ำหน้ามัสยิด และทำนน้ำสะพานยาว

เส้นทางที่ 6 ทางเข้าชุมชนกุฎิเจริญพาศน์ขาวทางบก ถนนอิสรภาพซอย 28 หรือซอยข้างสะพานเจริญพาศน์ (ภาพที่ 4.4)

เส้นทางที่ 7 ทางน้ำ นั่งเรือหางยาวมาขึ้นที่ท่าเรือเจริญพาศน์ซึ่งกำหนดขีดความสามารถรับน้ำหนักผู้โดยสารได้ไม่เกิน 30 คน หรือ ท่าวัดหงส์รัตนารามซึ่งอยู่ใกล้กันรับน้ำหนักได้ไม่เกิน 32 คน ท่าเรือเจริญพาศน์ มีป้ายคำเตือนว่า “ โปะนี้จุคนได้ 30 คน สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ ” ท่าเรือวัดหงส์รัตนาราม มีป้ายคำเตือน “ โปะนี้จุคนได้ 30 คน สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ ” (ภาพที่ 4.5-4.6)

2. ถึงอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Facilities)

2.1 มีที่พักค้างแรมสำหรับผู้ที่มาศึกษาด้านศาสนา ที่พักแบบโฮมสเตย์ยังไม่มี

ที่พักแบบโฮมสเตย์ยังไม่มี มีแต่ห้องเช่า และที่พักแบบให้พักเพื่ออยู่อาศัยพระธรรมคำสอน ถือกีฬศึกษาพระคัมภีร์อัลกุรอาน ที่กุฎิเจริญพาศน์และมัสยิดต้นสนสำหรับผู้ที่มีนับถือศาสนาอิสลาม (ภาพที่ 4.7)

2.2 อาหารประจำถิ่นตามสั่ง

นักท่องเที่ยวสามารถสั่งทำอาหารท้องถิ่นของชุมชนกุฎิจินแล้วแต่เทศกาล ได้แก่ เนื้อแซนโหม คล้ายเนื้ออบฝรั่ง ต้มมะผาด คล้ายแกงจับจ่าย ทอดมันปลาทรายผสมกับปลาเนื้ออ่อน มีน้ำจิ้มทอดมันคล้ายน้ำจิ้มปอเปี๊ยะญวน ขนมบ้าบิ่น หวานมัน ขนมกะละแม เดือนธันวาคมเป็นช่วงเทศกาลคริสต์มาส ปีใหม่ จะมีการทำอาหารคือ สตูลิ้นหมูและวุ้นและขนมกุสร้อยหรือขนมทรูฝรั่งมีการปรับปรุงขนมโดยใส่กะทิสด ใส่เนยขาวและเนยธรรมชาติ

ชาวแขกคลองบางหลวงหรือคลองบางกอกใหญ่ไม่รับประทานเนื้อหมู นักท่องเที่ยวสามารถสั่งทำอาหารท้องถิ่นได้ตามเทศกาลงานฉลองต่าง ๆ อัน ได้แก่ แกงมัสมั่นไก่ใส่เครื่องเทศ ข้าวเหนียวเหลืองหน้าไก่ ทำกันในงานบุญมุสลิมย่านคลองบางกอกใหญ่ เช่น งาน โคนผมไฟเด็ก งานสูหนัด หรือทำเพื่อเป็นสิริมงคลแก่เด็ก ๆ ที่เรียนพระคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นอาหารตำรับไทยปนเทศ เพราะมีข้าวเหนียวมูลสีเหลืองราดหน้าด้วยแกงไก่รสชาติเดียวกับแกงมัสมั่น

กะบายไก่อปิ้ง ไก่อ่าง ทำในงานบุญสี่สิบวัน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้เสียชีวิต ทำจากเนื้อไก่อปิ้ง และหนังออก แล้วหมักกับพริกไทย กระเทียม หอมแดง ยี่หระ ลูกผักชี ทาเกะที เวลาอย่าง ง่ายเสร็จหันเป็นชิ้นเท่าหัวแม่มือ ห่อด้วยใบตองสดกลัดไม้กลัด

สลัว ข้าวต้มกะทิไก่อทรงเครื่อง ใส่เนื้อไก่อปิ้งต้มจนเป็นเส้น ๆ ใส่เครื่องเทศอย่างลูกยี่หระ ลูกผักชี ลูกกระวาน กานพลู อบเชย ปรงรสด้วยน้ำส้มสายชูใส่พริกเหลืองสด และเกลือ

ขนมใส่ไก่ ของหวานทำจากแป้งสาลีหมักน้ำข้าวหมากและน้ำปูนใสเพื่อให้กรอบ นำแป้งที่หมักแล้ว โรยให้เป็นเส้น ทอดลงในน้ำมันร้อน ทอดสุกแล้วจะมีสีเหลืองคล้ายใส่ไก่ นำขึ้นจากกระทะแล้วใส่น้ำเชื่อม แซ่ไว้สักครู่ แล้วนำขึ้นผึ่งให้แห้ง¹

2.3 มีร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม

ทางวัดกัลยาณมิตรไม่อนุญาตให้มีการขายอาหารและเครื่องดื่มภายในวัดเพราะจะให้เกิดสกปรก นักท่องเที่ยวต้องเดินออกไปนอกวัด มีบริการร้านขายอาหารไทย เครื่องดื่มน้ำอัดลม น้ำเปล่า อยู่รอบวัด เช่น พวงข้าวแกง ก๋วยเตี๋ยว ก๋วยเตี๋ยวเรือ อาหารผัดตามสั่ง รวมทั้งอาหารอีสาน ข้าวเหนียว ส้มตำ ไก่อ่าง ขนมไทย เช่น ข้าวเหนียว ขนมหวาน วุ้น ขนมหม้อแกง ราคาไม่แพง มีอาหารเจให้บริการแก่ผู้มาทำบุญเทศกาลและพิธีกรรมในศาลเจ้า มีร้านอาหารผัดตามสั่งบริการอยู่ด้านวัดช่างดาครู๊ต รสชาติอร่อยดี นอกจากนี้ยังมีร้านขายอาหารอิสลามด้วย เช่น มะตะบะ ก๋วยเตี๋ยวแขก (ภาพที่ 4.9)

มีทั้งร้านและรถเข็นติดป้ายสี่เหลี่ยมตัวหนังสือสีเหลืองขายกาแฟโบราณ มีตราสัญลักษณ์มังกรบินสีแดงในวงกลมสีขาวทางซ้ายมือ ทางขวามือเป็นป้ายสีน้ำเงินคำโฆษณาด้วยตัวอักษรสีขาวขายเครื่องดื่มประเภทโอเลี้ยง กาแฟเย็น ชาเย็น ชาดำเย็น นมเย็น เนสกาแฟเย็น ชามะนาว น้ำหวาน โอวัลตินเย็น น้ำบัว ไข่ลวก (ภาพที่ 4.10 – 4.11)

2.4 ห้องสุขา

ห้องน้ำ ห้องสุขามีป้ายลูกศรสีแดงบอกทางเข้าห้องสุขา แบ่งเป็นห้องสุขาชายหญิง หน้าวัดกัลยาณมิตร ตามวัด โบสถ์ และกุฏิมีห้องน้ำให้บริการอยู่แล้ว ห้องสุขาสะอาดพอใช้ได้ มีห้องสุขาบริการตามร้านอาหารหรือขอเข้าห้องสุขาตามบ้านของชาวบ้านก็ได้ (ภาพที่ 4.19 – 4.20)

2.5 ที่ขายของกราบไหว้บูชาพระ ทางวัดให้บริการจำหน่ายของกราบไหว้บูชาพระ เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน ทองคำเปลว น้ำมัน พวงมาลัยของทางวัดกัลยาณมิตร (ภาพที่ 4.22)

¹ ชีรนนท์ ช่วงพิชิต. “ตามรอยสำรับแขกคลองบางหลวง”, สารคดี. เมษายน 2544, หน้า 146-8.

2.6 โทรศัพท์สาธารณะ มีโทรศัพท์สาธารณะสีฟ้าบริเวณท่าเรือวัดช้างตากูส์จำนวน 2 เครื่องข้างวัดหาส์รัตนาราม 3 เครื่อง สำหรับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว (ภาพที่ 4.23- 4.25)

2.7 สถานที่ขายของที่ระลึก

ในชุมชนมีร้านค้าทั่วไปแต่มีข้าวของให้นักท่องเที่ยวชมน้อย มีร้านขายสินค้าโอท็อป เช่น ไข่เค็มแป้นสาน มีร้านขายของที่ระลึกของไทย ๆ ไปสการ์ด พวงกุญแจ เสื้อผ้าให้นักท่องเที่ยว

2.8 มีผู้นำรองกตหยอดเหรียญลิตรละบาท ตั้งอยู่ที่ทำการชุมชนวัดกัลยาณมิตร

2.9 มีบริการเบ็ดตกปลาให้เช่าตรงบริเวณทางเดินริมน้ำ

มีบริการเบ็ดตกปลาให้เช่าตรงบริเวณทางเดินริมน้ำบริเวณหน้าวัดกัลยาณมิตร และศาลเจ้าแม่กวางอิมสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ (ภาพที่ 4.26)

2.10 ร้านจำหน่ายสินค้ามุสลิมและงานบริการ ร้านจำหน่ายสินค้าจากกลุ่มประเทศมุสลิม ตำราศาสนาอิสลาม เสื้อผ้าบุรุษและสตรี วิซีดี ซีดี เทปภาพยนตร์อัลกุรอานและคู่มือต่าง ๆ อุปกรณ์สำหรับมัสยิด รั้งจัดการทัวร์ฮัจญ์และชิยาเราะห์ รั้งบริการงานพิธีทางศาสนาอิสลาม (ภาพที่ 4.27)

2.11 ร้านรับซ่อมกระเป๋า รองเท้า ชาย หญิง ทุกชนิด (ภาพที่ 4.28)

2.12 ร้านรับตัดสติ๊กเกอร์ทุกชนิด (ภาพที่ 4.29)

2.13 บริการสอนเสริมภาษาต่างประเทศ ที่กุฎิสงฆ์คณะ 5 วัดหงส์รัตนาราม

2.14 สถานที่จอดรถยนต์ ที่จอดรถประจำมีหลังคา คิดค่าบำรุงเดือนละ 500 บาท ส่วนที่จอดไม่มีหลังคาคิดค่าบำรุงเดือนละ 400 บาท จอดรถชั่วคราวครั้งละ 10 บาท จอดรถให้ติดต่อบัณฑิต (ภาพที่ 4.31)

3. การจัดการภูมิสถาปัตยกรรม (geography-architecture)

ชาวบ้านในชุมชนเดินทางอพยพมาทางน้ำเห็นว่าทำเลบริเวณสองฝั่งคลองบางกอกใหญ่เหมาะสมกับการตั้งรกรากเป็นชุมชน ชาวมุสลิมนิยมสร้างบ้านเรือนอยู่รอบ ๆ วัด สุเหร่าหรือกุฎิติดริมแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองบางกอกใหญ่ซึ่งมีอาณาบริเวณกว้างขวางร่มรื่นเย็นสบายดี ได้เห็นทัศนียภาพของแม่น้ำและสองฝั่งคลอง บ้านสร้างด้วยไม้หลังคาสังกะสีหลังเล็ก ๆ อยู่ติด ๆ กันเป็นแถว ประตูหน้าต่างของบ้านเรือนพยายามอนุรักษ์ของเก่าไว้ โดยเฉพาะบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ริมน้ำอันเงียบสงบ (ภาพที่ 4.32 – 4.33)

ภายในชุมชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดสะอ้าน มีทั้งบ้านเช่า บ้านส่วนตัว บ้านเรือนเกือบทุกหลังมีไฟฟ้า น้ำประปา นอกจากนี้ยังจัดให้มีแสงไฟสว่างทั่วชุมชน มีถนนตรอก

ชอกชอยแคบ ๆ สำหรับสัญจรไปมาภายในชุมชน ชาวชุมชนมีแผนอนุรักษ์วัดวาอารามซึ่งมีประวัติศาสตร์ และลักษณะทางสถาปัตยกรรมเก่าแก่โบราณสวยงาม ภายในวัดมีจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม มีความภาคภูมิใจในความงดงามของศิลปะสถาปัตยกรรมการก่อสร้างวัดวาสุหระว่าโบสถ์วิหาร มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดสะอ้านสวยงามร่มรื่น (ภาพที่ 4.32)

มีการปลูกต้นไม้ใหญ่โอบรอบวัดหงส์รัตนารามคู่มกิม ต้นจามจรีไม้บำรุงดิน ต้นสมอไทย มีผลเป็นสมุนไพร ต้นสาละลังกาไม้พุทธประวัติ ต้นโพธิ์ไม้พุทธประวัติ ต้นพิกุลดอกเป็นสมุนไพร (ภาพที่ 4.33) ต้นไม้ใหญ่รอบวัดหงส์รัตนาราม (ภาพที่ 4.34) ต้นจามจรี (ภาพที่ 4.35) ต้นสมอไทย (ภาพที่ 4.39) สาละลังกา (ภาพที่ 4.39) ต้นพิกุล (ภาพที่ 4.39) ต้นโพธิ์ (ภาพที่ 4.39)

4. การจัดการพื้นที่ตามวัตถุประสงค์

การจัดการปรับปรุงพื้นที่และสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้ดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ของทางวัดคือให้ชุมชนนี้เป็นชุมชนชาวคริสต์ 90 % ทางวัดมีข้อตกลงว่าเจ้าของบ้านที่อยู่อาศัยในชุมชนต้องเป็นชาวคาทอลิก 100 % ได้มีการจัดการมิให้มีการเล่นฟุตบอลภายในวัด ย้ายคนเช่าที่วัดที่มีได้นับถือศาสนาคริสต์ออกไป ชาวบ้านที่ย้ายออกไปต้องขายบ้านคืนให้วัด มีพระสงฆ์ดูแลวัดเป็นเทศาภิบาล หลังหกโมงเย็นต้องหยุดกิจกรรมทั้งหมด มีประกาศขอความร่วมมือให้ผู้ขับจี้รถจักรยานยนต์ กรุณาลดเสียงและความเร็วลงทุกเย็นตั้งแต่เวลา 18.00-20.00 น. ช่วงเช้าวันอาทิตย์ เวลา 6.00-10.00 น. (ภาพที่ 4.40)

ห้ามชาวชุมชนกินเหล้า ห้ามจำหน่ายหรือเสพยาเสพติด กำจัดพื้นที่ล่อแหลม เช่น ทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาตามแนวความคิดของอดีตผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ดร. พิจิตร รัตกุล กับกรมเจ้าท่า เพราะเป็นแหล่งมั่วสุมเสพยาหรือค้าขายยาเสพติด รวมทั้งกลุ่มวัยรุ่นย่านวัดกัลยาณมิตรยกพวกตีกับวัยรุ่นย่านสะพานพุทธ ถ้าไม่มีทางเดินริมน้ำจะทำให้เศรษฐกิจภายในชุมชนดีขึ้น เนื่องจากสามารถขายอาหารและน้ำดื่มให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนได้ด้วย ฉะนั้นการสร้างทางเดินริมน้ำจึงมีผลเสียมากกว่าผลดี ชาวชุมชนจึงขอให้ยกเลิกการสร้างทางเชื่อมริมน้ำเจ้าพระยาด้านชุมชนกุฎีจีน เอาสะพานออกตัดทางเชื่อมไปเลย เก็บพื้นที่ไว้สำหรับตกปลา (ภาพที่ 4.41)

นอกจากนั้นก็ให้ระวังเรื่องขโมยถังแ่งขึ้นบ้านชาวบ้าน เรื่องไฟไหม้ ห้ามมิให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือซ่อมแซมบ้านริมน้ำก่อนจะได้รับอนุญาตจากทางวัด เพราะผิดกฎหมาย การจะสร้างบ้านใหม่ต้องให้เจ้าอาวาสเป็นผู้อนุมัติ¹

¹ สัมภาษณ์นายสนธิ สุวรรณศรี อาชีพเลขานุการการท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2548 เวลา 14.30 น บริเวณวัดช่างดาครู้ส.

ส่วนชาวบ้านในชุมชนกุฎีขาวซึ่งมีสภาพเป็นเกาะ ทางตอนเหนือมีถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ผ่านรถยนต์เข้าชุมชนไม่ได้ จึงต้องมีการเฟ้ระวังเรื่องไฟไหม้ แก้ไขด้วยการก่อตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัย ส่งคณะกรรมการและอาสาสมัครเข้าอบรมบรรเทาสาธารณภัยจากกรมตำรวจ จำนวน 30 คน ได้เครื่องสูบน้ำดับไฟ 70 แรงม้า 100 กว่าเครื่อง พร้อมอุปกรณ์ดับเพลิงซึ่งติดตั้งตามบ้านเรือน

5. เส้นทางเดินทาง – เท้า (walking routes)

มีเส้นทางเดินเท้าเส้นทางที่ 1 เริ่มออกเดินทางเท้าจากหน้าวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ใหัวพระที่วัด แล้วเดินเรียบทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อชมศาลเจ้าเกียนอันเกงหรือศาลเจ้าแม่กวางอิม แล้วเดินต่อไปซื้อขนมซิมที่บ้านขนมฝรั่งกุฎีจีน ซอย 7 บ้านขนมกุสรัง ใหัวแม่พระมารีที่โบสถ์วัดช่างตากูร์ส แล้วเดินย้อนทางเดิมมาชมเครื่องดนตรีไทยเดิมและพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กับเจ้าของบ้านที่บ้านจางวางทั่ว พาทยโกศล แล้วเดินข้ามถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ เดินเข้าชุมชนกุฎีขาว ชมมัสยิดบางหลวง และสุสานกุโบร์

เส้นทางเดินเท้าเส้นทางที่ 2 เริ่มออกเดินทางจากท่าเรือวัดช่างตากูร์ส เดินเข้าวัดช่างตากูร์ส แล้วเดินชมชุมชนกุฎีจีนซอย 3 แวะซื้อขนมที่บ้านขนมกุสรัง เดินไปบ้านขนมฝรั่งกุฎีจีนที่กุฎีซอย 7 ชมศาลเจ้าแม่กวางอิม ใหัวหลวงพ่อโตที่วัดกัลยาณมิตร เดินชมเครื่องดนตรีไทยเดิมที่บ้านจางวางทั่ว พาทยโกศล แล้วเดินข้ามถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ เดินเข้าชุมชนกุฎีขาว ชมมัสยิดบางหลวง และสุสานกุโบร์

เส้นทางเดินเท้าเส้นทางที่ 3 ้างเรือหางยาวจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าคลองบางกอกใหญ่มาจอดที่ท่าหน้าวัดหงส์รัตนาราม หรือท่าเรือเจริญพาศน์ก็ได้ หรือจะใช้เส้นทางถนนนั่งรถประจำทาง รถมอเตอร์ไซด์ รถแท็กซี่ หรือสามล้อมาลงที่ปากซอยกุฎีเจริญพาศน์หรือซอยอิสรภาพ 28 ลงเดินชมกุฎีเจริญพาศน์ทางซ้ายมือ แล้วเดินตรงมาเลียซ้ายเข้าชมมัสยิดผดุงธรรมอิสลาม เดินต่อมาทั้งด้านซ้ายและขวาจะเป็นบ้านทรงไทยโบราณ เช่น บ้านพระยาอาหารบริรักษ์ บ้านพระยาอภิรักษ์ บ้านขุนอินทร์ บ้านพระฤชาประมวญ ตามศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินหรือศาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มหาราช วัดหงส์รัตนารามราชวรวิหาร มัสยิดต้นสน สุสานประวัติศาสตร์ วัดโมลี ป้อมวิชัยประสิทธิ์

6. ศูนย์ศึกษา (aesthetic)

ชุมชนตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีทัศนียภาพริมแม่น้ำที่สวยงาม ได้เห็นเรือโดยสารสัญจรไปมา ทั้งเรือด่วน เรือข้ามฟาก เรือบรรทุกสินค้า เรือนักท่องเที่ยว บ้านเรือน ชีวิตชาวบ้านริมน้ำทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และสองฝั่งคลองบางกอกใหญ่ ได้เห็นชุมชน บ้านเรือน ร้านค้า วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร ศาลเจ้า มัสยิดหรือกุฎีซึ่งประกอบด้วยมิมับร์ ที่นั่งบรรยายธรรมหรือที่แสดงธรรม แทนยืนอ่านคัมภีร์ สุสานหรือกุโบร์ บ้านไม้โบราณของข้าราชการ ทรงขนมปังจิง ฉลุลายไม้สวยงาม

7 บริการ (Service)

7.1 มีบริการมัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว

ที่วัดฆางตาคู๊สเป็นวัดเดียวที่มีการรับทัวร์ จึงให้บริการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถนำชมและบรรยายให้นักท่องเที่ยวฟัง 3 คน ภายในวัดฆางตาคู๊ส คือ นายณรงค์ จันทร์คงสุข นายบำเหน็จ และนายสานติ สุวรรณศรี รวมทั้งมีการฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ให้มีความรู้คอยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและให้ความรู้ด้านศิลปะภายในโบสถ์โรมันคาทอลิกซึ่งสร้างด้วยสถาปัตยกรรมอิตาลีเลียนที่สวยงามแก่ผู้มาเยี่ยมชม¹

7.2 บริการสอนเสริมภาษาต่างประเทศที่ภูมิจังหวัดคณะ 5 วัดหงส์รัตนาราม (ภาพที่ 4.50)

7.3 ศูนย์ประชาสัมพันธ์ชุมชน และที่ทำการชุมชน เปิดจันทร์-ศุกร์ 9.00-16.00 น. เสาร์ อาทิตย์ หยุด

7.4 ห้องสมุดชุมชน เปิด 16.30 – 18.30 น. ทุกวัน

7.5 ศูนย์พิทักษ์สิทธิผู้บริโภค ชุมชนภูมิจังหวัด สนับสนุนโดยสำนักงานเขตธนบุรี มูลนิธิพัฒนาคุณภาพชีวิต สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

7.6 มีเครื่องดับเพลิง ไว้ป้องกันไฟไหม้ ตั้งอยู่ที่ศูนย์สุขภาพชุมชน และที่ศูนย์ประชาสัมพันธ์ (ภาพที่ 4.51)

7.7 ศูนย์บริการสาธารณสุข 33 เขตบางกอกใหญ่ วัดหงส์รัตนาราม สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร รมรงค์ให้กทม.ปลอดเหล้า เข้าพรรษา ร่วมมือร่วมใจ เริ่ม 22 กรกฎาคม 2548 เขตปลอดบุหรี่ โปรดงดสูบบุหรี่ รักในหลวง ห่วงลูกหลาน ร่วมกันต้านยาเสพติด (ภาพที่ 4.52)

7.8 ศูนย์สุขภาพชุมชน สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร เปิดวันจันทร์-อาทิตย์ เวลา 9.00-16.00 น. โดยอาสาสมัครชุมชน (ภาพที่ 4.54) ศูนย์สุขภาพชุมชน ชุมชนภูมิจังหวัด (ภาพที่ 4.55)

7.9 สนามกีฬา สนามกีฬาชุมชนภูมิจังหวัด เปิดจันทร์-ศุกร์ 8.00-18.30 น. เสาร์-อาทิตย์ 10.00 - 18.30น. (ภาพที่ 4.56-4.57) ลานกีฬากรุงเทพมหานคร ชุมชนวัดโมลีโลกยาราม (ภาพที่ 4.58) ลานกีฬากรุงเทพมหานคร ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม (ภาพที่ 4.59)

7.10 มีการจัดโต๊ะหินอ่อน ให้บริการนักท่องเที่ยวนั่งพักบริเวณลานกีฬากรุงเทพมหานคร บริเวณชุมชนวัดโมลีโลกยารามและรอบ ๆ โบสถ์ซึ่งมีอากาศร่มรื่นดี (ภาพที่ 4.61)

7.11 บริการศูนย์รับแจ้งเหตุ และ ศูนย์บริการครอบครัวในชุมชนภูมิจังหวัด (ภาพที่ 4.62)

¹ สัมภาษณ์นายสานติ สุวรรณศรี อาชีพเลขานุการการท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2548 เวลา 14.30 น บริเวณวัดฆางตาคู๊ส.

8. ข้อมูล (Information)

ชาวชุมชนมีการจัดการให้ข้อมูลทางการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ในหนังสือคู่มือการท่องเที่ยว แจกฟรีไปยังสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นธรรมะ รายการทางโทรทัศน์ณรงค์ให้มาเที่ยวเมืองไทย ศูนย์ประชาสัมพันธ์ของชุมชน ณ ที่ทำการชุมชนวัดกัลยาณมิตร (ภาพที่ 4.62-4.63) สอบถามข้อมูลด้านการท่องเที่ยวชุมชน ประวัติความเป็นมาและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน ได้ที่ศูนย์ประชาสัมพันธ์ชุมชน ณ ที่ทำการชุมชนกุฎิเงิน กรรมการชุมชน (ภาพที่ 4.64 -4.65)

จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ทำป้ายผ้าโฆษณา ดัดใบประกาศจัดงานตามสถานที่และจุดต่าง ๆ ตรงมุมตึกข้าง มีการเอารถออกไปกระจายข่าว ชาวบ้านในชุมชนช่วยบอกข่าวให้กับคนโน้นบ้าง คนนี้บ้าง ต่อ ๆ กันไปว่าวัดไหนมีงานอะไร วันไหนถึงวันไหน ตอนกี่โมง ปิดประกาศหรือผูกป้ายผ้า ตามทางเดิน ตามถนนหนทางทั่วไปบ้าง จากสูจิบัตร แผ่นพับ ป้ายประกาศการจัดงานจากหอกระจายเสียงของทางวัด ให้คนในชุมชนช่วยกันกระจายข่าวแก่เพื่อนฝูงญาติพี่น้องแบบปากต่อปากบอกต่อ ๆ กันมา มีضمมื้อมตำรวจท่องเที่ยวให้บริการสอบถามข้อมูลและศูนย์ประชาสัมพันธ์ตรงทางเข้าวัด ให้บริการแนะนำข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เช่น

งานไหว้หลวงพ่อพระพุทธไตรรัตนนายก (เข้าปอคง) วัดกัลยาณมิตร ระหว่างวันที่ 27 มกราคม – 2 กุมภาพันธ์ 2549 งานไหว้พระเสริมสิริมงคล 9 สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ในงานเทศกาลสงกรานต์ปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ ระหว่างวันที่ 30 ธันวาคม 2548 – 31 มกราคม 2549 ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร ศาลเจ้าพ่อเสือ รวมทั้งมีป้ายบอกทาง และสามารถสืบค้นข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย TAT Call Center โทร 1672 www.tat.or.th/festival นอกจากนี้ยังร่วมกับชมรมสยามทัศน์เพื่อร่วมจัดงานและกระจายข่าวทางสื่อวิทยุและโทรทัศน์ (ภาพที่ 4.66)

และป้ายจัดงาน “ไหว้พระ 9 วัดหลวง” ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ระหว่างวันที่ 9 - 16 เมษายน 2549 โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับทางกรุงเทพมหานครเป็นภาษาอังกฤษวางตั้งไว้ตรงบริเวณประตูทางเข้าวัดกัลยาณมิตรทั้งซ้ายขวา วัดหลวงทั้งเก้า ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) วัดบวรนิเวศวิหาร วัดสระเกศ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร (ภาพที่ 4.67)

จัดทำป้ายประกาศวัดเชิญชวนร่วมกิจกรรมถวายพระราชกุศล พ. ศ. 2549 ปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี (พ. ศ. 2549) และจะเจริญพระ

ชนมพรรษาครบ 80 ปี (2550) คณะสงฆ์ อุบาสกอุบาสิกา จัดกิจกรรมเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล ดังนี้
ทุกวันพระ เชิญชวนพุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่า ร่วมรักษาศุภโศภิตและฟังเทศน์ เวลา 9.00 น. ณ
พระอุโบสถ ทุกวันจันทร์ ร่วมเจริญพระพุทธรูปถวายพระราชกุศลและถวายพระพรชัยมงคล เวลา
17.00 น. ณ บริเวณหน้าพระวิหารหลวง (ภาพที่ 4.68)

Thailand
GRAND INVITATION
2006

ไหว้พระเสริมสิริมงคล

9 สถานที่ศักดิ์สิทธิ์

ในงานเทศกาลส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ ระหว่างวันที่ 30 ธันวาคม 2548—31 มกราคม 2549

1 วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) เมื่อไหว้พระที่วัดนี้แล้วจะได้รับความเป็น
สิริมงคลตามชื่อวัดและ มีคติ คือ แก้วแหวน เงินทอง ไหลมาเทมา

2. วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

คติ เดินทางปลอดภัย มีมิตรไมตรีที่ดี

3. วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร ย่านถนนข้าวสาร

คติ มีชัยชนะต่ออุปสรรคทั้งปวง

4. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์)

คติ ร่มเย็นเป็นสุข

5. วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร ฟังชนนบุรี

คติ มีชื่อเสียงโด่งดัง มีคนนิยมชมชื่น

6. วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร

คติ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีเสน่ห์แก่บุคคลทั่วไป

7. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร (วัดแจ้ง)

คติ ชีวิตรุ่งโรจน์ทุกคืนวัน

8. ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร

คติ ตัดเคราะห์ ต่อชะตา เสริมวาสนา บารมี

9. ศาลเจ้าพ่อเสือ

คติ เสริมอำนาจบารมี

TAT Call Center โทร 1672 www.tat.or.th/festival ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

**Thailand
GRAND INVITATION
2006**

9 Royal Temples

9th – 16th APRIL 2006

Wat Phra Kaeo

Motto : To purify and enhance your mind

Wat Bowاون Niwet Vihan

Motto : Have good wishes in your life

Wat Saket

Motto : Have brightful thought

Wat Pho

Motto : Have a secure and peaceful life

Wat Suthat thepwararam

Motto : Enlarge your visions and fascinate surrond people

Wat Chanasongkhram

Motto : Conquer all obstacles

Wat Arun

Motto : Have a prosperous life

Wat Rakhangkhositaram

Motto : To be admired and loved

Wat Kanlayanamit

Motto : Bon voyage and have good friends

จัดทำป้ายบอกทางไปบ้านขนมฝรั่งกุฎีจีนซอย 7 บนแผ่นไม้สีเขียวย่อน ใช้
ตัวหนังสือและลูกศรสีเหลือง ติดอยู่ได้ป้ายบอกชื่อซอยลงบนแผ่นไม้สีฟ้า ใช้ตัวหนังสือสีขาวทั้ง
ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เริ่มตั้งแต่ท่าเรือวัดช่างดาครู๊ต ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อขึ้นเรือแล้วให้
สังเกตทางขวามือจะเริ่มด้วยซอยกุฎีจีน 4 ซอยกุฎีจีน 5 ซอยกุฎีจีน 6 ซอยกุฎีจีน 7 ก็ถึงร้านขนมกุฎี
จีน (ภาพที่ 4.69-4.74)

ป้ายบอกทางไปวัดหงส์รัตนารามและมัสยิดต้นสนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
รวมทั้งให้ข้อมูลเกี่ยวกับสะพานเจริญพาศน์ ซึ่งเป็นสะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่ที่ถนนอิสราภาพ
(ภาพที่ 4.75)

9. กิจกรรม (Activities)

9.1 การจัดกิจกรรมตามพิธีกรรมทางศาสนา

ชาวบ้านจะจัดกิจกรรมประกอบตามพิธีกรรมทางศาสนา พุทธ คริสต์ หรืออิสลาม แล้วแต่ว่านับถือศาสนาอะไร นักท่องเที่ยวจะได้เข้าร่วมพิธีกรรมเข้าวัดกราบไหว้พระ เข้าโบสถ์ เข้ากุฏิ บางคนจะทำพิธีกรรมทุกครั้งเป็นประจำ เพราะมีความศรัทธาในศาสนาสูงมาก

พุทธศาสนิกชนสามารถเดินทางจากท่าปากคลองตลาด นั่งเรือข้ามฟากมาไหว้พระที่วัดอรุณราชวราราม ทำบุญให้จิตใจสบาย สะเดาะเคราะห์ ถวายสังฆทาน ขอพรจากพระ รดน้ำมนต์ เพื่อเป็นสิริมงคล ปล่อยนก ปล่อยปลา ให้อาหารปลา นก เดินดูหรือเช่าวัตถุมงคลไปบูชาที่บ้าน กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เดินดูแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบชุมชน พุดคุยกับชาวบ้าน ถ่ายรูป

ชาวชุมชนกุฎีจีนเชื้อสายจีนจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองวันเกิดเจ้าแม่กวนอิมที่ศาลเจ้าเทียนอันกง ในวันอาทิตย์ที่ 24 กรกฎาคม ของทุกปี ส่วนพวกที่นับถือศาสนาคริสต์จะประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดซางตาครู้ส โดยเฉพาะวันคริสต์มาส รวมทั้งพิธีกรรมถอดพระวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์ในเทศกาลอีสเตอร์ ทางวัดจะถอดพระเพื่อรำลึกถึงวันที่พระเยซูทรงถูกทรมานและสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน ในวันที่ชาวกุฎีจีนที่นับถือศาสนาคริสต์ที่ออกไปอยู่ที่อื่นจะกลับมาร่วมพิธี เช่นเดียวกับในวันฉลองวันคริสต์มาส เพราะถือว่าเป็นพิธีฉลองสำคัญของวัดซึ่งมีนามว่า กางเขนอันศักดิ์สิทธิ์ ในวันที่จะเห็นความร่วมมือร่วมใจของคริสต์ศาสนิกชนในชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ในการจัดดอกไม้ ตกแต่งรูปพระ มีการแสดงละครรำลึกถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นประกอบในพิธีปลดร่างพระเยซูเจ้าลงจากไม้กางเขน วันฉลองเทิดทูนไม้กางเขน ซึ่งตรงกับวันที่ 14 กันยายน อันเป็นวันที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระราชทานที่ดินแก่ชาวกุฎีจีน จะมีการแห่พระเยซู แห่แม่พระไปรอบหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังมีพิธีล้างเท้าวันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์

9.2 การจัดงานพิธีบวงสรวงสมเด็จพระเจ้าตากสิน

การจัดงานพิธีบวงสรวงสมเด็จพระเจ้าตากสิน หรือ งาน “สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีมหาราช” ระหว่างวันที่ 25 – 28 ธันวาคม 2548 จัดโดยชาวชุมชนบางกอกใหญ่ร่วมกับชมรมสยามทัศน์จัดบอร์ดนิทรรศการบรรยายเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพระเจ้าตากสิน และจัดนำเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบรรยายและให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนบางกอกใหญ่ให้แก่นักท่องเที่ยว ฟัง พาเดินดูแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบชุมชน พุดคุยกับชาวบ้าน ถ่ายรูป นอกจากนี้ยังมีการฟื้นฟูการจัดการแสดงทางศิลปวัฒนธรรม การละเล่นสมัยก่อน ศิลปะป้องกันตัว เช่น การเดินรำของชาวเขา การแสดงฟืนดาบ การต่อสู้ป้องกันตัว มวยไทย (ภาพที่ 4.76 - 4.80)

9.3 งานไหว้หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปรัตนนายก (เข้าปออง) วัดกัลยาณมิตร ระหว่างวันที่ 27 มกราคม – 2 กุมภาพันธ์ 2549 งานไหว้หลวงพ่อบุญพระพุทธรูปรัตนนายก (เข้าปออง) วัดกัลยาณมิตร (ภาพที่ 4.81-4.83)

9.4 จัดกิจกรรมไหว้พระเสริมสิริมงคล 9 สถานที่ศักดิ์สิทธิ์

ไหว้พระเสริมสิริมงคล 9 สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ในงานเทศกาลสงกรานต์ปีใหม่เก่า ต้อนรับปีใหม่ ระหว่างวันที่ 30 ธันวาคม 2548 – 31 มกราคม 2549 ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร ศาลเจ้าพ่อเสือ จัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

9.5 จัดกิจกรรมไหว้พระ 9 วัดหลวง

จัดงาน “ไหว้พระ 9 วัดหลวง” ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ระหว่างวันที่ 9 - 16 เมษายน 2549 จัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับทางกรุงเทพมหานคร อันได้แก่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) วัดบวรนิเวศวิหาร วัดสระเกศ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

9.6 จัดกิจกรรมถวายพระราชกุศล พ. ศ. 2549 ปีมหามงคล

จัดกิจกรรมถวายพระราชกุศล พ. ศ. 2549 ปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี (พ. ศ. 2549) และจะเจริญพระชนมพรรษาครบ 80 ปี (2550) คณะสงฆ์อุบาสกอุบาสิกา จัดกิจกรรมเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล ดังนี้ ทุกวันพระ เชิญชวนพุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่า ร่วมรักษาศู โบสถศีลและฟังเทศน์ เวลา 9.00 น. ณ พระอุโบสถ ทุกวันจันทร์ ร่วมเจริญพระพุทธมนต์ถวายพระราชกุศลและถวายพระพรชัยมงคล เวลา 17.00 น. ณ บริเวณหน้าพระวิหารหลวง

9.7 การจัดกิจกรรมวันวิสาขบูชา เชิญพุทธศาสนิกชนร่วมทำบุญ ฟังเทศน์ เวียนเทียน วันศุกร์ที่ 12 พฤษภาคม 2549 เวลา 19.30 น. แสดงพระธรรมเทศนา 1 กัณฑ์ เวลา 20.00 น. เวียนเทียนรอบพระอุโบสถ ณ บริเวณรอบพระอุโบสถวัดหงส์รัตนาราม (ภาพที่ 4.84)

9.8 การจัดกิจกรรมตามประเพณี

ชาวชุมชนยังต้องการให้มีการฟื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีเก่าแก่ให้คงไว้แบบเดิม เช่น ประเพณีเทกระจาด เพราะเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีแล้ว การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีทั่วไปต่อกันเป็นทอด ๆ ตามฤดูกาล มีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย เช่น ประเพณีการเสด็จทอดกฐินทางชลมารค นักท่องเที่ยวจะได้เห็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทอดกฐินทางชลมารค ขบวนพยุหยาตรา

ทางชลมารค มีพระบรมวงศานุวงศ์ตามเสด็จ นักท่องเที่ยวจะได้เข้าร่วมประเพณีต่าง ๆ ที่ทางวัดจัดขึ้น เห็นชาวบ้านทำกิจกรรมตามประเพณี เช่น เข้าพรรษา สงกรานต์ ลอยกระทง

นักท่องเที่ยวที่เป็นชาวมุสลิมจะได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมประเพณีเจ้าเซ็นของชาวมุสลิมอยู่ต่างหรืออยู่กลางจะพื้นฟูสืบสานประเพณี เจ้าเซ็น มีงาน 10 วัน เพื่อรำลึกถึงการจากไปของท่านสุเซ็น หลานของท่านนบีมุฮัมมัดที่ถูกฆ่าตายที่กรบะลา ประเทศซีเรีย ในงานนี้มีพิธีเดินเจ้าเซ็น แหล่งสัญลักษณ์ของผู้บริสุทธิ์ทั้ง 5 การแห่ศพ การเดินเวียนรอบปะรำ มือทูปอกพร้อมเปล่งเสียง “อาสูเซ็น” มีการเดินลุยไฟและกรีดศีรษะ การแต่งกายด้วยชุดสีดำ หรือเมื่อมีคนเสียชีวิตจะมีการประกาศในชุมชน ชาวบ้านจะไปร่วมละหมาดให้แก่ผู้ตาย ถ้ามีงานแต่งงานและงานวันสำคัญทางศาสนาอื่น ๆ ก็เชิญให้ไปร่วมงาน และเมื่อถึงวันตรุษอีดิลฟิต ชาวบ้านที่ย้ายออกไปจะเดินทางมาเยี่ยมญาติพี่น้องในชุมชนเดิม

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมทางศาสนาอิสลามทำบุญที่กุฎีเจริญพาศน์ดังปฏิทินงาน วันบุญกุฎีเจริญพาศน์ ประจำปีอิหฺเราะฮฺ 1424-1425 (พ. ศ. 2547-2548)

3. ประสิทธิภาพของกระบวนการวิจัยที่ผู้วิจัยใช้

3.1 กรอบความคิด/ฐานความคิดที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาคนในชุมชน ผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงนำชุมชนบางกอกใหญ่ในเชิงนโยบาย แนวคิด ตามบริบทชุมชน หรือความต้องการของชุมชน โดยหาแกนนำชุมชนและเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนของชุมชนบางกอกใหญ่ แล้วทำให้เอกลักษณ์ของชุมชนโดดเด่นขึ้นมา พัฒนาองค์ความรู้ พัฒนาบุคลากรในท้องถิ่น บริหารจัดการความรู้ของชุมชนบางกอกใหญ่ให้เป็นระบบ และพัฒนาศักยภาพของชุมชน

ผู้ได้เข้าไปหนุนเสริมองค์กรชุมชน ให้มีการจัดการที่ดี ให้มีลักษณะกระบวนการที่จะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ร่วมกันเป็นเรื่องของการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ เป็นกระบวนการที่นักวิจัยไปกระตุ้นชุมชน ทำให้ชุมชนรู้จักตนเอง เข้าใจปัญหาของตนเอง โดยใช้เทคนิคและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์สถาปนาภูมิปัญญา ให้เกิดขึ้นในชุมชนได้

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย (research methodology)

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development, R&D) จึงใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม

ในการกำหนดปัญหาของชุมชน มีส่วนช่วยให้ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล ชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนารมณ์จะแก้ไขปัญหา และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ร่วมตัดสินใจดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัย เรียนรู้จากประสบการณ์และการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการระบุปัญหา ติดตามผล และประเมินผล

มีการจัดกิจกรรมดังนี้คือ จัดประชุมเวทีชาวบ้านเพื่อฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ประธานชมรมเรารักธนบุรี ชาวบ้านในท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล ครูบาอาจารย์จากโรงเรียนแสงอรุณ โรงเรียนช่างดาครู้ส พระภิกษุสงฆ์จากวัดต่าง ๆ เช่น วัดกัลยาณมิตร วัดหงส์รัตนาราม โบสถ์ช่างดาครู้ส ศาลเจ้าเกียนอันเกง มัสยิด กุฎี และนักท่องเที่ยวเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย จัดที่ปฏิบัติภารกิจ ตลอดจนการติดตามและปรับปรุงแก้ไขกิจกรรม ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอน ชาวบ้านในชุมชนร่วมรับรู้เพื่อให้ได้ข้อสรุป กระบวนการสังเคราะห์ข้อสรุป ชาวบ้านจะค่อย ๆ พัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง ข้อมูลที่ได้จะมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านของชาวบ้านตลอดจนนิสัยใจคอ ความต้องการ และแบบแผนการดำเนินชีวิต

3.3 วิธีการเก็บข้อมูล/แหล่งข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล ใช้การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ในตอนแรกจะใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือผู้วิจัยไม่แสดงตน เพราะจะช่วยให้เก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนได้โดยไม่มีใครสังเกต

ต่อมาจึงใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน ใช้ชีวิตร่วมกับชุมชน ร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน ให้คนในชุมชนยอมรับ การทำงานร่วมกับชุมชนจะทำให้ผู้วิจัยได้รายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตประจำวันและกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน สังเกตแล้วก็ซักถามแล้วจดบันทึก

ผู้วิจัยจะซักถามข้อมูลเกี่ยวกับความหมายและสัญลักษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง สิ่งที่จะสังเกต คือ

- สังเกตการณ์ใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย และ ภารกิจในชีวิตประจำวัน
 - อาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมในวันสำคัญ ๆ งานประจำปี
 - ความหมายของสภาพสังคม วัฒนธรรมชุมชน ค่านิยม ความเชื่อ
 - ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน
 - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน
- การสัมภาษณ์ใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal interview)

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งครอบคลุม โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม ความหมาย และความรู้สึกนึกคิด
ขั้นตอน เริ่มจากการแนะนำตัว ชักถามข้อมูลอย่างเจาะลึก ตะล่อมกล่อมเกลา โดยตั้งคำถามแบบ
ปลายเปิดกว้าง (Open – ended) จัดบันทึกคำตอบ เวลา และสถานที่ที่ใช้สัมภาษณ์

นอกจากนั้นยังมีการบันทึกข้อมูลจากการสังเกต (Fieldnotes) จัดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้น
ในสภาพแวดล้อมทางสังคมตามที่สังเกตเห็น ก่อให้เกิดความเข้าใจ สามารถเก็บข้อมูลได้ลึกซึ้งตาม
ความเป็นจริง มีการใช้อุปกรณ์ภาคสนามช่วยรวบรวมข้อมูล เช่น ใช้แถบบันทึกเสียง ช่วยบันทึก
ถ้อยคำ ใช้กล้องถ่ายรูป กล้องถ่ายภาพยนตร์และเทปบันทึกภาพ ช่วยบันทึกรายละเอียดของเหตุการณ์
จากการสังเกต

3.4 วิธีการประมวลผล/สังเคราะห์ข้อมูล

ใช้การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ (Typological Analysis) จำแนกตามขั้นตอนของ
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป ยึดแนวความคิดทฤษฎีของลอฟแลนด์ (Lofland) ¹ เป็นกรอบในการ
จำแนกซึ่งแยกออกเป็นการกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม
และสภาพสังคม เช่นเดียวกับที่ใช้ในการสังเกต

4. กระบวนการแก้ปัญหาโดยชาวบ้านในพื้นที่

มุ่งเน้นการแสวงหาแนวทางเพื่อการแก้ปัญหา เป็นกระบวนการวิจัยที่ชาวบ้านเข้ามาร่วม
ศึกษาปัญหาร่วมกับนักวิจัย ตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้นโครงการ กล่าวคือ เป็นการเริ่มต้นการวิจัย
ของคนที่อยู่กับปัญหา และร่วมกันแก้ไขปัญหากับนักวิชาการ ดังนั้น กระบวนการนี้เป็นกระบวนการ
ที่คนในชุมชนไม่ได้เป็นผู้ถูกกระทำ แต่เป็นผู้กระทำการวิจัยเอง มีอำนาจร่วมกับนักวิจัย

4.1 มืองค์กรชุมชนในการแก้ปัญหากายในชุมชน ได้แก่

ชุมชนกุฎีจีน มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนกุฎีจีน เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ. ศ. 2533
ถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 16 ปีมาแล้ว มีสถานที่ทำการอยู่ตรงข้ามวัดช่างดาครู๊ส เรียกว่า ศาลาสนาดีสุข
เพื่อบำเพ็ญประโยชน์และดูแลสมาชิกในชุมชน ช่วยประสานการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน
นอกจากนั้นยังช่วยประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน และดูแลนโยบายของ
ชุมชนด้วย

ชุมชนกุฎีขาว มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนกุฎีขาว เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ. ศ. 2530
จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 19 ปี มาแล้ว มีกรรมการจำนวน 11 คน ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและกรรมการ
ต้องมีทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนตามกฎหมาย และกาบัตรลงคะแนนแล้วหย่อนลง

¹ Lofland, J. **Analyzing Social Settings**. Belmont, CA : Wadsworth, 1971.

กล่อง คณะกรรมการอยู่ในวาระคราวละ 2 ปี ทำหน้าที่บำเพ็ญประโยชน์และดูแลสมาชิกในชุมชน ช่วยประสานการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนี้ยังช่วยประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน และดูแลนโยบายของชุมชนด้วย

ชุมชนกุฎีจีนนับถือพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา ชุมชนกุฎีขวานับถืออิสลาม ทั้งสองชุมชนมีผู้นำชุมชนที่ทำงานเข้ากันได้ดี มีการประชุมปรึกษาหารือกัน ได้ร่วมตัวกันก่อตั้งเป็น “ชมรมชุมชนแขวงกัลยาณัม” ร่วมกันคิดร่วมกันทำ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน ผลจากความสำเร็วก่อให้เกิด สวนหย่อม ท่าจอดเรือ กัลยานกัฬาลานเอนกประสงค์

ชุมชนทั้งสามศาสนามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นอย่างดี และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีการต้อนรับชาวปอนเาะจากทางภาคใต้ ได้มีการนำอาหารมารับประทานร่วมกัน ชาวชุมชนกุฎีขาวเปิดรับชาวชุมชนกุฎีจีนจากใจจริงอีกทั้งผู้นำชุมชนก็เข้ากันได้ดี

4.2 การวางแผนการตลาด (Market Planning)

4.2.1 กำหนดจุดขายเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน ในลักษณะการเดินย่ำเท้าท่องเที่ยวชุมชน (walking tour) ชมวัดวาอารามที่เก่าแก่โบราณ และสถาปัตยกรรม ศิลปะไทย ๆ อันสวยงามน่าภาคภูมิใจและควรทะนุบำรุงเอาไว้ และเป็นแหล่งศึกษาเรื่องราวของพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนจะได้ทราบว่าชุมชนมีประวัติศาสตร์อันยาวนานมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสิน ประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจและน่าศึกษามากสำหรับคนไทย ได้ทราบว่าผู้คนบริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม มีคนจีนมาค้าขายกับคนไทย จึงเกิดมีชาวไทยเชื้อสายไทยจีนด้วยซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ได้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวัดวาอาราม และรู้เรื่องราวในสมัยก่อนมากขึ้น รวมทั้งบุคคลสำคัญที่ให้คุณประโยชน์เพื่อชาติ ทราบประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสิน ผู้ก่อตั้งกรุงธนบุรี เป็นสิ่งที่เยาวชนรุ่นหลังควรรู้ไว้ ซึ่งผู้คนที่เคารพพระองค์จะมาสักการะบูชากราบไหว้ มีการจัดนิทรรศการ จัดบอร์ดให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานได้อ่านข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ จัดงานพิธีกรรมทางศาสนาตามศรัทธาความเชื่อของผู้คนที่มาไหว้พระ

4.2.2 กำหนดเส้นทางสีแดงเพื่อการท่องเที่ยว เปิดวัดซางตาครู้สต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มามีเยี่ยมชม ในวันเสาร์ เวลา 11.00 – 17.00 น. ซึ่งปกติจะเปิดให้คริสต์ศาสนิกชนเข้าวัดได้เฉพาะช่วงเย็นวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 17.00 – 18.00 น. และวันเสาร์ อาทิตย์ เวลา 7.00 – 10.00 น. รวมทั้งต้องการให้กรมศิลปากรเข้ามาปรับปรุงให้ดีขึ้นให้เหมือนจริงดั้งเดิม ชุมชนกุฎีจีนซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของทางวัด การขอเข้าวัดให้ทำหนังสือหรือจดหมายอย่างเป็นทางการกับทางวัดถึงเจ้าอาวาส ถ้าเจ้าอาวาสไม่อยู่ก็ให้ขออนุญาตกับผู้อำนวยการวัด หรือ ประธานชุมชนก็ได้ ไม่มีนโยบายการเรียกรับเงินหรือขอรับบริจาค ผู้ที่จะเข้าโบสถ์จะต้องถอดรองเท้า มีการเปลี่ยนผู้ดูแลวัดไม่ให้ไปเที่ยวเรียกรับเงินทำบุญจากผู้เข้าชมวัด มีการจัดการปัญหาคนยากจนซึ่งมีอยู่ประมาณ 5-6 คน

แก้ไขโดยนำคนจนให้มาอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านที่ทางวัดจัดหาให้ นอกจากนั้นแล้วได้ขอให้กรมศิลปากรเข้ามาจัดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้ดีขึ้นเหมือนจริงดั้งเดิม

4.2.3 แพคเกจทัวร์ (Package Tour)

1 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์

จัดโครงการ “ล่องเรือกินลม ชมกรุงธนบุรี” เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ ล่องเรือในคลองบางหลวง และเข้าคลองดำเนิน พร้อมกับมีวิทยากรบรรยายเรื่องราวให้ฟังด้วย โทรตามเขตธนบุรี 0-2465-0025, 0-2465-6413

โครงการมีเส้นทางนำเที่ยวดังนี้ นั่งเรือเริ่มตั้งแต่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงจุดที่ตั้งของป้อมวิชัยประสิทธิ์ซึ่งเป็นที่ตั้งกองทัพเรือ และภายในมีพระราชวังเดิมของพระเจ้าตากสินอยู่ ป้อมนี้อยู่เอียงท่าเรือปากคลองตลาด ถ้าจะให้สังเกตง่าย ๆ ก็คือระหว่างวัดอรุณฯ กับวัดกัลยาณมิตร มีคลองแยกเข้าไปสายหนึ่งนั่นล่ะใช่เลย คลองบางหลวงที่ทางราชการเรียกกันว่า คลองบางกอกใหญ่ ชื่อคลองอาจเกี่ยวเนื่องกับการที่มีพระราชวังอยู่ ปากคลองสมัยกรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวง พระเจ้าแผ่นดินคือ“หลวง” เมื่อมาอยู่ปากคลองบางกอกใหญ่ จึงกลายเป็นคลองบางหลวง

คลองบางหลวง จัดว่าเป็นคลองที่มีความกว้างใหญ่กว่าคลองที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง เพราะเป็นทางออกของแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม ก่อนที่จะมีการขุดคลองลัดบางกอก ให้กว้างขวางขึ้น เมื่อสมัยพระเจ้าไชยราชา จากปากคลองบางกอกน้อยขุดตรงลงมา ไม่ต้องเสียเวลาอ้อมไกล ความยาวของคลอง 6.5 กม. ถ้าล่องเรือไปเรื่อยๆ ใช้เวลา 3 นาทีก็หมดแล้ว แต่การท่องเที่ยวทางน้ำจะช่วยพาเราย้อนอดีตของสายน้ำกลับไปได้หลายยุค โดยมีสิ่งปลูกสร้างที่ยังหลงเหลืออยู่เป็นตัวช่วยบอกเล่าเรื่องราวความรุ่งโรจน์เมื่อครั้งก่อน เหมือนเพิ่งผ่านไปไม่นาน มีทั้งบ้านเรือน ชุนน้ำชุนนางสมัยก่อน วัดที่อยู่ริมฝั่งคลองส่วนใหญ่ จะเป็นวัดเก่าตั้งแต่สมัยอยุธยา และมีการบูรณะในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ เช่น วัดราชโอรสาราม วัดนางนอง วัดอินทาราม วัดราชคฤห์มีพระอุโบสถเก่าแก่ สมัยอยุธยาและ ยังมีพระพุทธรูปปาง ประชุมเพลิงที่มีแห่งเดียวในเมืองไทย

เมื่อเข้าสู่คลองบางหลวงจากทาง แม่น้ำเจ้าพระยา ทางฝั่งซ้ายมือจะเป็น บ้านไม้ริมคลอง เรียงราย ชั่วไม้กั้นาที่ก็เห็น **ท่าเรือชุมชนมัสยิดต้นสน** ขึ้นเรือที่นี้แล้วเดินไปตามชอยนิตเดียวก็ถึง “มัสยิดบางหลวง” ซึ่งเป็นมัสยิดแห่งเดียว ในโลก ที่สร้างก่ออิฐถือปูนเป็นทรงไทย สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ.2325-2352) โดย “โตะหะยี” พ่อค้ามุสลิมในหมู่บ้าน รวบรวมสมัครพรรคพวกช่วยกัน ก่อสร้างมัสยิดขึ้น มองปราดเดียวนึกว่าวัดไทยเพราะ หน้าบันหน้าหลังประดับด้วยปูนปั้นลายศิลปะ 3 ชาติ คือ กรอบหน้าบันเป็นเครื่องลายอง ประดับห้ามลายไว้บนยอด เป็น ศิลปะไทย ในหน้าบันเป็นปูนปั้นลายก้านแย่งใบฝรั่งเทศ เป็น ศิลปะฝรั่ง ส่วนดอกไม้เป็นดอกเมฆาตาล เป็น ศิลปะจีน ตัวอาคารมีห้องกลาง เป็นห้องละหมาดห้องเดียว แม้จะสร้างด้วยศิลปะไทย แต่ก็บรรจุหลักการของศาสนาอิสลามไว้ครบ

เช่น มีเสาค้ำยันชายฝาโล 30 ต้น เท่ากับบทบัญญัติ ในคัมภีร์อัลกุรอานที่มี 30 บท ในห้องละหมาดมี 12 หน้าต่าง 1 ประตู รวม 13 ช่อง เท่ากับจำนวนรูกุ่นหรือกุหลาบ 13 ชื่อ ว่าด้วยมัสยิดหลังนี้มีอายุ อานามเก่าแก่ จึงได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานไว้แล้ว และ ถูกบังคับกลายๆ ให้สาธารณชนเข้าชม ได้ อย่างไรก็ตามผู้สนใจเข้าไปดูความสวยงามทางศิลปะ ฟังให้ความเคารพต่อสถานที่ด้วย การแต่ง กายสุภาพ ไม่สวมกางเกงขาสั้นเข้าไป เพราะทุกวันนี้อิสลามิกชนยังคงใช้สถานที่นี้ประกอบ ศาสนกิจทุกวัน วันละ 5 เวลา

ฝั่งตรงข้ามกับท่าเรือชุมชนมัสยิดเป็น วัดหงส์รัตนาราม ชาวฝั่งธนฯ เรียกสั้นๆ ว่า “วัดหงส์” เป็นวัดเก่าแก่ ที่มีความเกี่ยวข้องกับ พระเจ้าตาก กล่าวคือ หลังจากที่พระเจ้าตาก ถูกประหารที่ป้อม วิชัยประสิทธิ์แล้ว ทหารได้แบกพระศพเพื่อ จะกลับไปยัง วัดอินทาราม ระหว่างที่ผ่านวัดนี้ พระ โลहितของ พระองค์หล่นลงพื้น ชาวจีนซึ่งตามส่งเสด็จ จึงได้นำดิน ที่เปื้อนเลือดนั้น ขึ้นมาปั้นเป็น พระรูปของพระองค์ และสร้างศาลไว้ภายในวัด นอกจากนี้แล้ว จุดที่นำไปชม ยังมีที่บริเวณ ประตู โบสถ์วัดหงส์ แยกไปจากที่อื่น ตรงที่มีตรา ประจำพระมหากษัตริย์ 2 ตรา อยู่ที่บานประตูแต่ละข้าง ข้างหนึ่งเป็นตรา ของพระมงกุฎเกล้าฯ ส่วนอีกข้างเป็นตรา ของพระปิ่นเกล้าฯ

ชุมชนบริเวณปากคลองบางหลวง ยังแสดงให้เห็นถึง การอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนต่างเชื้อชาติ ว่า มีความผสม ผสานกันในการตั้งบ้านเรือนตั้งแต่นานนับหลายร้อยปี โดยที่หากออกจาก คลองบาง หลวงแล้วเลี้ยวขวา จะพบว่า มี วัดกัลยาณมิตร อยู่ที่ฝั่งขวามือของเรา จะเห็นว่าโบสถ์และวิหารน้อย สร้างขึ้นโดยใช้โครงสร้างแบบเก็งจีน มีหลังคาสองชั้น สร้างขึ้นโดยเจ้าพระยานิกรบดินทร์ (โต) เป็นผู้ซื้อที่ดินและสร้างวัดถวายแด่รัชกาลที่ 3 ภายในวัดมี “ซำปอกง” แห่งบางกอก หรือหลวงพ่อดอ อันเป็นที่เคารพบูชาของชาวจีนอย่างมาก

ใกล้กับวัดกัลยาณมิตร เป็นชุมชนชาวจีนซึ่ง จะเห็นได้จากมี ศาลเจ้าเทียนอันกง ภายในมีรูป เจ้าแม่กวนอิม แกะสลักจาก ไม้หอมมาจาก เมืองจีนตั้งแต่สมัยสมเด็จพระจักรพรรดิ กวงสี่อแห่งจีน เช่นเดียวกันกับลวดลายไม้แกะสลัก ที่ประดับด้านหน้าศาลเจ้าก็มาจากที่เดียวกัน ออกจากศาลเจ้าแล้ว ลองเดินลัดเลาะไปตามซอยในชุมชนใกล้เคียงนั้นเพียงไม่กี่นาทีก็จะมาถึง โบสถ์วัดช่างตาครูส ซึ่ง เป็นวัดโรมันคาทอลิก แห่งแรกในประเทศไทย โดยพระเจ้าตากพระราชนาน ที่ดินให้สร้างเมื่อ พ.ศ. 2312 ล้อมรอบวัดนี้เป็นชุมชนชาว โปรตุเกส สถาปัตยกรรมของวัด เป็นแบบนีโอคลาสสิก รุ่ง เดียวกับพระที่นั่งอนันตสมาคม ตัวโบสถ์ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันมีอายุครบ 91 ปีในปี

ผู้สนใจสามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดของ โครงการ “ส่องเรือกินลม ชมกรุงธนบุรี” การ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ ล่องเรือในคลองบางหลวง และเข้าคลองค่าน พร้อมกับมีวิทยากร บรรยายเรื่องราวให้ฟังได้ที่เบอร์โทรศัพท์ 0-2465-0025, 0-2465-6413

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม

นอกจากนี้ก็มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมในลักษณะเป็นกลุ่ม จัดโดยชมรมสยามทัศน์ มีมัคคุเทศก์บรรยายที่มีความรู้ดีในเรื่องชุมชนพาน้ำชมชุมชน บ้านเรือน วัฒนาอาราม สภาพสังคมในชุมชน ชาวบ้านอาศัยอยู่เป็นชุมชนเล็ก ๆ เป็นระเบียบ บ้านเกือบทุกบ้านมีสภาพความเป็นอยู่ดี มีไฟฟ้า น้ำประปาใช้ บางบ้านมีโทรทัศน์ โทรศัพท์ ตู้เย็น พัดลม เครื่องใช้ไฟฟ้า มีไฟฟ้าแสงสว่างทั่วชุมชน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่พึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกันเหมือนสังคมชาวบ้านไทยในชนบททั่ว ๆ ไป ใช้ชีวิตธรรมดา คงความเป็นชุมชนอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ มีความสัมพันธ์สนิทสนมกลมเกลียวรู้จักกันดี คู่ชาวบ้านชอบออกมาคุยกัน มีความกลมกลืนระหว่างเชื้อชาติไทย พุทธและไทยมุสลิม มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมแบบที่นื่อง มีบริการอาหารมุสลิมจำหน่ายให้หาซื้อรับประทานเองได้ที่มัสยิดต้นสน

จัดโครงการ “ไหว้พระเสริมสิริมงคล 9 สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ในงานเทศกาลสงฆ์ทำปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ระหว่างวันที่ 30 ธันวาคม 2548—31 มกราคม 2549” จัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อันได้แก่

1. วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) เมื่อไหว้พระที่วัดนี้แล้วจะได้รับความเป็นสิริมงคลตามชื่อวัดและ มีคติ คือ แก้วแหวน เงินทอง ไหลมาเทมา

2. วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

คติ เดินทางปลอดภัย มิมิตรไมตรีที่ดี

3. วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร ย่านถนนข้าวสาร

คติ มีชัยชนะต่ออุปสรรคทั้งปวง

4. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์)

คติ ร่วมเย็นเป็นสุข

5. วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร ฟังชนบุรี

คติ มีชื่อเสียงโด่งดัง มีคนนิยมชมชื่น

6. วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร

คติ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีเสน่ห์แก่บุคคลทั่วไป

7. วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร (วัดแจ้ง)

คติ ชีวิตรุ่งโรจน์ทุกคืนวัน

8. ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร

คติ ตัดเคราะห์ ต่อชะตา เสริมวาสนา บารมี 9. ศาลเจ้าพ่อเสือ คติ เสริมอำนาจบารมี

รวมทั้งงาน “ไหว้พระ 9 วัดหลวง” ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ระหว่างวันที่ 9 - 16 เมษายน 2549 จัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับทางกรุงเทพมหานคร อันได้แก่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) วัดบวรนิเวศวิหาร วัดสระเกศ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร (ภาพที่ 4.87)

5. ศักยภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการแก้ปัญหาหรือการตอบคำถาม การวิจัยร่วมกัน

ชาวบ้านในชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการ การตัดสินใจเกี่ยวกับการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนตนเองดังนี้คือ

5.1 มืองค์กรชุมชนที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาคำถามการวิจัย

ชุมชนกุฎีจีน มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนกุฎีจีน เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ. ศ. 2533 ถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 16 ปีมาแล้ว มีสถานที่ทำการอยู่ตรงข้ามวัดช่างตาสู้ส เรียกว่า ศาลาสนามศิษุข เพื่อบำเพ็ญประโยชน์และดูแลสมาชิกในชุมชน ช่วยประสานการแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนั้นยังช่วยประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน และดูแลนโยบายของชุมชนด้วย

ชุมชนกุฎีขาว มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนกุฎีขาว เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ. ศ. 2530 จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 19 ปี มาแล้ว มีกรรมการจำนวน 11 คน ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและกรรมการต้องมีทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนตามกฎหมาย และกาบัตรลงคะแนนแล้วหย่อนลงกล่อง คณะกรรมการอยู่ในวาระคราวละ 2 ปี ทำหน้าที่บำเพ็ญประโยชน์และดูแลสมาชิกในชุมชน ช่วยประสานการแก้ไขปัญหาด่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนั้นยังช่วยประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน และดูแลนโยบายของชุมชนด้วย

ชุมชนกุฎีจีนนับถือพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา ชุมชนกุฎีขาวนับถืออิสลาม ทั้งสองชุมชนมีผู้นำชุมชนที่ทำงานเข้ากันได้ดี มีการประชุมปรึกษาหารือกัน ได้ร่วมตัวกันก่อตั้งเป็น “ชมรมชุมชนแขวงกัลยาณมิตร” ร่วมกันคิดร่วมกันทำ แก้ไขปัญหาด่าง ๆ ภายในชุมชน ผลจากความสำเร็จก่อให้เกิด สวนหย่อม ทำจอดเรือ กับลานกีฬาลานเอนกประสงค์

5.2 ชาวบ้านมีศักยภาพในการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชน

ชาวมุขมชนกุฎิเงินซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของทางวัด มีศักยภาพในการแก้ปัญหาเรื่อง การท่องเที่ยวมุขมชนดังต่อไปนี้คือ การขอเข้าวัดให้ทำหนังสือหรือจดหมายอย่างเป็นทางการกับทาง วัดถึงเจ้าอาวาส ถ้าเจ้าอาวาสไม่อยู่ก็ให้ขออนุญาตกับผู้อำนวยการวัด หรือ ประธานมุขมชนก็ได้ ไม่มี นโยบายการเรียไรเงินหรือขอรับบริจาค ผู้ที่จะเข้าโบสถ์จะต้องถอดรองเท้า มีการเปลี่ยนผู้ดูแลวัด ไม่ให้ไปเที่ยวเรียไรเงินทำบุญจากผู้เข้าชมวัด มีการจัดการปัญหาคนยากจนซึ่งมีอยู่ประมาณ 5-6 คน แก้ไขโดยนำคนจนให้มาอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านที่ทางวัดจัดหาให้ นอกจากนั้นแล้วก็จัดการปรับปรุง สภาพแวดล้อมภายในมุขมชนให้ดีขึ้น

การฟื้นฟูการท่องเที่ยวมุขมชน เกิดจากความต้องการของประชาชน ชาวมุขมชนกุฎิเงินต้องการให้มีเส้นทางท่องเที่ยวสีแดงเพื่อการท่องเที่ยว และเปิดวัดฆางตาครู๊ตต้อนรับ นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ในวันเสาร์ เวลา 11.00 – 17.00 น. ซึ่งปกติจะเปิดให้คริสต์ศาสนิกชนเข้าวัด ได้เฉพาะช่วงเย็นวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 17.00 – 18.00 น. และวันเสาร์ อาทิตย์ เวลา 7.00 – 10.00 น. รวมทั้งต้องการให้กรมศิลปากรเข้ามาปรับปรุงให้ดีขึ้นให้เหมือนจริงดั้งเดิม¹

วิธีบริหารการจัดการ ใช้การประชาสัมพันธ์ทำป้ายผ้าโฆษณา ป่าวประกาศทางเครื่อง ขยายเสียง ทางวิทยุมีการเอารถออกไปกระจายข่าว ดิคไปประกาศจัดงานตามสถานที่และจุดต่าง ๆ หรือชาวบ้านในมุขมชนช่วยบอกข่าวให้กับคนโน้นบ้าง คนนี้บ้าง ต่อ ๆ กันไปว่าวัดไหนมีงานอะไร วันไหนถึงวันไหน ตอนกี่โมง

5.3 ชาวบ้านมีศักยภาพในการฟื้นฟูจารีต ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา

เวลามีงานเทศกาลทางศาสนา ชาวบ้านจะกระตือรือร้นมาช่วยกันฟื้นฟูอนุรักษ์จารีต ประเพณีเก่า ๆ เอาไว้ทำตามอย่างคนโบราณ ไม่ละเลย อีกทั้งยังเชิญชวนให้ผู้คนหันมาทำบุญกันมาก เพื่อรักษาประเพณีทางศาสนา ส่วนทางกรุงเทพมหานครมาช่วยฟื้นฟูในลักษณะงานออกร้านธรรมดา ชาวมุขมชนยังต้องการให้มีการฟื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีเก่าแก่ให้คงไว้แบบเดิม เช่น ประเพณีเทกระจาด เพราะเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีแล้ว อีกทั้งชาวมุขมชนต้องการให้คนไทยมากราบไหว้พระด้วยใจอย่างเป็น ธรรมชาติให้มากขึ้นกว่านี้ มิใช่เป็นการจัดฉาก มิใช่มีแต่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเป็นส่วนใหญ่ และ ให้มีการพัฒนากิจกรรมนวดฝ่าเท้าขึ้นในมุขมชนด้วย

ชาวมุขมชนกุฎิเงินซึ่งมีเชื้อสายจีนช่วยกันฟื้นฟูงานเฉลิมฉลองวันเกิดเจ้าแม่กวนอิมที่ ศาลเจ้าเกียนอันเกง ในวันอาทิตย์ที่ 24 กรกฎาคม ของทุกปี ชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์จะ ประกอบพิธีกรรมที่วัดฆางตาครู๊ต โดยเฉพาะวันคริสต์มาส รวมทั้งฟื้นฟูพิธีกรรมถอดพระวันศุกร์ สักดิ์สิทธิ์ในเทศกาลอีสเตอร์ ทางวัดจะถอดพระเพื่อรำลึกถึงวันที่พระเยซูทรงถูกทรมานและ

¹ สัมภาษณ์นายสานติ สุวรรณศรี อาชีพเลขานุการการท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2548 เวลา 14.30 ณบริเวณวัดฆางตาครู๊ต.

สิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน ในวันที่ชาวภูฏินที่นับถือศาสนาคริสต์ที่ออกไปอยู่ที่อื่นจะกลับมาร่วมพิธี เช่นเดียวกับในวันฉลองวันคริสต์มาส เพราะถือว่าเป็นพิธีฉลองคำสัญญาของวัดซึ่งมีนามว่า กางเขนอันศักดิ์สิทธิ์ มีการแสดงละครรำลึกถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นประกอบในพิธีปลดวงพระเยซูเจ้าลงจากไม้กางเขน วันฉลองเทิดทูนไม้กางเขน ซึ่งตรงกับวันที่ 14 กันยายน อันเป็นวันที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระราชทานที่ดินแก่ชาวภูฏิน จะมีการแห่พระเยซู แม่พระไปรอบหมู่บ้าน ในช่วงเทศกาลคริสต์มาส ปีใหม่ จะมีการทำอาหาร คือ สตูลินหมูและวัว นอกจากนั้นยังมีพิธีล้างเท้าวันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์

ชาวชุมชนภูฏินล่างหรือภูฏินกลางจะฟื้นฟูสืบสานประเพณี เจ้าเซ็น มีงาน 10 วัน เพื่อรำลึกถึงการจากไปของท่านสุเซ็น หลานของท่านนบีมุฮัมมัดที่ถูกฆ่าตายที่กัรบะลา ประเทศซีเรีย ในงานนี้มีพิธีเดินเจ้าเซ็น แห่สัญลักษณ์ของผู้บริสุทธิ์ทั้ง 5 การแห่ศพ การเดินเวียนรอบปะรำ มือทูปอกพร้อมเปล่งเสียง “ญูฮูเซ็น” มีการเดินลุยไฟและกรีดศีรษะ การแต่งกายด้วยชุดสีดำ หรือเมื่อมีคนเสียชีวิตจะมีการประกาศในชุมชน ชาวบ้านจะไปร่วมละมอดให้แก่ผู้ตาย ถ้ามีงานแต่งงานและงานวันสำคัญทางศาสนาอื่น ๆ ก็จะเชิญให้ไปร่วมงาน และเมื่อถึงวันตรุษอีดิลฟิต ชาวบ้านที่ย้ายออกไปจะเดินทางมาเยี่ยมญาติพี่น้องในชุมชนเดิม

5.4 ชาวบ้านมีศักยภาพในการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทางวัดชาวตากรู้สมีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการให้ความรู้ด้านศิลปะของ โบสถ์โรมันคาทอลิกซึ่งสร้างด้วยสถาปัตยกรรมอิตาเลียนที่สวยงาม นอกจากนั้นยังมีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำขนมกุสรังซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิม พัฒนาปรับปรุงขนมโดยใส่กะทิสด ใส่น้ำขมิ้นและเนยธรรมชาติ เพื่อต้อนรับคณะทัวร์นักท่องเที่ยวที่ลงมาซื้อขนม

5.5 ชาวบ้านมีศักยภาพในการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม

มีการฟื้นฟูการจัดการแสดงทางศิลปวัฒนธรรม การละเล่นสมัยก่อนบ้างบางครั้งขึ้นอยู่กับเทศกาล นอกจากนั้นมีการฟื้นฟูศิลปป้องกันตัว เช่น การแสดงฟันดาบ การต่อสู้ป้องกันตัวมวยไทย การแสดงทางศาสนาอนุรักษ์ไว้ให้เหมือนเดิม ทำตามอย่างบรรพบุรุษ คนโบราณ เพราะชาวบ้านมีความเชื่ออย่างนั้น

5.6 ชาวบ้านมีศักยภาพในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ชาวบ้านมีการฟื้นฟูอนุรักษ์ช่วยกันดูแลรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จำเป็น และดูแลสิ่งแวดล้อม ไม่ตัดต้นไม้เพื่อการจัดงานใด ๆ ทั้งสิ้น มีการสอนลูกหลานให้ช่วยกันปลูกต้นไม้ เพื่อประหยัดไฟฟ้า มีการใช้ไฟฟ้าน้อยลงเพื่อประหยัดไฟฟ้า ไม่ทำลายต้นไม้ เน้นการบำรุงรักษาความสะอาดของสิ่งแวดล้อม ใช้น้ำอย่างประหยัด อย่านเปิดทิ้ง และได้

ติดประกาศขอความร่วมมือให้ระวัง ทั้งขยะลงถึงเป็นที่เส้นทาง ไม่ทิ้งเรี่ยราด ไม่ทิ้งขยะลงในแม่น้ำ เพราะทำให้น้ำสกปรกและเน่าเสีย ไม่ปล่อยสุนัขออกไปถ่ายมูลในที่ชุมชน และห้ามเลี้ยงสุนัขภายใน วัด เพราะสุนัขไปถ่ายมูลในถ้ำหน้าองค์แม่พระ ให้มีการแก้ไขปัญหาเรื่องเสียงดังจากการก่อสร้างด้วย

นอกจากนั้นแล้วก็จัดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้ดีขึ้น เช่น บริเวณ วัดไม่ให้มีการเล่นฟุตบอล ย้ายคนเช่าที่วัดที่มีได้นับถือศาสนาคริสต์ออกไป ชาวบ้านที่ย้ายออกไป ต้องขายบ้านคืนให้วัด เพราะมีวัตถุประสงค์ให้ชุมชนนี้เป็นชุมชนชาวคริสต์ 90 % พระสงฆ์ดูแลวัด เป็นเทศาภิบาล 6 โมงเย็นทุกอย่างต้องหยุด ห้ามชาวชุมชนกินเหล้า ห้ามจำหน่ายหรือเสพยาเสพติด กำจัดพื้นที่ล่อแหลม เช่น ทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาตามแนวความคิดของอดีตผู้ว่ากรุงเทพมหานคร. พิจิตร รัตกุล กับกรมเจ้าท่า เพราะเป็นแหล่งมั่วสุมเสพยาหรือค้าขายยาเสพติด รวมทั้งกลุ่มวัยรุ่น ย่านวัดกัลยาณมิตรยกพวกตีกับวัยรุ่นย่านสะพานพุทธ ถ้าไม่มีทางเดินริมน้ำจะทำให้เศรษฐกิจภายใน ชุมชนดีขึ้น เนื่องจากสามารถขายอาหารและน้ำดื่มให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนได้ด้วย ฉะนั้นการ สร้างทางเดินริมน้ำจึงมีผลเสียมากกว่าผลดี ชาวชุมชนจึงขอให้ยกเลิกการสร้างทางเชื่อมริมน้ำ เจ้าพระยาด้านชุมชนกุฎีจีน เอาสะพานออกตัดทางเชื่อม ไปเลย เก็บพื้นที่ไว้สำหรับตกปลา นอกจากนั้นก็ให้ระวังเรื่องขโมยถังแฉะขึ้นบ้านชาวบ้าน เรื่องไฟไหม้ ห้ามมิให้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือซ่อมแซมบ้านริมน้ำก่อนจะได้รับอนุญาตจากทางวัด เพราะผิดกฎหมาย การจะ สร้างบ้านใหม่ต้องให้เจ้าอาวาสเป็นผู้อนุมัติ

ส่วนชาวบ้านในชุมชนกุฎีขาวซึ่งมีสภาพเป็นเกาะ ทางตอนเหนือมีถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ผ่านรถยนต์เข้าชุมชนไม่ได้ จึงต้องมีการเผื่อระวังเรื่องไฟไหม้ แก้ไขด้วยการก่อตั้งหน่วย บรรเทา สาธารณภัย ส่งคณะกรรมการและอาสาสมัครเข้าอบรมบรรเทาสาธารณภัยจากกรมตำรวจ จำนวน 30 คน ได้เครื่องสูบน้ำดับไฟ 70 แรงม้า 100 กว่าเครื่อง พร้อมอุปกรณ์ดับเพลิงซึ่งติดตั้งตาม บ้านเรือน

6 ระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ในการฟื้นฟูการ ท่องเที่ยวชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ในการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนนับว่า อยู่ในเกณฑ์ดี เพราะได้มีการจัดประชุมเพื่อร่วมมือและช่วยเหลือกัน เสนอความคิดเห็น คำแนะนำ และช่วยกระจายข่าว ระหว่างหัวหน้าชุมชน พระและชาวบ้าน บางครั้งหัวหน้าชุมชนจะขอความร่วมมือจากพวกชาวบ้านในชุมชน เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมหรืองานเทศกาลทางศาสนา เช่น ชาวบ้านร่วมแห่ในวันเกิดหลวงพ่โตวัดกัลยาณมิตรและหลวงปู่เส่ง ชาวบ้านในชุมชนจะเข้าร่วม ช่วยงานบ้างบางครั้งเท่าที่จะช่วยได้ เข้าร่วมกิจกรรม จัดนิทรรศการ เตรียมสถานที่จัดงาน จัดอาหาร

มาเลี้ยงคนที่มาเที่ยวงาน ทำความสะอาด บ้างก็นำสินค้ามาจัดจำหน่าย เป็นต้น บางครั้งก็ไม่ได้มาช่วยงาน แต่มาเที่ยวชมงานเฉย ๆ ถ้าเป็นงานสงกรานต์ งานลอยกระทง ชาวบ้านจะเป็นผู้จัดการเอง

7. ผลการเปลี่ยนแปลงหลังจากการวิจัยแบบ PAR ที่เกิดขึ้นในพื้นที่วิจัย

7.1 เจริญความคิดและการรับรู้

คณะผู้วิจัย ได้บทเรียน ประสบการณ์ และองค์ความรู้ ในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืนเป็นเครื่องมือพัฒนาซึ่งจะกลายเป็นตัวแบบสำหรับการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม บทเรียนที่คณะผู้วิจัยได้รับจากการร่วมทำงานในภาคสนามในโครงการวิจัยนี้ สามารถสรุปได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. แนวความคิดต่าง ๆ ในหนังสือไม่สามารถนำมาใช้ได้ทันทีในพื้นที่หรือชุมชน ต้องมีการประยุกต์ดัดแปลงตามเงื่อนไขและศักยภาพของแต่ละพื้นที่
2. อาจารย์ในสถาบันการศึกษาควรเปลี่ยนทัศนคติจากผู้รอบรู้เป็นผู้ร่วมเรียนรู้ และเป็นเพียงผู้มีส่วนร่วมเมื่อชาวบ้านได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ
3. ปัญหาและความต้องการรวมทั้งแนวทางแก้ปัญหาอยู่ที่ชุมชนเอง แต่ในระยะแรกอาจารย์ต้องเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะวิธีการวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ นอกจากเข้าไปทำงานพัฒนาในพื้นที่คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสร่วมเรียนรู้ สำรวจศักยภาพของพื้นที่และวิเคราะห์ชุมชนพร้อมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ มีผลให้คณะผู้วิจัยสามารถรวมตัวเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชนได้
4. การเข้าทำงานในพื้นที่ชุมชนระยะแรกต้องอาศัยผู้นำชุมชน เป็นผู้นำทางความคิดในชุมชนนั้น ผู้วิจัยต้องสร้างความเข้าใจและขอความช่วยเหลือ
5. การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ และต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอนและทุกกระบวนการ กิจกรรมที่เกิดบนความต้องการและบนพื้นฐานการร่วมคิดร่วมทำ โดยที่คณะผู้วิจัยไม่เข้ามามีอิทธิพลทางความคิดชุมชนจะเกิดจิตสำนึกความเป็นเจ้าของ มีความรักและหวงแหนซึ่งจะให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
6. คณะผู้วิจัยสามารถสร้างห้องเรียนธรรมชาติ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติของคณาจารย์และนักศึกษาสาขาวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต รวมทั้งได้มีวิทยากรท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน

ชาวบ้านในชุมชน ประโยชน์ที่ทีมวิจัยท้องถิ่นและชาวบ้านในชุมชนได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้

1. ชุมชนได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับ กระบวนการ และขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาและการระบุเหตุของปัญหาอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกด้านด้วยตนเอง รวมทั้งเรียนรู้การค้นหาวิธีการหรือทางเลือกในการแก้ปัญหา และจัดทำแผนการดำเนินการหรือแผนการปฏิบัติการท่องเที่ยวและการตลาดด้วยตนเอง

2. ชุมชนร่วมมือกันแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละคน รวมทั้งระดมปัญญาในการแก้ปัญหา นั้น ๆ ด้วยตนเอง บนพื้นฐานศักยภาพของตน

3. ชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้การดำเนินงานการท่องเที่ยวชุมชน วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม วิธีการจัดทำและพัฒนาเส้นทางเดินเท้าศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานให้บริการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การประชาสัมพันธ์ การต้อนรับนักท่องเที่ยว การฝึกอบรมมัคคุเทศก์ ในการบอกเล่าประวัติวัฒนธรรมของชุมชนสู่ผู้ที่มาเยี่ยมชม ได้เรียนรู้และเข้าใจการเตรียมและให้บริการอาหารและเครื่องดื่ม และการบริการที่พักแรมแบบห้องเช่า บ้านเช่า แก่นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน

4. ชุมชนเกิดการเรียนรู้ในการดำเนินการท่องเที่ยวชุมชน และเกิดความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น

ชุมชนสามารถพัฒนาเศรษฐกิจจากกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เน้นความเป็นชุมชน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ภายใต้การทำงานร่วมกัน และพัฒนาเป็นชุมชนที่แข็งแกร่ง ยืนอยู่บนความคิดและความสามารถของตน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน กระบวนการวิจัยก่อให้เกิดจิตสำนึกในหมู่ประชาชนให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตน อันจะเกิดความรักและหวงแหน และร่วมแรงร่วมใจกันฟื้นฟูรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของตนไว้ และมุ่งสู่การพึ่งพาตนเอง

7.2 พฤติกรรม

เน้นจิตวิทยาการบริการ (Service Psychology) มี “คน” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ชาวชุมชนกุฎีจีน มีเจ้าอาวาสเป็นศูนย์กลางในการรวมน้ำใจของชาวชุมชนกุฎีจีน ส่วนชาวชุมชนกุฎีขาวมีอิหม่ามเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาความคิดและจิตใจของชาวบ้าน ความเข้าใจอันดีระหว่างชาวบ้านในชุมชน ให้ประสบการณ์อันดีแก่ผู้คนที่ทั้งในชุมชนและผู้มาเยือน

เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน ชุมชนกุฎีจีนนับถือคริสต์ ชุมชนกุฎีขาวนับถืออิสลาม ชุมชนเหล่านี้มีความร่วมมือสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวเป็นอันดี เพราะมีผู้นำชุมชนทำงานเข้ากันได้ดี

มีการประชุมปรึกษาหารือกัน ได้รวมตัวกันก่อตั้งเป็น “ชมรมชุมชนแขวงกัลยาณ” ร่วมกันคิดร่วมกัน ทำ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน ผลจากความสำเร็จก่อให้เกิด สวนหย่อม ทำจอดเรือ กับลานกีฬา ลานเอนกประสงค์

ชาวชุมชนกุฎีขาว มีความสามัคคีเป็นอันดี มีอิหม่ามเป็นผู้นำทางศาสนา มีกุฎีเป็น ศูนย์กลางรวมหัวใจของชาวบ้าน ร่วมช่วยกันสร้างความสามัคคี ความเข้าใจแก่ผู้ที่มาศึกษาวิถีชาวบ้าน ได้รับประสบการณ์ทั้งในย่านชุมชน และให้คุณค่ากับสังคมไทย ชาวบ้านยินดีช่วยเหลือให้คำแนะนำ ข้อมูลอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังมีความสามัคคีมาร่วมกันทำบุญในงานวันบุญกุฎีเจริญพาศน์ ประจำปี อิจเราะฮ์ 1424-1425 (พ. ศ. 2547-2548)

7.3 การเปลี่ยนแปลงที่จับต้องได้ การเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชนให้ดีขึ้น คณะกรรมการชุมชนควรบรรจุการท่องเที่ยวชุมชนต้นคลองบางกอกใหญ่ ไว้ในแผนพัฒนาชุมชน เพื่อให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใน แหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และอนุรักษ์ วัฒนธรรมของชุมชน อันจะนำมาซึ่งรายได้ของประชาชนในทางอ้อม

7.3.1 มีแผนการตลาดทางการท่องเที่ยว

ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) มีสินค้าพื้นบ้านโอท็อป (OTOP) หนึ่งในตำบลหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ มีผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นบ้านที่ได้มาตรฐานสินค้าโอท็อป (OTOP) ขึ้นชื่อของชุมชน คือ ขนมฝรั่งกุฎีจีน แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ รสชาติอร่อยเป็นที่ นิยมของชาวบ้านในชุมชน ขนมกุฎีจีน จะมีรสชาติอร่อยมาก มีลักษณะคล้ายขนมไข่และกรรมวิธีการ ทำใช้แรงงานคนทำ ไม่ใช่เครื่องมือทำ และอบด้วยเตาอบที่ก่อขึ้นเองแบบโบราณ ใช้พื้นจากไม้ กระบุงหรือ ไม้ไผ่คั้นเป็นเชื้อเพลิง ทำให้มีกลิ่นหอมจากไม้พื้น มีการแต่งแต้มด้วยลูกพลับ ชินปัก และลูกเกดทำให้ขนมสุกออกจากเตามีกลิ่นหอมสีเหลืองสวยงาม และมีรสต่างจากขนมไข่ เนื้อข้างใน หวานหอมนุ่ม ข้างนอกกรอบอร่อยสามารถเก็บไว้ได้นาน โดยไม่ต้องใส่ผงฟูและวัตถุกันเสีย เหมาะ สำหรับเป็นของฝากหรือใช้ในงานเลี้ยงต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้รับตราเชลล์ชวนชิมและธนูสิงห์ มี ฉลากตราสัญลักษณ์โอท็อป เชลล์ชวนชิม ธนูสิงห์ พร้อมคำอธิบาย ติดอยู่บนขนม “ขนมฝรั่งกุฎีจีน แห่งกรุงรัตน โกสินทร์ 200 ปี อร่อย ถูกอนามัย กรอบนอกนุ่มใน เก็บได้นาน ไม่ใช่ผงฟูและวัตถุกัน เสีย โทร 0-2465-5882” (ภาพที่ 4.85-4.86)

ราคา (Price)

ร้านขนมฝรั่งกุฎีจีนมีป้ายหน้าร้านโฆษณาว่า “ร้านขนมฝรั่งกุฎีจีน สืบทอดมานานกว่า 200 ปี อร่อย ถูกอนามัย ไม่ใส่วัตถุกันเสีย มีจำหน่ายที่นี่” ขนมฝรั่งกุฎีจีนมี 2 ขนาด ชินเล็ก และชิน

ใหญ่ ชันเล็กบรรจุถุงพลาสติกใสถุงละ 4 ชัน ราคา 25 บาท ชันใหญ่ บรรจุถุงละชันราคา 15 บาท ถ้าบรรจุถุงชันใหญ่ 2 ชัน ราคา 30 บาท

ช่องทางการจัดจำหน่าย (Distribution)

ขนมฝรั่งกุฎีจีนซึ่งเป็นสินค้าโอท็อป (OTOP) และได้รับตราสัญลักษณ์เชลล์ชวนชิมผลิตและจัดจำหน่ายที่ซอยกุฎีจีน 7 มีเครือข่ายด้านกระจายสินค้าไปขายยังหน้าห้างสรรพสินค้าตั้งฮั่วเส็ง สาขาบางลำพู ตลาดคอนทวาย จ. นครปฐม ซึ่งเป็นรวมขนมไทยต่าง ๆ เพื่อเป็นช่องทางขยายสินค้าสู่มือผู้บริโภค และตั้งขายใส่รถเข็นทางร่มสี่เขี้ยวอยู่หน้าวัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหารดิคริมแม่น้ำเจ้าพระยาใกล้แหล่งผลิตในซอยกุฎีจีน 7 ถ้าลูกค้าสนใจก็โทรศัพท์มาติดต่อได้ที่เบอร์ 0-2465-5882

ขนมกุฎีจีนหรือขนมตรุษฝรั่งทำขายในช่วงเทศกาลคริสต์มาส ผลิตจากร้านขนมกุฎีจีนตั้งอยู่ในบ้านไม้ทาสีชมพูในซอยที่สะอาดใกล้กับโบสถ์ชาวคาทอลิก มีทัวร์นักท่องเที่ยวลงมาซื้อขนมด้วย เจ้าของร้านขนมกุฎีจีนชื่อคุณอังสนา ปิ่นรัตน์ ขายขนมกุฎีจีนซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิม เบอร์โทรติดต่อ 06-540-9347¹

7.3.2 แผนการจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ แผนการตลาดทางการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

แผนการจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์และแผนการตลาดทางการท่องเที่ยว มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ชาวบ้านมีการฟื้นฟูอนุรักษ์ช่วยกันบำรุงดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จำเป็น ให้ใช้น้ำอย่างประหยัด อย่าเปิดทิ้งไว้ ให้ใช้ไฟฟ้าอย่างประหยัด สนับสนุนให้ชุมชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดสะอาดอ่านสวยงาม ไม่ตัดต้นไม้เพื่อการจัดงานใด ๆ ทั้งสิ้น มีการสอนลูกหลานไม่ให้ทำลายหรือตัดต้นไม้ ให้ช่วยกันปลูกต้นไม้โดยเฉพาะต้นไม้ใหญ่ ๆ ต้นไม้ประเภทสมุนไพร เช่น ต้นสาละ ต้นโพธิ์ ต้นพิศุล ต้นสมอไทย คูร์มรีน

ทางวัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหารได้คิด “ประกาศ ห้ามเล่นฟุตบอล และส่งเสียงดังในเขตพุทธาวาส สว่าง สะอาด สงบ” (ภาพที่ 4.88) ทางวัดกัลยาณมิตรออกประกาศห้ามนำสิ่งของทุกชนิดมาวางและขายในบริเวณนี้ ตลอดแนว ตั้งแต่วันที่ 15 มกราคม 2547 (ภาพที่ 4.89)

มีประกาศขอความร่วมมือให้ผู้ขับจี้รถจักรยานยนต์ กรุณาลดเสียงและความเร็วลงทุกเย็นตั้งแต่เวลา 18.00-20.00 น. ช่วงเช้าวันอาทิตย์ เวลา 6.00-10.00 น.

¹ สัมภาษณ์อังสนา ปิ่นรัตน์ เจ้าของร้านขนมกุฎีจีน 21 กรกฎาคม 2548.

ชอบมีสุนัขไปถ่ายมูลตรงบริเวณท่าเรือวัดกัลยาณมิตรและทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยา และทางเดินริมคลอง กรรมการชุมชนจึงขอความร่วมมือจากชาวบ้านอย่าปล่อยสุนัขออกไปถ่ายมูลในที่สาธารณะ และห้ามเลี้ยงสุนัขภายในวัด เพราะสุนัขได้ถ่ายมูลไว้เรียบร้อย

มีป้าย “เรื่องสะอาด ตลาดทิ้ง” ของสำนักงานเขตธนบุรีขอความร่วมมือให้ชุมชนช่วยกันแยกขยะเป็น 3 ถัง รถขยะจะเข้าเก็บขยะภายในชุมชนโดยแยกประเภทเป็นถุง ๆ เก็บถุงขยะเศษอาหารทุกวัน เวลา 20.30-21.30 น. ถังขยะยังใช้ได้เก็บทุกวันที่ 2 และ 16 เวลา 11.00-12.30 น. ถังขยะอันตรายเก็บทุกวันที่ 5 เวลา 20.00-21.00 น. นับว่าเป็นหัวใจของแผนการจัดการและพัฒนาพื้นที่ฟูการท่องเที่ยวชุมชน (ภาพที่ 4.90) ภาพที่ 4.90 เรื่องสะอาด ตลาดทิ้ง

ได้ติดประกาศขอความร่วมมือให้ระวังทิ้งขยะลงถังเป็นที่เป็นทางไม่ทิ้งเรียกรวด อย่าทิ้งขยะลงในแม่น้ำ เพราะทำให้น้ำสกปรกและเน่าเสีย สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ได้ติดประกาศเตือนว่า “ห้ามทิ้งขยะลงในคลอง ฝ่าฝืนมีโทษปรับไม่เกิน 10,000 บาท สำนักงานเขตบางกอกใหญ่” (ภาพที่ 4.91 - 4.92)

7.4 การสานต่องานโดยผู้ใช้งานวิจัย

7.4.1 การสานงานต่อชุมชนด้านการส่งเสริมการตลาด (Market Promotion)

แนะนำชุมชนให้ขอคำแนะนำปรึกษาจากสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว) ช่วยต่อยอดธุรกิจ (SMEs) เป็นที่ปรึกษาที่เลี้ยงให้ผู้ประกอบการใหม่ด้านเงินทุน การตลาด การพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความสามารถในการบริการและพัฒนารูปแบบการบรรจุภัณฑ์สินค้ากันความชื้นและถนอมอาหารและวิจัยการผลิต การขอตราอาหารฮาลาลเพื่อส่งเสริมและพัฒนาสินค้าไปสู่ตลาดต่างประเทศ โดยมีบริษัทนมไทยจำกัด เป็นที่แสดงนมไทยที่ห้องผู้โดยสารขาออก สนามบินดอนเมือง อาคาร 2 (terminal 2) โทร 0-2617-8081-3 และธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME bank) และรายการโทรทัศน์ SMEs วันอาทิตย์ ซึ่งช่องรวมทุกวันอาทิตย์ เวลา 22.30 – 23.30 น. เป็นสื่อช่วยโฆษณาเผยแพร่

7.4.2 การประสานงานร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร เพื่อเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก

1. ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรบรรจุรายการท่องเที่ยวชุมชนต้นคลองบางกอกใหญ่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนจังหวัดกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสนับสนุนด้านวิชาการและเงินทุนในการจัดสร้างและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและวัฒนธรรมชุมชนต้นคลองบางกอกใหญ่ เป็นต้น

2. เจ้าของและผู้จัดการบริษัทนำที่ควรให้ความร่วมมือช่วยเหลือชุมชนรอบคอบ
บางกอกใหญ่ โดยบรรจุรายการนำที่ชุมชนเป็นรายการหนึ่งของบริษัทรวมทั้งบุคลากรของบริษัท
นำที่ควรปรับเปลี่ยนกระบวนการทำธุรกิจเพื่อผลกำไร มาเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน

3. ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจฟื้นฟูการ
ท่องเที่ยวชุมชน สามารถนำรูปแบบการดำเนินงานวิจัยและผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการ
ดำเนินการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิด
อุดมการณ์ วิสัยทัศน์ การเรียนรู้ และมีประสบการณ์ร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนฟื้นฟูและบริหารจัดการการ
ท่องเที่ยวชุมชนได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร และ
บริษัทนำที่เอกชน สามารถใช้ชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่เป็นแหล่งดึงดูดการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้ และสามารถใช้องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนานี้เป็น
บทเรียนในการสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจต่อความหมายของการท่องเที่ยวชุมชนที่แท้จริงต่อไป

ชุมชนที่ทำการวิจัยได้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักที่สำคัญ ๆ ได้แก่ วัดพระศรี
รัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดพระเช
ตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดสุทัศน์เทพวร
ารามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ศาลหลักเมืองกรุงเทพมหานคร ศาลเจ้าพ่อ
เสือตามโครงการสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม “**ไหว้พระเสริมสิริมงคล 9 สถานที่ศักดิ์สิทธิ์**
ในงานเทศกาลสงกรานต์ปีใหม่ ต้อนรับปีใหม่ ระหว่างวันที่ 30 ธันวาคม 2548 – 31 มกราคม 2549” ของ
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

งาน “**ไหว้พระ 9 วัดหลวง**” ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ระหว่างวันที่ 9 - 16 เมษายน
2549 ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับทางกรุงเทพมหานคร อันได้แก่วัดพระศรีรัตนศาสด
าราม (วัดพระแก้ว) วัดบวรนิเวศวิหาร วัดสระเกศ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัด
โพธิ์) วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร วัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวราราม
ราชวรมหาวิหาร วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

7.4.3 การประสานงานต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

1. ผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตควรให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน
รอบคอบบางกอกใหญ่ ให้สามารถดำเนินการบริหารการท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริม
และประสานงานกับชาวบ้านในการจัดวางโฆษณาสินค้าโอท็อปและจัดจำหน่ายในร้านค้าเบเกอรี่
ของมหาวิทยาลัย

2. ผู้บริหารและคณาจารย์โปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ควรให้การสนับสนุนด้านวิชาการเกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยว โดยการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดประชุมและฝึกอบรม ประเด็นที่ควรดำเนินการถ่ายทอดให้แก่ชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมีข้อเสนอแนะ ดังนี้คือ

2.1 จัดทำโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน ให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้และเข้าใจการท่องเที่ยวชุมชนนี้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ถ่ายทอดวิธีการจัดกิจกรรมนันทนาการรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนให้สามารถดำเนินการให้บริการ

2.3 กำหนดให้ชุมชนต้นคลองบางกอกใหญ่เป็นห้องเรียนธรรมชาติ สำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตที่ลงทะเบียนรายวิชาหลักการมัคคุเทศก์และควรเชิญกรรมการชุมชนหรือชาวบ้านในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นวิทยากรบรรยายให้นักศึกษา รวมทั้งให้นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ภาคปฏิบัติ) ทำงานและใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้านในชุมชน

2.4 คณาจารย์โปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ควรผนวกรายการท่องเที่ยวชุมชนต้นคลองบางกอกใหญ่ในรายการนำเที่ยวซึ่งเป็นภาคปฏิบัติการของโปรแกรมวิชาและทำการตลาดแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากขึ้น

สรุปโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โปรแกรมวิชาภาษาอังกฤษ อังกฤษธุรกิจ ฝรั่งเศสธุรกิจ สามารถใช้ผลวิจัยเป็นข้อมูลในการเรียนการสอน และพัฒนาหลักสูตรพัฒนาการท่องเที่ยว และเป็นแหล่งการเรียนรู้หรือห้องเรียนธรรมชาติสำหรับนักเรียน นักศึกษาและบุคคลที่สนใจทั่วไป

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

● ภาพรวมผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ประยุกต์รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน เป็นกรอบในการดำเนินงานเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา (Objectives of the Study) ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน คติความเชื่อ ตำนาน วัฒนธรรม การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน การละเล่น การแสดงและดนตรี ภาษา ประเพณี เอกลักษณ์ และบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจของชาวบ้านในชุมชน เช่น การฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3. เพื่อศึกษากิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และผลกระทบที่มีต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

คำถามการวิจัย

1. นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์อะไรบ้างจากการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ชมลักษณะทางกายภาพ พื้นที่ที่ตั้ง สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาชาติพันธุ์ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน วัฒนธรรม สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี มีลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมที่เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่ อาหารประจำถิ่น การแต่งกาย เยี่ยมชมสินค้าและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน อาชีพ

2. ชาวบ้านในชุมชนมีการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจเกี่ยวกับการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนตนเอง เช่น การฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3. มีการกำหนดจุดขายเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนอย่างไร มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใด มีกิจกรรมอะไรบ้าง นักท่องเที่ยวจะทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากที่ใดบ้าง มีศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่ เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ห้างสรรพสินค้า สถานที่ขายของที่ระลึก มีที่พักแรมอะไรบ้าง มีที่พักแบบโฮมสเตย์หรือไม่ มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวชุมชนหรือไม่ มีการ

อบรมผู้มักคุเทศก์หรือไม่ รวมทั้งมีผลกระทบอะไรบ้างต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

กระบวนการดำเนินการวิจัย ได้ดำเนินการโดยยึดกรอบความคิดดังนี้ คือ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนาคนในชุมชน ผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นที่เสี่ยนำชุมชนปากคลองบางกอกใหญ่ในเชิงนโยบาย แนวคิด ตามบริบทชุมชน หรือความต้องการของชุมชน โดยหาแกนนำชุมชนและเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนของชุมชนบางกอกใหญ่ แล้วทำให้เอกลักษณ์ของชุมชนโดดเด่นขึ้นมา พัฒนาองค์ความรู้ พัฒนาบุคลากรในท้องถิ่น บริหารจัดการความรู้ของชุมชนบางกอกใหญ่ให้เป็นระบบ และพัฒนาศักยภาพของชุมชน

ผู้วิจัยได้เข้าไปหนุนเสริมองค์กรชุมชน ให้มีการจัดการที่ดี ให้มีลักษณะกระบวนการที่จะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ร่วมกันเป็นเรื่องของการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ เป็นกระบวนการที่นักวิจัยไปกระตุ้นชุมชน ทำให้ชุมชนรู้จักตนเอง เข้าใจปัญหาของตนเอง โดยใช้เทคนิคและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์สถาปนาภูมิปัญญา ให้เกิดขึ้นในชุมชนได้

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development, R&D) ทุกขั้นตอนของกรอบการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยจึงใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาของชุมชน มีส่วนช่วยให้ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล ชาวบ้านเป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนารมณ์จะแก้ไขปัญหา และส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ร่วมตัดสินใจดำเนินการจนสิ้นสุดการวิจัย เรียนรู้จากประสบการณ์และการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการระบุปัญหา ติดตามผล และประเมินผล

มีการจัดกิจกรรมดังนี้คือ จัดประชุมเวทีชาวบ้านเพื่อฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน ประธานชมรมเรารักธนบุรี ชาวบ้านในท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้าน องค์กรบริหารส่วนตำบล ครูบาอาจารย์จากโรงเรียนแสงอรุณ โรงเรียนช่างดาครู้ส พระภิกษุสงฆ์จากวัดต่าง ๆ เช่น วัดกัลยาณมิตร วัดหงส์รัตนาราม โบสถ์ช่างดาครู้ส ศาลเจ้าเทียนอันเกง มัสยิด กุฎี และนักท่องเที่ยว เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชาวบ้านกับผู้วิจัย จัดที่กุฎีเจริญพาศน์ ตลอดจนการติดตามและปรับปรุงแก้ไขกิจกรรม ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอน ชาวบ้านในชุมชนร่วมรับรู้เพื่อให้ได้ข้อสรุป กระบวนการสังเคราะห์ข้อสรุป ชาวบ้านจะค่อย ๆ พัฒนาศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ชาวบ้านจะค่อย ๆ เรียนรู้ด้วยตัวเอง ข้อมูลที่ได้จะมีความชัดเจน สะท้อนความคิดอ่านของชาวบ้านตลอดจนนิสัยใจคอ ความต้องการ และแบบแผนการดำเนินชีวิต

วิธีการเก็บข้อมูล ใช้การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ในตอนแรกจะใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม คือผู้วิจัยไม่แสดงตน เพราะจะช่วยให้เก็บรวบรวมข้อมูลชุมชนได้โดยไม่มีใครสังเกต

ต่อมาจึงใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน ใช้ชีวิตร่วมกับชุมชน ร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน ให้คนในชุมชนยอมรับ การทำงานร่วมกับชุมชนจะทำให้ผู้วิจัยได้รายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน และกิจกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชน สังเกตแล้วก็ซักถามแล้วจดบันทึก

ผู้วิจัยจะซักถามข้อมูลเกี่ยวกับความหมายและสัญลักษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง สิ่งที่จะสังเกต คือ สังเกตการณ์ใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย และ ภารกิจในชีวิตประจำวัน อาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมในวันสำคัญๆ งานประจำปี ความหมายของสภาพสังคม วัฒนธรรมชุมชน ค่านิยม ความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมในชุมชน การสัมภาษณ์ใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งครอบคลุมโดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม ความหมาย และความรู้สึกนึกคิด ขั้นตอน เริ่มจากการแนะนำตัว ซักถามข้อมูลอย่างเจาะลึก ตะล่อมกล่อมเกลา โดยตั้งคำถามแบบปลายเปิดกว้าง (Open – ended) จดบันทึกคำตอบ เวลา และสถานที่ที่ใช้สัมภาษณ์

นอกจากนั้นยังมีการบันทึกข้อมูลจากการสังเกต (Fieldnotes) จดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางสังคมตามที่สังเกตเห็น ก่อให้เกิดความเข้าใจ สามารถเก็บข้อมูลได้ลึกซึ้งตามความเป็นจริง มีการใช้อุปกรณ์ภาคสนามช่วยรวบรวมข้อมูล เช่น ใช้แถบบันทึกเสียง ช่วยบันทึกถ้อยคำ ใช้กล้องถ่ายรูป กล้องถ่ายภาพยนตร์และเทปบันทึกภาพ ช่วยบันทึกรายละเอียดของเหตุการณ์จากการสังเกต

วิธีการประมวลผล/สังเคราะห์ข้อมูล ใช้การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ (Typological Analysis) จำแนกตามขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป ยึดแนวคิดทฤษฎีของลอฟแลนด์ (Lofland) เป็นกรอบในการจำแนกซึ่งแยกออกเป็นการกระทำ กิจกรรม ความหมาย ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และสภาพสังคม เช่นเดียวกับที่ใช้ในการสังเกต

● สรุปผลทั้งหมดในบทที่ 4 ตามคำถามวิจัยที่ตั้งไว้

สรุป มีการพัฒนาสินค้าและกลยุทธ์ที่ดำเนินการในชุมชน และพัฒนาให้มี

1. มีการก่อตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนซึ่งให้ความสำคัญกับผู้คน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ศูนย์ศึกษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. มีการก่อตั้งที่ทำการชุมชน คณะกรรมการชุมชน ศูนย์ประชาสัมพันธ์ชุมชนบริการข่าวสารให้ข้อมูลการจัดงานทั้งทางศาสนา พิธีกรรม ประเพณี ในชุมชนซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสอบถามข่าวสารการจัดงานได้

3. มีการจัดตั้งเครือข่ายจัดการธุรกิจชุมชน เพื่อจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน หรือสินค้าโอท็อป ร้านจำหน่ายสินค้าและบริการต่าง ๆ

4. มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน ดูแลแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อให้บริการ ด้านการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็น สวนหย่อม ทำจอดเรือ สนามกีฬาหรือลานกีฬา ลานเอนกประสงค์ ศูนย์สุขภาพชุมชน ศูนย์รับแจ้งเหตุ ศูนย์บริการครอบครัว ห้องสมุดชุมชน ผู้รับความคิดเห็นของ ประชาชน เป็นต้น

5. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พักสำหรับศึกษาศาสนา บ้านเช่า ห้องเช่า และ จัดบริการอาหารท้องถิ่นฝีมือชาวบ้าน รถเข็นขายอาหาร ขนม ไอศกรีม และเครื่องดื่มประเภทกาแฟ โบราณ รวมทั้งห้องน้ำ ห้องสุขา โทรศัพท์สาธารณะ โต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งพักผ่อน ตู้น้ำกรองลิตรละ บาท ที่จอดรถ เรือโดยสาร

6. เสนอแนวทางให้ชาวบ้านเกิดความรักและความภาคภูมิใจในชุมชนของตนและเป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อมไม่ทำลายธรรมชาติ ช่วยกันรณรงค์ต่อต้านการเสพยาเสพติด ไม่ดื่มเหล้า สูบบุหรี่

7. กำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เส้นทางเข้าถึงชุมชนไม่ว่าจะเป็น ทางน้ำและทางบก

8. มีการก่อตั้งชมรมักกุเทศก์ในการพานำเที่ยววัดฆางตาครู้ส การผลิตสื่อการโฆษณา เช่น หนังสือ วีซีดี สไลด์ ใบปลิว ป้ายประกาศการจัดงาน ป้ายบอกทาง ทำด้วยไม้บ้าง ทำด้วยผ้า หรือ พลาสติก บอร์ดจัดนิทรรศการ

9. มีการจัดแสดงสินค้าจากชุมชนตามห้างสรรพสินค้า เช่น ห้างตั้งฮั่วเส็งสาขาบางลำพู ท่าเรือศิริราช แหล่งท่องเที่ยวด้านขนม ที่ตลาดดอนหวาย

อภิปรายผล

ชุมชนโดยรอบปากคลองบางกอกใหญ่เป็นชุมชนที่มีพร้อมในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น ด้าน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมและการพัฒนา สังคม และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมคนในชุมชนมีฐานทรัพยากรความรู้ ภูมิปัญญาที่สมบูรณ์ มี วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านการมีส่วนร่วมและการพัฒนา ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอันเกิดจากความต้องการ ของชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการจัดการที่ดี นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยและเกิดความ ใ่วางใจ มองเห็นโอกาสการกระจายรายได้และการจัดสรรผลประโยชน์ การสร้างงานด้านการ ท่องเที่ยว

ด้านสังคมเกิดองค์ชุมชนในการจัดการ มี “คน” เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มีความสามัคคีกัน

ด้านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ มีความสามารถในการเข้าถึงชุมชนและเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ ได้เป็นอย่างดี

- **ข้อเสนอแนะ**

- การวิจัยที่ควรทำในระยะต่อไป**

ผู้บริหารสำนักงานกองทุนเพื่ออุดหนุนการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาและแหล่งเงินทุนอื่น ๆ ควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการวิจัยพัฒนาส่งเสริมการตลาดสินค้าโอท็อปไปสู่ตลาดโลกโดยขอคำแนะนำ คำปรึกษา และความช่วยเหลือจากสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว) ช่วยต่อยอดธุรกิจ (SMEs) เป็นที่ปรึกษาที่เลี้ยงให้ผู้ประกอบการใหม่ด้านเงินทุน การตลาด พาไปศึกษาดูงานและหาแหล่งจำหน่ายสินค้าในต่างประเทศ การพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ ความสามารถในการบริการและพัฒนารูปแบบการบรรจุภัณฑ์สินค้ากันความชื้นและถนอมอาหารและวิจัยการผลิต การขอตราอาหารฮาลาลเพื่อส่งเสริมและพัฒนาสินค้าไปสู่ตลาดต่างประเทศ โดยมีบริษัทขนมไทยจำกัด เป็นที่แสดงขนมไทยที่ห้องผู้โดยสารขาออก สนามบินดอนเมือง อาคาร 2 (terminal 2) โทร 0-2617-8081-3 และธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs bank) และรายการโทรทัศน์ SMEs วันอาทิตย์ ชี้อ่อร์วย ทุกวันอาทิตย์ เวลา 22.30 – 23.30 น. เป็นสื่อช่วยโฆษณาเผยแพร่

- กระบวนการวิจัยที่ควรเป็น**

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือและวิธีการที่ดีที่สุดในการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอันเป็นผลให้การท่องเที่ยวชุมชนเป็นจริงได้

กระบวนการประสานงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (เช่น ชาวบ้าน อบต.) เพื่อแนะแนวทางการพัฒนา

1. ผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตควรให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนรอบคลองบางกอกใหญ่ ให้สามารถดำเนินการบริหารการท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมและประสานงานกับชาวบ้านในการจัดวางโฆษณาสินค้าโอท็อปและจัดจำหน่ายในร้านค้าเบเกอรี่ของมหาวิทยาลัย

2. ผู้บริหารและคณาจารย์โปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ควรให้การสนับสนุนด้านวิชาการเกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยว โดยการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดประชุมและฝึกอบรม

ประเด็นที่ควรดำเนินการถ่ายทอดให้แก่ชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานมีข้อเสนอแนะ ดังนี้คือ

2.1 จัดทำโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้และเข้าใจการท่องเที่ยวชุมชนนี้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ถ่ายทอดวิธีการจัดกิจกรรมนันทนาการรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนให้สามารถดำเนินการให้บริการ

2.3 กำหนดให้ชุมชนต้นคลองบางกอกใหญ่เป็นห้องเรียนธรรมชาติ สำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตที่ลงทะเบียนรายวิชาหลักการมัคคุเทศก์และควรเชิญกรรมการชุมชนหรือชาวบ้านในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเป็นวิทยากรบรรยายให้นักศึกษา รวมทั้งให้นักศึกษาได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพ (ภาคปฏิบัติ) ทำงานและใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้านในชุมชน

2.4 คณาจารย์โปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ควรผนวกรายการท่องเที่ยวชุมชนต้นคลองบางกอกใหญ่ในรายการนำเที่ยวซึ่งเป็นภาคปฏิบัติการของโปรแกรมวิชาและทำการตลาดแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากขึ้น

3. คณะกรรมการชุมชนควรบรรจุการท่องเที่ยวชุมชนต้นคลองบางกอกใหญ่ไว้ในแผนพัฒนาชุมชน เพื่อให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน อันจะนำมาซึ่งรายได้ของประชาชนในทางอ้อม

4. ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรบรรจุรายการท่องเที่ยวชุมชนต้นคลองบางกอกใหญ่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาจากจังหวัดกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสนับสนุนด้านวิชาการและเงินทุนในการจัดสร้างและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว เช่น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวและวัฒนธรรมชุมชนต้นคลองบางกอกใหญ่ เป็นต้น

5. เจ้าของและผู้จัดการบริษัทนำเที่ยวควรให้ความร่วมมือช่วยเหลือชุมชนรอบคลองบางกอกใหญ่ โดยบรรจุรายการท่องเที่ยวชุมชนเป็นรายการหนึ่งของบริษัทรวมทั้งบุคลากรของบริษัทนำเที่ยวควรปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การทำธุรกิจเพื่อผลกำไร มาเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน

6. ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชน สามารถนำรูปแบบการดำเนินงานวิจัยและผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดอุดมการณ์ วิสัยทัศน์ การเรียนรู้ และมีประสบการณ์ร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนฟื้นฟูและบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. **เลียบวัด ไกล้วัง**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.
- “ชมกรุงธนบุรีทางน้ำ ย้ำวัดชมมัสยิดถื่นคลองบางหลวง”, **ไทยรัฐ** วันพุธที่ 16 มิถุนายน 2547.
- ชาติรี นนทเกษ. “เจริญพาสน์ ในฐานะสะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่”, **กฤตเจริญพาสน์**. กรุงเทพฯ : ออฟเซ็ท ครีเอชั่น, พฤษภาคม 2545.
- “ชุมชนวัดหงส์รัตนาราม” สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ วันที่ 27 พฤศจิกายน 2546.
- “ธนบุรี ราชธานีที่ถูกลืม!!! แหล่งชุมชนหลากหลายวัฒนธรรม”, **เดลินิวส์** วันที่ 6 ก.พ. 2544.
- ธีรพันธ์ ช่วงพิชิต. “ตามรอยสำรับแขกคลองบางหลวง”, **สารคดี**. เมษายน 2544, หน้า 146.
- ภัทรา วัฒนวิรุ. “หลักฐานประวัติศาสตร์ของชาวคริสต์โรมันคาทอลิกสมัยพระเจ้าตากฯ “ชุมชนก
จีน” และ “วัดช่างดาครู้ส”, **สยามรัฐ** วันที่ 8 พ.ย. 2544, หน้า 6.
- ยูวดี นิรัตน์ตระกูล. “Rural & Community Based Tourism”, **เอกสารประกอบการประชุมเชิง
ปฏิบัติการ Global Summit on Peace Through Tourism**. ณ กรุงอัมมาน ประเทศ
จอร์แดน ระหว่างวันที่ 6-11 พฤศจิกายน 2543.
- อนุรัตน์ ณ สงขลา. “ความเป็นมาของวัดช่างดาครู้ส”, ใน **80 ปีวัดช่างดาครู้ส** (กรุงเทพมหานคร : เอ
ที พรินติ้ง, 2540).
- Lofland, J. **Analyzing Social Settings**. Belmont, CA : Wadsworth, 1971
- Petersen, Erik. “Community Based Tourism and Homestay” แปลโดย ชูวิทย์ ศิริเวชกุล.
“การท่องเที่ยวเชิงชุมชนและการจัดโฮมสเตย์”, **จุลสารการท่องเที่ยว**. ปีที่ 20 ฉบับที่ 2
เม.ย.-มิ.ย. 2544.
- สัมภาษณ์**
- เสนีย์ อเตหียี อาชีพพินามักฎีเจริญพาสน์ อยู่บ้านเลขที่ 1/25 ถ. อีสรภาพ เขตบางกอกใหญ่
จ. กรุงเทพฯ 10600.
- सानติ สุวรรณศรี. อาชีพเลขานุการการท่องเที่ยว เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2548 เวลา 14.30 ณ บริเวณวัด
ช่างดาครู้ส.
- ชาย จอนสุข. เลขานุการคณะกรรมการชุมชนกุฎีขาว.
- ยุทธนา ท่วมสากล. อาชีพรับจ้างทำกระจก เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2548.

นงนุช โทนเดียว. อาชีพค้าขาย. พ. ศ. 2548.

พินิต วงศ์วิภานนท์ อาชีพค้าขาย. พ. ศ. 2548.

ฉัฐพจน์ คงบำรุง อาชีพขายยาสมุนไพรแผนโบราณ. พ. ศ. 2548.

ศุรศักดิ์ ทิพย์วรรณกร อาชีพทำรองเท้า. พ. ศ. 2548.

ก้อนแก้ว เข้มทองคำ อาชีพค้าขาย อยู่บ้านเลขที่ 298 ถ. เทศบาลสาย 1 แขวงวัดกัลยา เขตธนบุรี. 2548.

เยาวลักษณ์ สุขทัน โถม อาชีพ รับจ้าง. พ. ศ. 2548.

กิมชุย แซ่กอ อาชีพแม่บ้าน. พ. ศ. 2548.

สมจิตร พีชบัวงาม อาชีพ ค้าขาย. พ. ศ. 2548.

วันเพ็ญ อรุณคุณารักษ์ อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ. พ. ศ. 2548.

อุษณีย์ กิตติจารุภา อาชีพ ค้าขาย และเป็นอาสาสมัครสาธารณสุข. พ. ศ. 2548.

เสวียง สงวนรัตน์ อาชีพปลดเกษียณ อยู่ในซอยกุฎีจีน 4. พ. ศ. 2548.

สิทธิพร อาชีพ ขายของโชวห่วย. พ. ศ. 2548.

จุมพล เหล่าประเสริฐ. พ. ศ. 2548.

ภาคผนวก

ภาพที่ 4.81 หลวงพ่อชาป่าอง

ภาพที่ 4.82 งานไหว้หลวงพ่พระพุทธรัตนนายก (เข้าปอกง) วัดกัลยาณมิตร

ภาพที่ 4.83 งานไหว้หลวงพ่พระพุทธรัตนนายก (เข้าปอกง) วัดกัลยาณมิตร

1. นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์อะไรบ้างจากการท่องเที่ยวชุมชน

-1.1 นักท่องเที่ยวจะได้ชมลักษณะทางกายภาพ

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่สัมผัสลักษณะทางกายภาพ เพราะอยู่ในชุมชน กว้างขวางพอสมควรปานกลาง เก่าแก่คูดี ตั้งอยู่บริเวณริมน้ำ มีบรรยากาศสวยงามร่มรื่นเย็นสบายดี สบายใจที่ได้มา เหมาะแก่การมาเที่ยวชมและได้กราบไหว้พระ และได้เห็นทัศนียภาพของอีกฝากฝั่ง ของแม่น้ำ

-1.2 พื้นที่ที่ตั้ง

ทำเลที่ตั้งถือว่าดี น่าสนใจมาก บางคนก็บอกว่าพอใช้ได้ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำอันร่มรื่น เหมาะสมดีมาก เดินทางได้สะดวกสำหรับการมากราบไหว้บูชาพระ นั่งรถมาทางบกก็ได้เพราะชุมชน อยู่ใกล้ถนน เดินเข้าซอยไม่ลึก ทางไม่ซับซ้อน นั่งเรือมาทางน้ำก็ได้ เพราะมีเรือสัญจรไปมา

-1.3 สิ่งแวดล้อม

อากาศร่มรื่นดีบริเวณรอบๆ โบสถ์ มีโถ๊ะหินอ่อนให้นั่งพัก แต่น้อยไปหน่อย นักท่องเที่ยวบางคนกลับคิดว่าสิ่งแวดล้อมไม่เป็นระเบียบ ส่วนแม่น้ำลำคลองไม่สะอาดมีสัตว์น้ำตาย

-1.4 ทรัพยากรธรรมชาติ

มีการปลูกต้นไม้รอบบริเวณ โดยเฉพาะต้นสาละ นักท่องเที่ยวคนหนึ่งคิดว่ามีต้นไม้ แค่นี้ก็พอแล้ว ถ้ามีมากกว่านี้เดี๋ยวจะดูทึบ บางคนกลับคิดว่ามีต้นไม้ไปหน่อย น่าจะมีต้นไม้มากขึ้นกว่านี้ จะได้ดูร่มรื่นขึ้น

-1.5 ประวัติความเป็นมาชาติพันธุ์

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวชุมชนกล่าวว่า ได้ทราบประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ และน่าศึกษามากสำหรับคนไทย ได้ทราบว่าผู้คนบริเวณนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิม มีคนจีนมาค้าขาย กับคนไทย จึงเกิดมีชาวไทยเชื้อสายไทยจีนด้วยซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป นักท่องเที่ยวบางคน บอกว่าได้รับความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวัดวาอาราม และรู้เรื่องราวในสมัยก่อนมากขึ้น รวมทั้ง บุคคลสำคัญที่ทำคุณประโยชน์เพื่อชาติ ทราบประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสิน ผู้ก่อตั้งกรุงธนบุรี เป็นสิ่งที่เยาวชนรุ่นหลังต้องรู้ไว้ บางคนบอกว่าก่อนมาท่องเที่ยวรู้ข้อมูลมาน้อยมาก ไม่ค่อยทราบ ข้อมูล แต่พอมาถึงก็เจอผู้คนพูดคุยกัน และเล่าอะไรให้ฟังหลายอย่าง ทำให้มีความรู้เพิ่มมากขึ้น จากที่ ไม่รู้ก็ได้อู้ มีบางคนก็ไม่ทราบข้อมูล

-1.6 การตั้งถิ่นฐาน

บรรพบุรุษของชาวบ้านในชุมชนน่าจะเดินทางอพยพมาทางน้ำและทางบกจนมา รวมกันและเห็นว่าทำเลบริเวณนี้เหมาะสมกับการตั้งรกรากเป็นชุมชน ชาวมุสลิมชอบสร้างบ้านเรือน อยู่ติดริมแม่น้ำ เพื่อให้มีความร่มรื่นเย็นสบาย และอยู่รอบ ๆ วัด สุเหร่าหรือกุฎี

-1.7 บ้านเรือน

ได้เห็นสภาพบ้านเรือนดั้งเดิมหลังเล็ก ๆ อยู่ติด ๆ กันเป็นแถวตั้งอยู่ในชุมชน ไม่แออัดมากเท่าไร เป็นบ้านเช่าบ้าง เป็นบ้านส่วนตัวบ้าง บ้านเกือบทุกหลังมีไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม มีแสงไฟสว่างทั่วชุมชน ประตูหน้าต่างย่อนยุค เป็นย่านอนุรักษ์อยู่ส่วนมาก ยังคงตั้งอยู่ริมน้ำ เจียบสงบ นั่งดูสายน้ำมีตึกบ้างบางส่วน มีถนนแคบ

-1.8 วัดวาอาราม

ได้รับความประทับใจ และเป็นสนใจมากที่สุด เห็นวัดวาอาราม มีประวัติเก่าแก่มาก นาน รวมทั้งลักษณะทางสถาปัตยกรรมเก่าแก่แบบโบราณที่สวยงามคล้ายคลึงกัน ชอบจิตรกรรมฝาผนัง วัดส่วนใหญ่ตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำลำคลอง มีบริเวณกว้างดีพอสมควร บรรยากาศร่มรื่นเย็นดี ชอบและภูมิใจในความสวยงามของศิลปะไทยบนตัววัด ทำให้อยากมาเที่ยวชมอีกนักท่องเที่ยวบางคนก็เห็นว่าวัดมีความเรียบง่ายดี ไม่ค่อยมีการตกแต่งให้สวยงามมากเท่าไร บางเห็นว่าคุณไม่เป็นระเบียบ

-1.9 สภาพเศรษฐกิจ

นักท่องเที่ยวเห็นว่าสภาพเศรษฐกิจในชุมชนน่าจะเป็นไปได้ดีเหมาะสม เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยว บ้างก็เห็นว่าสภาพเศรษฐกิจจัดอยู่ในระดับพอใช้ปานกลาง เพราะเห็นว่ามีคนมาเที่ยวเยอะ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ มีการประกอบธุรกิจค้าขายเป็นของตนเองเป็นส่วนใหญ่ มีร้านค้าเล็ก ๆ จำหน่ายขายของมากมาย เป็นระเบียบ มีโรงงานเล็ก ๆ ผลิตรองเท้า นักท่องเที่ยวบางคนก็เห็นว่าข้าวของที่ขายในชุมชนมีราคาแพง บ้างก็เห็นว่ามีร้านค้าไม่เพียงพอ ภาษีของยาก บ้างก็เห็นว่าสภาพเศรษฐกิจน่าจะเจริญขึ้น ถ้ามีคนมาเที่ยวมากขึ้น

-1.10 สภาพสังคม

นักท่องเที่ยวเห็นว่าชาวบ้านอาศัยอยู่เป็นชุมชนเล็ก ๆ เป็นระเบียบ บ้านเกือบทุกบ้านมีสภาพความเป็นอยู่ดี มีไฟฟ้า น้ำประปาใช้ มีโทรศัพท์ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม เครื่องใช้ไฟฟ้า มีไฟฟ้าแสงสว่างทั่วชุมชน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่พึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกันเหมือนสังคมชาวบ้านไทยในชนบททั่วไป ดังสุภาษิต น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า ใช้ชีวิตธรรมดา คงความเป็นชุมชนอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ มีความสัมพันธ์สนิทสนมกลมเกลียวรู้จักกันดีเพราะเห็นชาวบ้านชอบออกมาคุยกันเสียงดัง มีความกลมกลืนระหว่างเชื้อชาติไทยพุทธและไทยมุสลิม มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมแบบพี่น้อง บ้างก็เห็นว่าสภาพสังคมที่ผู้คนในชุมชนอยู่ด้วยกันค่อนข้างแออัดยากจน น่าจะมีการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น

-1.11 ความเชื่อ

นักท่องเที่ยวทราบว่าชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่นับถือและยึดมั่นในพุทธศาสนาจะทำบุญไหว้หลวงพ่อดៅที่วัดกัลยาณมิตร ส่วนผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เป็น

รากฐานในการดำรงชีวิต เชื่อในพระเจ้า และแม่พระมารี นอกจากนั้นชาวบ้านมุสลิมนับถือศาสนาอิสลามเชื่อในพระอัลเลาะห์ ใช้หลักคำสอนของศาสนาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต เป็นศูนย์รวมของจิตใจของคนเรา บ้างก็เชื่อในศาสนาตามแบบอย่างที่ยุโรปบุรุษเล่าสู่กันมาตามประวัติศาสตร์ และถือปฏิบัติสืบต่อกันเรื่อยมา บ้างก็ได้ฟังเรื่องอิทธิฤทธิ์จากชาวบ้านในชุมชน บ้างก็เห็นว่าชาวบ้านนับถือหลักศาสนาก็จริงอยู่แต่ไม่เคร่งครัดในเรื่องพิธีกรรมมากนัก เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำบุญทำให้จิตใจสบาย บ้างก็มีความเชื่อมากในเรื่องสะเดาะเคราะห์ ถวายสังฆทาน การขอพรจากพระ รดน้ำมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล ปล่อยนก ปล่อยปลา ให้อาหารปลา ให้อาหารนก เรื่องวัดอุ้มงคล มีการขายเครื่องกลางของขลัง เครื่องปลุกเสก การเช่าวัดอุ้มงคลไปบูชาที่บ้าน มีการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ บางคนที่ทราบว่าการจะสร้างวัดวาอารามมักหันหน้าไปริมน้ำ บ้างก็ไม่ทราบเรื่องความเชื่อของคนในชุมชนเลยก็มี นักท่องเที่ยวบางคนเล่าให้ฟังว่าชาวบ้านบอกว่าไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ แต่ในความเป็นจริงแล้วชาวบ้านกลับมีความเชื่อสอดคล้องกับพุทธศาสนา

-1.12 พิธีกรรม

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจะเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาที่ทางวัดจัดขึ้น และนักท่องเที่ยวยังทราบอีกว่าชาวบ้านมักชอบประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลามแล้วแต่นับถือศาสนาอะไร นักท่องเที่ยวบางคนชอบกราบไหว้พระ เข้าโบสถ์ เข้ากุฏิ และมักให้ความสำคัญแก่ศาสนสถานวัดวาอาราม บางคนจะทำพิธีกรรมทุกครั้งเป็นประจำ เพราะมีความศรัทธาในศาสนาสูงมาก บางคนไม่ค่อยเคร่งครัด ไม่ค่อยได้เข้าร่วมพิธีกรรมมากเท่าไรนัก เข้าร่วมบ้าง แต่ไม่ครบทุกครั้ง แล้วแต่โอกาส นักท่องเที่ยวบางคนก็เข้าร่วมพิธีกรรมนาน ๆ ครั้ง

ชาวชุมชนกุฎีจีนเชื้อสายจีนเฉลิมฉลองวันเกิดเจ้าแม่กวนอิมที่ศาลเจ้าเกียนอันเกง ในวันอาทิตย์ที่ 24 กรกฎาคม ของทุกปี ส่วนพวกที่นับถือศาสนาคริสต์จะประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัดซางตาครู้ส โดยเฉพาะวันคริสต์มาส รวมทั้งพิธีกรรมถอดพระวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์ในเทศกาลอีสเตอร์ ทางวัดจะถอดพระเพื่อรำลึกถึงวันที่พระเยซูทรงถูกทรมานและสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน ในวันนี้อาสาสมัครที่นับถือศาสนาคริสต์ที่ออกไปอยู่ที่อื่นจะกลับมาร่วมพิธี เช่นเดียวกับในวันฉลองวันคริสต์มาส เพราะถือว่าเป็นพิธีฉลองสำคัญของวัดซึ่งมีนามว่า กางเขนอันศักดิ์สิทธิ์ ในวันนี้จะเห็นความร่วมมือร่วมใจของคริสต์ศาสนิกชนในชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ในการจัดดอกไม้ ตกแต่งรูปพระ มีการแสดงละครรำลึกถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นประกอบในพิธีปลดร่างพระเยซูเจ้าลงจากไม้กางเขน วันฉลองเทิดทูนไม้กางเขน ซึ่งตรงกับวันที่ 14 กันยายน อันเป็นวันที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระราชทานที่ดินแก่ชาวกุฎีจีน จะมีการแห่พระเยซู แห่แม่พระไปรอบหมู่บ้าน

-1.13 ประเพณี

นักท่องเที่ยวได้เห็นการอนุรักษ์สืบทอดประเพณีทั่วไปต่อกันเป็นทอด ๆ แล้วแต่เทศกาลฤดูอะไร แต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามยุคสมัย เช่น ประเพณีการเสด็จทอดกฐินทางชลมารค เห็นขบวนพยุหยาตราทางชลมารคของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เห็นพระบรมวงศานุวงศ์ด้วย นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งได้เข้าร่วมประเพณีต่าง ๆ ที่ทางวัดจัดขึ้นบ้างบางครั้งและได้เห็นชาวบ้านส่วนใหญ่ทำตามประเพณี เช่น เข้าพรรษา สงกรานต์ ลอยกระทง นักท่องเที่ยวบางคน

นักท่องเที่ยวที่เป็นชาวชุมชนมุสลิมจะได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมประเพณีเข้าเส้นของชาวภูเก็ตกลางหรือภูเก็ตล่างซึ่งยังมีการสืบสานประเพณีอยู่ งานจัด 10 วัน เพื่อรำลึกถึงการจากไปของท่านสุเช็น หลานของท่านนบีมุฮัมมัดที่ถูกฆ่าตายที่กรบะลา ประเทศซีเรีย ในงานนี้มีพิธีเดินเข้าเส้นแห่สัญลักษณ์ของผู้บริสุทธิ์ทั้ง 5 การแห่ศพ การเดินเวียนรอบปะรำ มือทุบอกพร้อมเปล่งเสียง “อาฮูเช็น” มีการเดินลุยไฟและกรีดศีรษะ การแต่งกายด้วยชุดสีดำ

ภาพที่ 3.1 พิธีถอดพระวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์

ภาพที่ 3.2 พิธีถอดพระวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์

ภาพที่ 3.3 ทหารเฝ้าโบสถ์

ภาพที่ 3.4 พิธีถอดพระวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์

ภาพที่ 3.5 พิธีถอดพระวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์

ภาพที่ 3.6 งานถอดพระวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์

ที่มา: กองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง, สำนักผังเมือง.

พิธีล้างเท้าวันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์ และพิธีศีลล้างบาปทุกวันเสาร์ เวลา 17.00 – 18.00 น.

ภาพที่ 3.7 งานพิธีล้างเท้าวันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์

ภาพที่ 3.8 งานพิธีล้างเท้าวันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์

ภาพที่ 3.11 งานพิธีล้างเท้าวันพฤษภาคมที่สภาศักดิ์สิทธิ์
ที่มา: กองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง, สำนักผังเมือง.

ภาพที่ 3.12 งานพิธีล้างเท้าวันพฤษภาคมที่สภาศักดิ์สิทธิ์
ที่มา: กองจัดรูปที่ดินและปรับปรุงฟื้นฟูเมือง, สำนักผังเมือง.

-1.15 การแต่งกาย

ชาวบ้านแต่งกายปกคิธรรมด ๆ ทั่วไปอย่างเรา ๆ มิดชิดเรียบร้อยดูดีตามสมัยนิยม สำนวมสุภาพเรียบร้อย มีความเคารพต่อสถานที่ไป แต่งชุดไทยบางโอกาสเมื่อเข้าวัดหรือไปร่วมงาน แต่งงาน หรือแต่งชุดขาวเมื่อไปงานพระราชพิธี นุ่งห่มขาวเมื่อเข้าศาลเจ้า ส่วนชาวบ้านที่มีเชื้อสายโปรตุเกสนับถือศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์แต่งชุดดำเมื่อไปงานแต่งงาน ชาวมุสลิมใส่เสื้อสีอ่อน ๆ แขนยาว นุ่งโจรง สวมหมวกมุสลิมส่วนใหญ่มีสีขาว ส่วนผู้หญิง นุ่งกระโปรงยาวหรือผ้าถุง เสื้อแขนยาว มีผ้าโพกคลุมผมยาวลงถึงต้นคอปิดมิดชิดไม่ให้เห็นเส้นผมเลยเมื่อไปกุฎีหรือสุเหร่า นักท่องเที่ยวบางคนเห็นชาวบ้านวัยรุ่นแต่งกายตามแฟชั่น ส่วนผู้สูงอายุยังคงใส่ผ้าถุง ห่มสะไบตอนไปทำบุญที่วัด

1.16 สิ้นค้าและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน

มีร้านขายขนมฝรั่งกุฎีจีน สืบทอดมานานกว่า 200 ปี อร่อย ถูกอนามัย ไม่ใส่วัตถุกันเสีย มีจำหน่ายที่นี้ ขนมฝรั่งกุฎีจีน ราคาถุงละ 25 บาท มี 4 อัน และบ้านขนมกุฎีจีน เป็นบ้านไม้ทาสีชมพูในซอยที่สะอาดมีทัวร์นักท่องเที่ยวลงมาซื้อขนม อยู่ใกล้กับโบสถ์ข้างตาคูรัฐ เจ้าของร้านขนมกุฎีจีนชื่อคุณอังสนา ปิ่นรัตน์ ขายขนมกุฎีจีนซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิม มีการปรับปรุงขนมโดยใส่กะทิสด ใส่เนยขาวและเนยธรรมชาติ เบอร์โทรติดต่อ 06-540-9347 อาศัยอยู่ที่วัดตามซอกตลวงของทางวัด เจ้าของบ้านต้องเป็นชาวคาทอลิก 100% ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เจ้าของร้านกล่าวว่า “ เดือนธันวาคมเป็นช่วงเทศกาลคริสต์มาส ปีใหม่ จะมีการทำอาหารคือ สตูลิ้นหมูและวัว นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งบอกว่าในชุมชนมีร้านค้ามาก แต่มีข้าวของให้ชมน้อย มีการขายสินค้าโอท็อปให้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เช่น ปลาตะเพียนसानขาย แต่ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย นักท่องเที่ยวบางคนไม่เห็นมีร้านขายสินค้าหัตถกรรม มีแต่ร้านขายของทั่ว ๆ ไป บางคนไม่ทราบ คิดว่าไม่มี ยังไม่พบ

1.17 อาชีพ

แม่ค้า พ่อค้า ค้าขายเป็นส่วนมาก เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวมาก บ้างก็เปิดร้านขายอาหาร ขายของชำ บ้างก็เห็นชาวบ้านค้าขายทางน้ำอยู่ บ้างก็จับปลาในแม่น้ำลำคลองอยู่ ไม่ทราบประกอบอาชีพอิสระรับจ้างพายเรือให้ชาวต่างชาติ มีบางส่วนทำงานนอกบ้าน เป็นพนักงานบริษัท ห้างร้าน เจ้าของผู้บริหารบริษัทใหญ่ รับราชการ เป็นข้าราชการทหารสัญญาบัตรจนถึงพันเอก ข้าราชการพลเรือน และรัฐวิสาหกิจ

2. ชาวบ้านในชุมชนมีการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม การตัดสินใจอะไรบ้างเกี่ยวกับการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนตนเอง

2.1 การบริหารจัดการ มืองค์กรชุมชนในการจัดการ

ชุมชนกุฎีจีน มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนกุฎีจีน เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ. ศ. 2533 ถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 16 ปีมาแล้ว มีสถานที่ทำการอยู่ตรงข้ามวัดช่างดาครู้ส เรียกว่า ศาลาสนามติสุข เพื่อบำเพ็ญประโยชน์และดูแลสมาชิกในชุมชน ช่วยประสานการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนั้นยังช่วยประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน และดูแลนโยบายของชุมชนด้วย

ชุมชนกุฎีขาว มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนกุฎีขาว เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม พ. ศ. 2530 จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 19 ปี มาแล้ว มีกรรมการจำนวน 11 คน ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งและกรรมการต้องมีทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนตามกฎหมาย และกาบัตรลงคะแนนแล้วหย่อนลงกล่อง คณะกรรมการอยู่ในวาระคราวละ 2 ปี ทำหน้าที่บำเพ็ญประโยชน์และดูแลสมาชิกในชุมชน ช่วยประสานการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน นอกจากนั้นยังช่วยประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน และดูแลนโยบายของชุมชนด้วย

ชุมชนกุฎีจีนนับถือพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา ชุมชนกุฎีขาวนับถืออิสลาม ทั้งสองชุมชนมีผู้นำชุมชนที่ทำงานเข้ากันได้ดี มีการประชุมปรึกษาหารือกัน ได้รวมตัวกันก่อตั้งเป็น “ชมรมชุมชนแขวงกัลยาณ” ร่วมกันคิดร่วมกันทำ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน ผลจากความสำเร็จก่อให้เกิด สวนหย่อม ทำจอดเรือ กับลานกีฬาลานเอนกประสงค์

ชาวบ้านในชุมชนมีการบริหารจัดการอะไรที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชน

ชุมชนกุฎีจีนซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของทางวัด มีระบบการจัดการที่ดีเพื่อฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนดังต่อไปนี้คือการขอเข้าวัดให้ทำหนังสือหรือจดหมายอย่างเป็นทางการกับทางวัดถึงเจ้าอาวาส ถ้าเจ้าอาวาสไม่อยู่ก็ให้ขออนุญาตกับผู้อำนวยการวัด หรือ ประธานชุมชนก็ได้ ไม่มีนโยบายการเรียกรับเงินหรือขอรับบริจาค ผู้ที่จะเข้าโบสถ์จะต้องถอดรองเท้า มีการเปลี่ยนผู้ดูแลวัดไม่ให้ไปเที่ยวเรียกรับเงินทำบุญจากผู้เข้าชมวัด มีการจัดการปัญหาคนขากจนซึ่งมีอยู่ประมาณ 5-6 คน แก้ไขโดยนำคนจนให้มาอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้านที่ทางวัดจัดหาให้ นอกจากนั้นแล้วก็จัดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้ดีขึ้น

การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชน เกิดจากความต้องการของประชาชน ชาวชุมชนกุฎีจีนต้องการให้มีเส้นทางท่องเที่ยวสีแดงเพื่อการท่องเที่ยว และเปิดวัดช่างดาครู้สต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม ในวันเสาร์ เวลา 11.00 – 17.00 น. ซึ่งปกติจะเปิดให้คริสต์ศาสนิกชนเข้าวัด

ได้เฉพาะช่วงเย็นวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 17.00 – 18.00 น. และวันเสาร์ อาทิตย์ เวลา 7.00 – 10.00 น. รวมทั้งต้องการให้กรมศิลปากรเข้ามาปรับปรุงให้ดีขึ้นให้เหมือนจริงดั้งเดิม

วิธีบริหารจัดการ ใช้การประชาสัมพันธ์ทำป้ายผ้าโฆษณา ป่าวประกาศทางเครื่องขยายเสียง ทางวิทยุมีการเอารอออกไปกระจายข่าว ดิฉันไปประกาศจัดงานตามสถานที่และจุดต่าง ๆ หรือชาวบ้านในชุมชนช่วยบอกข่าวให้กับคนโน้นบ้าง คนนี้บ้าง ต่อ ๆ กันไปว่าวัดไหนมีงานอะไร วันไหนถึงวันไหน ตอนกี่โมง

2.2 การมีส่วนร่วมและตัดสินใจในการฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชน

มีการจัดประชุมเพื่อร่วมมือและช่วยเหลือกัน เสนอความคิดเห็น คำแนะนำและช่วยกระจายข่าว ระหว่างหัวหน้าชุมชน พระและชาวบ้าน บางครั้งหัวหน้าชุมชนจะขอความร่วมมือจากพวกชาวบ้านในชุมชน เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมหรืองานเทศกาลทางศาสนา เช่น ชาวบ้านร่วมแห่ในวันเกิดหลวงพ่อดำวัดกัลยาณมิตรและหลวงปู่เส่ง ชาวบ้านในชุมชนจะเข้ามาร่วมช่วยงานบ้าง บางครั้งเท่าที่จะช่วยได้ เข้าร่วมกิจกรรม จัดนิทรรศการ เตรียมสถานที่จัดงาน จัดอาหารมาเลี้ยงคนที่มาเที่ยวงาน ทำความสะอาด บ้างก็นำสินค้ามาจัดจำหน่าย เป็นต้น บางครั้งก็ไม่ได้มาช่วยงาน แต่มาเที่ยวชมงานเฉย ๆ ถ้าเป็นงานสงกรานต์ งานลอยกระทง ชาวบ้านจะเป็นผู้จัดการเอง

2.3 การฟื้นฟูจารีต ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา

เวลามีนงานเทศกาลทางศาสนา ชาวบ้านจะกระตือรือร้นมาช่วยกันฟื้นฟูอนุรักษ์จารีตประเพณีเก่า ๆ เอาไว้ทำตามอย่างคนโบราณ ไม่ละเลย อีกทั้งยังเชิญชวนให้ผู้คนหันมาทำบุญกันมาก ๆ เพื่อรักษาประเพณีทางศาสนา ส่วนทางกรุงเทพมหานครมาช่วยฟื้นฟูในลักษณะงานออกร้านธรรมดา ชาวชุมชนยังต้องการให้มีการฟื้นฟูอนุรักษ์ประเพณีเก่าแก่ให้คงไว้แบบเดิม เช่น ประเพณีเทกระจาด เพราะเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีแล้ว อีกทั้งชาวชุมชนต้องการให้คนไทยมากราบไหว้พระด้วยใจอย่าง เป็นธรรมชาติให้มากขึ้นกว่านี้ มิใช่เป็นการจัดฉาก มิใช่มีแต่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเป็นส่วนใหญ่ และให้มีการพัฒนากิจกรรมนวดฝ่าเท้าขึ้นในชุมชนด้วย

ชาวชุมชนกุฎิจีนซึ่งมีเชื้อสายจีนช่วยกันฟื้นฟูงานเฉลิมฉลองวันเกิดเจ้าแม่กวนอิมที่ศาลเจ้าเกียนอันเกง ในวันอาทิตย์ที่ 24 กรกฎาคม ของทุกปี ชาวบ้านที่นับถือศาสนาคริสต์จะประกอบพิธีกรรมที่วัดช่างตาครู๊ส โดยเฉพาะวันคริสต์มาส รวมทั้งฟื้นฟูพิธีกรรมถอดพระวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์ในเทศกาลอีสเตอร์ ทางวัดจะถอดพระเพื่อรำลึกถึงวันที่พระเยซูทรงถูกทรมานและสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน ในวันนี้นักกุฎิจีนที่นับถือศาสนาคริสต์ที่ออกไปอยู่ที่อื่นจะกลับมาร่วมพิธี เช่นเดียวกับในวันฉลองวันคริสต์มาส เพราะถือว่าเป็นพิธีฉลองสำคัญของวัดซึ่งมีนามว่า กางเขนอันศักดิ์สิทธิ์ มีการแสดงละครรำลึกถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นประกอบในพิธีปลดร่างพระเยซูเจ้าลงจากไม้กางเขน วันฉลองเทิดทูนไม้กางเขน ซึ่งตรงกับวันที่ 14 กันยายน อันเป็นวันที่สมเด็จพระเจ้าตากสิน

มหาราชทรงพระราชทานที่ดินแก่ชาวกู้อีจีน จะมีการแห่พระเยซู แม่แม่พระไปรอบหมู่บ้าน ในช่วงเทศกาลคริสต์มาส ปีใหม่ จะมีการทำอาหาร คือ สตูลินหมูและวัว นอกจากนั้นยังมีพิธีล้างเท้าวันพฤหัสบดีศักดิ์สิทธิ์

ชาวชุมชนกู้อีล่างหรือกู้อีกลางจะฟื้นฟูสืบสานประเพณี เจ้าเซ็น มีงาน 10 วัน เพื่อรำลึกถึงการจากไปของท่านสุเซ็น หลานของท่านนบีมุฮัมมัดที่ถูกฆ่าตายที่กัรบะลา ประเทศซีเรีย ในงานนี้มีพิธีเดินเจ้าเซ็น แห่สัญลักษณ์ของผู้บริสุทธิ์ทั้ง 5 การแห่ศพ การเดินเวียนรอบปะรำ มือทูปอกพร้อมเปล่งเสียง “ญาสุเซ็น” มีการเดินลุยไฟและกรีดศีรษะ การแต่งกายด้วยชุดสีดำ หรือเมื่อมีคนเสียชีวิตจะมีการประกาศในชุมชน ชาวบ้านจะไปร่วมละมอดให้แก่ผู้ตาย ถ้ามีงานแต่งงานและงานวันสำคัญทางศาสนาอื่น ๆ ก็จะเชิญให้ไปร่วมงาน และเมื่อถึงวันตรุษอีดิลฟิต ชาวบ้านที่ย้ายออกไปจะเดินทางมาเยี่ยมญาติพี่น้องในชุมชนเดิม

2.4 การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น

ทางวัดชาวตาครู้มีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการให้ความรู้ด้านศิลปะของโบสถ์โรมันคาทอลิกซึ่งสร้างด้วยสถาปัตยกรรมอิตาเลียนที่สวยงาม นอกจากนั้นยังมีการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำขนมกุสรังซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิม พัฒนาปรับปรุงขนมโดยใส่กะทิสด ใส่เนยขาวและเนยธรรมชาติ เพื่อต้อนรับคณะทัวร์นักท่องเที่ยวที่ลงมาซื้อขนม

2.5 การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม

มีการฟื้นฟูการจัดการแสดงทางศิลปวัฒนธรรม การละเล่นสมัยก่อนบ้างบางครั้งขึ้นอยู่กับเทศกาล นอกจากนั้นมีการฟื้นฟูศิลปะป้องกันตัว เช่น การแสดงฟันดาบ การต่อสู้ป้องกันตัวมวยไทย การแสดงทางศาสนาอนุรักษ์ไว้ให้เหมือนเดิม ทำตามอย่างบรรพบุรุษ คนโบราณ เพราะชาวบ้านมีความเชื่ออย่างนั้น

2.6 การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ชาวบ้านมีการฟื้นฟูอนุรักษ์ช่วยกันดูแลรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จำเป็น และดูแลสิ่งแวดล้อม ไม่ตัดต้นไม้เพื่อการจัดงานใดๆทั้งสิ้น มีการสอนลูกหลานให้ช่วยกันปลูกต้นไม้ เพื่อประหยัดไฟฟ้า มีการใช้ไฟฟ้าน้อยลงเพื่อประหยัดไฟฟ้า อย่าทำลายต้นไม้ เน้นการบำรุงรักษาความสะอาดของสิ่งแวดล้อม ใช้น้ำอย่างประหยัด อย่าเปิดทิ้ง และได้ติดประกาศขอความร่วมมือให้ระวัง ทิ้งขยะลงถังเป็นที่เป็นทาง ไม่ทิ้งเรี่ยราด อย่าทิ้งขยะลงในแม่น้ำ เพราะทำให้น้ำสกปรกและเน่าเสีย อย่าปล่อยสุนัขออกไปถ่ายมูลในที่ชุมชน และห้ามเลี้ยงสุนัขภายในวัด เพราะสุนัขไปถ่ายมูลในถ้ำหน้าองค์แม่พระ ให้มีการแก้ไขปัญหารื่องเสียดังจากการก่อสร้างด้วย

นอกจากนั้นแล้วก็จัดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้ดีขึ้น เช่น บริเวณวัดไม่ให้มีการเล่นฟุตบอล ย้ายคนเช่าที่วัดที่มีได้นับถือศาสนาคริสต์ออกไป ชาวบ้านที่ย้ายออกไปต้องขายบ้านคืนให้วัด เพราะมีวัตถุประสงค์ให้ชุมชนนี้เป็นชุมชนชาวคริสต์ 90 % พระสงฆ์ดูแลวัดเป็นเทศาภิบาล 6 โมงเย็นทุกอย่างต้องหยุด ห้ามชาวชุมชนกินเหล้า ห้ามจำหน่ายหรือเสพยาเสพติด กำจัดพื้นที่ล่อแหลม เช่น ทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาตามแนวความคิดของอดีตผู้ว่ากรุงเทพมหานคร. พิจิตร รัตกุล กับกรมเจ้าท่า เพราะเป็นแหล่งมั่วสุมเสพยาหรือค้าขายยาเสพติด รวมทั้งกลุ่มวัยรุ่นย่านวัดกัลยาณมิตรยกพวกตีกับวัยรุ่นย่านสะพานพุทธ ถ้าไม่มีทางเดินริมน้ำจะทำให้เศรษฐกิจภายในชุมชนดีขึ้น เนื่องจากสามารถขายอาหารและน้ำดื่มให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนได้ด้วย ฉะนั้นการสร้างทางเดินริมน้ำจึงมีผลเสียมากกว่าผลดี ชาวชุมชนจึงขอให้ยกเลิกการสร้างทางเชื่อมริมน้ำเจ้าพระยาด้านชุมชนกุฎีจีน เอาสะพานออกตัดทางเชื่อมไปเลย เก็บพื้นที่ไว้สำหรับตกปลา นอกจากนี้ก็ให้ระวังเรื่องขโมยถังแก๊สขึ้นบ้านชาวบ้าน เรื่องไฟไหม้ ห้ามมิให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือซ่อมแซมบ้านริมน้ำก่อนจะได้รับอนุญาตจากทางวัด เพราะผิดกฎหมาย การจะสร้างบ้านใหม่ต้องให้เจ้าอาวาสเป็นผู้อนุมัติ

ส่วนชาวบ้านในชุมชนกุฎีจีนซึ่งมีสภาพเป็นเกาะ ทางตอนเหนือมีถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ผ่านรถยนต์เข้าชุมชนไม่ได้ จึงต้องมีการเผื่อระวังเรื่องไฟไหม้ แก้ไขด้วยการก่อตั้งหน่วยบรรเทาสาธารณภัย ส่งคณะกรรมการและอาสาสมัครเข้าอบรมบรรเทาสาธารณภัยจากกรมตำรวจ จำนวน 30 คน ได้เครื่องสูบน้ำดับไฟ 70 แรงม้า 100 กว่าเครื่อง พร้อมอุปกรณ์ดับเพลิงซึ่งติดตั้งตามบ้านเรือน

บางครั้งชาวบ้านก็ไม่สนใจให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร

3. มีการกำหนดจุดขายเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนอย่างไร มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใด มีกิจกรรมอะไรบ้าง นักท่องเที่ยวจะทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากที่ใดบ้าง มีศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่ เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ห้องสุขา สถานที่ขายของที่ระลึก มีที่พักค้างแรมอะไรบ้าง มีที่พักแบบโฮมสเตย์หรือไม่ มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยวชุมชนหรือไม่ มีการอบรมมัคคุเทศก์หรือไม่ รวมทั้งมีผลกระทบอะไรบ้างต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

3.1 การกำหนดจุดขายเรื่องการท่องเที่ยวชุมชนอย่างไร

มีการกำหนดจุดขายเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน ในลักษณะการเดินทางเท้าท่องเที่ยวชุมชน (walking tour) ชมวัดวาอารามที่เก่าแก่โบราณ และสถาปัตยกรรม ศิลปะไทย ๆ อันสวยงามนำภาคภูมิใจและควรทะนุบำรุงเอาไว้ และเป็นแหล่งที่ศึกษาเรื่องราวของพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี

ซึ่งผู้คนที่เคารพพระองค์จะมาสักการะบูชากราบไหว้ บ้างก็เน้นจุดขายด้านการจัดนิทรรศการ จัดบอร์ดให้นักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชมงานได้อ่านข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ จัดงานพิธีกรรมทางศาสนา ตามศรัทธาความเชื่อของผู้คนที่มาไหว้พระ

3.2 มีรูปแบบการท่องเที่ยวแบบใด

มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมในลักษณะเป็นกลุ่ม จัดโดย ชมรมสยามทัศน์ มีคนบรรยายที่มีความรู้ดี มาเองแบบส่วนตัวคนเดียว มาทางเรือ มาเที่ยวกันเองกับกลุ่มเพื่อน ๆ บ้าง มากับพี่น้อง สมาชิกคนในครอบครัวบ้าง

3.3 มีกิจกรรมอะไรบ้าง

ออกเดินทางจากท่าเตียน นั่งเรือ ไหว้พระที่วัดอรุณราชวราราม พระราชวังเดิม วัดโมลี เดินดูแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบชุมชน พูดคุยกับชาวบ้าน เดินชมบอร์ดนิทรรศการ แล้วถ่ายรูปงานไว้เป็นที่ระลึก มีการบรรยายเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพระเจ้าตากสินให้นักท่องเที่ยวฟัง

3.4 นักท่องเที่ยวจะทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากที่ใดบ้าง

ทราบข้อมูลจากเพื่อน ๆ บอกก็เลยมาเที่ยวดู ทราบจากการอ่านหนังสือทั่ว ๆ ไป หนังสือเรียน หนังสือคู่มือการท่องเที่ยว ทราบจากรายการวิทยุ ทราบจากการกระจายเสียงจากสถานีวิทยุ (คลื่นธรรมะ) ทราบจากสื่อรายการทางโทรทัศน์รณรงค์ให้เที่ยวเมืองไทย เห็นว่าสวยงามจึงคิดอยากมาเที่ยว บ้างก็ทราบจากการประชาสัมพันธ์ประกาศ ผูกป้ายผ้า ตระกูลมดึกบ้าง ตามทางเดินตามถนนหนทางทั่วไปบ้าง จากสูจิบัตร แผ่นพับ ทราบจากหอกระจายเสียงของทางวัด ทราบเองเพราะเป็นคนในละแวกนั้นเอง ส่วนมากจะบอกต่อ ๆ กันมา ปากต่อปาก มีนักท่องเที่ยวคนหนึ่งทราบข้อมูลจากศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ทราบจากการดูแผนที่ท่องเที่ยวเองบ้าง ทราบจากเพื่อนฝูงญาติพี่น้องบอก แนะนำให้มาเที่ยว ทราบข้อมูลจากชมรมสยามทัศน์ซึ่งเคยจัดงานเดินตามรอยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

3.5 มีศูนย์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่

3.5.1 สถานที่ท่องเที่ยว

มีศูนย์ป้อมและตำรวจท่องเที่ยวให้บริการสอบถามข้อมูล บ้างก็ถามชาวบ้านคอยให้ความรู้อยู่บ้าง มีศูนย์ประชาสัมพันธ์ตรงทางเข้าวัดให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ รวมทั้งป้ายบอกทาง

3.5.2 ร้านอาหาร เครื่องดื่ม

ไม่มีศูนย์ให้ข้อมูลด้านอาหาร มีแต่ป้ายบอกทาง แต่ไม่ชัดเจน เดินหาร้านอาหารทานเอง ในวัดไม่มีต้องหาร้านขายเครื่องดื่ม ต้องเดินห่างไกลออกไปหน่อยจึงจะเจอ เช่น

ร้านขายน้ำอัดลม น้ำเปล่า รถเข็นขายไอศกรีม ขนมไทย ซึ่งอยู่รอบ ๆ วัด นักท่องเที่ยวบางคนก็บอกว่าไม่ค่อยมีร้านขาย หายาก บางคนก็บอกว่าปกติเห็นขายอยู่เยอะ หาซื้อเครื่องดื่มได้ทั่วไป

3.5.3 ห้องสุขา

มีป้ายบอกทาง ตามวัดและกุฏิจะมีห้องน้ำให้บริการอยู่แล้ว บ้างก็ถามชาวบ้าน ชาวบ้านก็ชี้บอกทางให้ ห้องน้ำสะอาดดี ส่วนใหญ่หาห้องน้ำไม่เจอ บ้างก็ขอเข้าห้องน้ำของชาวบ้าน

3.5.4 สถานที่ขายของที่ระลึก

มีร้านขายของที่ระลึก ของไทย ๆ ไปสการ์ด พวงกุญแจ เสื้อผ้า ให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

3.5.5 มีที่พักค้างแรมอะไรบ้าง มีที่พักแบบโฮมสเตย์หรือไม่

ที่พักแบบโฮมสเตย์ยังไม่มี มีแต่ที่พักแบบให้พักเพื่ออยู่ศึกษาพระธรรมคำสอน ถือกีฬ ศึกษาพระคัมภีร์อัลกุรอาน ตามกุฏิสำหรับผู้ที่มีศรัทธาอิสลาม

3.5.6 มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเที่ยวชุมชน

ส่วนใหญ่ไม่มี มีแต่ที่วัดฆางตาครู๊ต มีไกด์ที่มีความรู้สามารถนำชมและบรรยายให้นักท่องเที่ยวฟัง 3 คน คือ นายณรงค์ จันทร์คงสุข นายบำเหน็จ และนายสานติ สุวรรณศรี

3.5.7 มีการอบรมยุวมัคคุเทศก์หรือไม่

ทางวัดฆางตาครู๊ตต้องการให้เด็กได้มีการเรียนรู้ เป็นวัดเดียวที่มีการรับทัวร์ เนื่องจากมีประวัติศาสตร์อันยาวนานมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสิน และมีศิลปะแบบนีโอคลาสสิก สมัยยุคเรอเนสซองส์ จึงมีการอบรมยุวมัคคุเทศก์ขึ้น เนื่องจากค่าเล่าเรียนในโรงเรียนในโรงเรียนฆางตาครู๊ตสูง เด็กในชุมชนจึงไปเข้าโรงเรียนพุทธเป็นส่วนใหญ่ เจ้าอาวาสจึงให้ทุนการศึกษาแก่เด็กในชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์คาทอลิกให้เข้าเรียนที่โรงเรียนฆางตาครู๊ตฟรี และให้ช่วยงานมิสซาในวัด และฝึกให้เป็นยุวมัคคุเทศก์คอยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและศิลปะภายในวัดแก่ผู้มาเยี่ยมชม

3.6 ผลกระทบต่อคนในชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

3.6.1 ผลกระทบต่อคนในชุมชน สังคม

ชาวบ้านในท้องถิ่นรู้สึกที่นักท่องเที่ยวไม่ได้มาราบไหว สิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยใจตามธรรมชาติ มิใช่มาเที่ยวเล่นและไม่เคารพต่อสถานที่ หรือเป็นการจาดฉาก และชาวบ้านไม่ชอบที่เวลามีงาน ทางวัดมักชอบเปิดลำโพงเสียงดัง ทางเดินริมแม่น้ำที่สร้างให้นักท่องเที่ยวเดินกลายเป็นพื้นที่หล่อแหลม เป็นที่ซ่องสุมของพวกนักเลงอันธพาลกินเหล้า เสพและค้าขายยาเสพติด พวกวัยรุ่นชอบยกพวกตีกัน

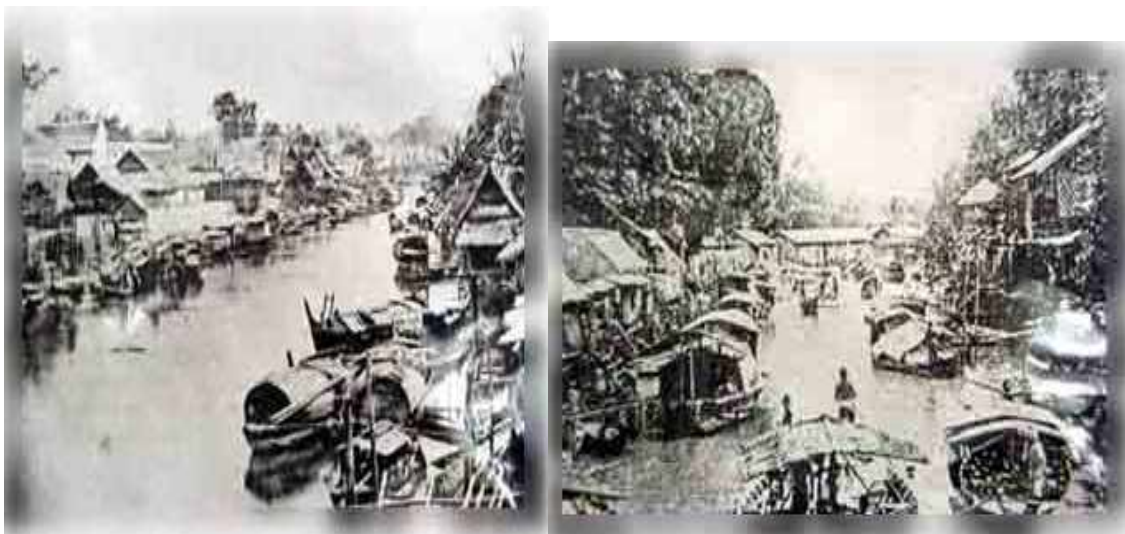
3.6.2 ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเยอะ เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น มีเงินหมุนเวียน ชาวบ้านมีอาชีพ มีงานทำ มีรายได้มากขึ้น มีการขายอาหารท้องถิ่นและการกระจายรายได้จากการขายและการจัดสรรผลประโยชน์กำไรแก่สมาชิกภายในชุมชนอย่างเป็นธรรมกับความเห็นหนึ่งเดียว หักค่าวัตถุดิบ ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าแรง กำไรที่เหลือก็เฉลี่ยแบ่งเท่า ๆ กัน อาหารที่ขายดี คือ อาหารท้องถิ่นของชุมชนกุฎีจีน เช่น เนื้อแซนโม ต้มมะฝาด ทอดมันปลาทรายผสมกับปลาเนื้ออ่อน ขนมฝรั่งกุฎีจีน ขนมกุสุรัง หรือขนมตรุษฝรั่ง ทำในช่วงเทศกาลคริสต์มาส ขนมบ้าบิ่น หวานมัน ขนมกะละแม

เมื่อเศรษฐกิจดีขึ้น ขโมยจี้ดแะก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นตามไปด้วย

3.6.3 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ทางน้ำมีนักท่องเที่ยวใช้เรือเดินทางมาวัดนี้มากขึ้น ทำให้น้ำเน่าเสียมากขึ้น เกิดมลพิษทางน้ำมากขึ้น มีคนทิ้งขยะลอยเต็มคลอง สกปรก การโดยสารทางเรือมีการปล่อยควันเสียเป็นมลพิษทางอากาศ น้ำมันจากเรือทำให้น้ำเน่าเสีย เป็นมลพิษทางน้ำ

ภาพที่ 2.1 คลองบางกอกใหญ่ในอดีต

ที่มา : ฝ่ายพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตธนบุรี วันที่ 6 สิงหาคม 2546.

ภาพที่ 4.2 – 4.3 ท่าเรือวัดช่างศาครุฑ อยู่ติดกับ โรงเรียนอนุบาลแสลงอรุณ

หัวข้อวิจัย	แนวโน้มการเลือกประกอบอาชีพและการวางแผนประกอบอาชีพของ
	นักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ที่ปรึกษา	อาจารย์ปัญญา อนันตธนาชัย
	ผศ.ดร. พูนทรัพย์ นาคนาคา
ผู้ดำเนินการวิจัย	ธิติมา ประภากรเกียรติ
หน่วยงาน	ศูนย์คู่มือพัฒนาวิชาการ คณะวิทยาการจัดการ
ปีการศึกษา	2548

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง แนวโน้มการเลือกประกอบอาชีพและการวางแผนประกอบอาชีพของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาเปรียบเทียบแนวโน้มการเลือกประกอบอาชีพและการวางแผนประกอบอาชีพของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี จำแนกตามสถานภาพของนักศึกษาและภูมิหลังของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา ระดับปริญญาตรี จากศูนย์การศึกษานอกสถาบัน จำนวน 300 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า Chi-Square และค่า F-test และทดสอบค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้ Scheffe' test ผลการวิจัยพบว่า

นักศึกษา 3 ศูนย์การศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง เลือกเรียนในสาขาการตลาด เป็นการเลือกตามความต้องการของตัวเอง มีเกรดเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.00 การศึกษาบิดาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีกิจการเป็นของตนเอง การศึกษามารดาในระดับประถมศึกษา มีกิจการเป็นของตนเอง และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครอบครัวต่ำกว่า 10,000 บาท กลุ่มตัวอย่างมีภาระรับผิดชอบต่อครอบครัวในบางส่วน วิธีการเรียนของกลุ่มตัวอย่างคือ การเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ เมื่อสำเร็จการศึกษาจึงจะหางานทำทันที กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมกิจกรรมด้านวิชาการมากที่สุด และกลุ่มตัวอย่างไม่เคยทำงานพิเศษใด ๆ

นักศึกษาสามารถหางานได้ตรงกับสาขาวิชา นักศึกษามีความกังวลใจบ้าง ธุรกิจเอกชนเป็นองค์กรที่กลุ่มตัวอย่างมุ่งหวังเข้าทำงาน บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพคือตนเอง โอกาสที่จะก้าวหน้าเป็นสิ่งกลุ่มตัวอย่างคำนึงถึงในการเลือกประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้งานทำกลุ่มตัวอย่างได้ติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้บริการ สิ่งที่กลุ่มตัวอย่างมุ่งหวังเป็นอันดับ 1 ในการเลือกประกอบอาชีพ ได้แก่ ความมั่นคงในอาชีพการงาน กรุงเทพฯและปริมณฑลเป็นพื้นที่ที่เลือกประกอบอาชีพ เนื่องจากเป็นเมืองที่มีความเจริญ

ประวัติผู้วิจัย

ผู้วิจัย นางสาวยุพิน พิพัฒน์พวงทอง
หน่วยงานสังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
295 ถ. ราชสีมา เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑ 10300
ประวัติการศึกษา พ. ศ. 2538-2541 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม โบราณคดี การท่องเที่ยว ทัศนศึกษา

ประสบการณ์

1 **หัวหน้าโครงการวิจัย** ชื่อ โครงการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาชุมชนชนบทและ
พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

2 **งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว** ชื่อผลงานวิจัย แนวทางการพัฒนาชุมชนชนบทและพิพิธภัณฑ์
พื้นบ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ปี พ. ศ. 2546

3. **การเผยแพร่งานวิจัย** ในการประชุมวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่องพลัง
สังคมไทยในทศวรรษหน้า ทางเลือกกับความเป็นจริง ในหัวข้อย่อยเรื่อง พลังชุมชนและกระบวนการ
สร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จัดโดย คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา
ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและสถาบันในเครือข่าย 19-20 ธันวาคม 2546 ณ
โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร

4 **วิเคราะห์วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก** เรื่องพระมหาไถ่ มิ่ง ในชุดชาติพันธุ์วิทยา มิ่ง
คณะผู้ช่วยวิจัย

1. น. ส. วรินทร์พร ประพันธ์เนติวุฒิ
2. นาย อธิวัต ตั้งจิตการุญ
3. น. ส. ลาวัลย์ เฟิงวิก
4. น. ส. วลัยรัตน์ เจริญโชควัฒนกุล
5. น. ส. สุชาดา ทศไทสนธิ
6. นาย พิรุฬห์ กัลยาณธรรม
7. นาย กิตติศักดิ์ พรพิทักษ์พงศ์
8. นาย ไชยวัฒน์ ไตรจิรวัดน์
9. น. ส. สกฤณี ถาวรนิกร

10. น. ส. สุมิตรา สกุลสุภเศรษฐ์
11. น. ส. ชุติมา ชุกุล
12. น. ส. พัชรีย์ ตีเมืองซ้าย
13. น. ส. ญดาศจี ระเบียบกุล
14. น. ส. สุกัญญา ศรีวัฒน์
15. น. ส. นฤมล ศีกหาญ
16. นาย ถนอมพงษ์ มาณีศรีสัมพันธ์